

Jack London

Zov divljine

S engleskoga preveo
Josip Tabak

Naslov izvornika:
The call of the wild

Sadržaj

- I. U divljini***
- II. Zakon toljage i zuba***
- III. Golema prazvijer***
- IV. Kome pripada vodstvo***
- V. Strahote tegljenja i putovanja***
- VI. Od ljubavi prema čovjeku***
- VII Zov divljine***

I.

U divljinu

*Običajem sputan, lance kida
Skitalački nagon iz davnine;
Iz sna zimskog nanovo se budi
I opet se javlja zov divljine.*

Buck nije čitao novina, jer da ih je čitao, znao bi da se nevolja sprema, ne samo za njega nego i za svakoga primorskog psa, u kojega su snažni mišići i topla, duga dlaka, na cijeloj obali od tjesnaca Pugeta do grada San Diega. Nevolja je dolazila odatle što su ljudi, tumarajući po arktičkoj tami, našli nekakvu žutu kovinu, a parobrodska i prijevozna društva održavala vezu s nalazištem, te su tisuće ljudi jurile na Sjever. A tim su ljudima trebali psi, i to teški psi, jakih mišića, da bi mogli vući, i toploga krzna, da ih štiti od hladnoće.

Buck je živio u velikoj kući, u sunčanoj dolini Santa Clara. Kuća je pripadala sucu Milleru, pa su je po njem i zvali Millerovom kućom. Stajala je podalje od ceste, napol skrivena među drvećem kroz koje se mogla nazrijeti prostrana hladovita terasa što se sterala oko cijele zgrade, sa sve četiri strane. Kući se prilazilo kolskim putovima koji su, posuti sitnim šljunkom, vijugali kroz tratinu što se daleko sterala ispod prepletenih grana golemih topola. U pozadini kuće stvari bijahu veće negoli u pročelju. Ondje su se nalazile prostrane konjušnice, gdje je bučalo dvanaestak konjušara i momaka, zatim se redali nizovi kućica obavitih vinovom lozom, u kojima je stanovala posluga, potom beskrajn i pravilan red pokrajnjih zgrada, duge sjenice s vinovom lozom, zeleni pašnjaci, voćnjaci i jagodnjaci. Ondje se nalazio i arteški studenac i bazen od cementa, gdje su se jutrom kupali dječaci suca Millera, a rashlađivali za vrućih popodneva.

Na tom prostranom posjedu vladao Buck. Tu je na svijet došao, tu proživio četiri godine svog života. Bijaše ondje, doduše, i drugih pasa — ta kako bi i bilo bez njih na tolikom imanju! — ali se oni nisu brojili. Dolazili su i odlazili, stanovali u nabijenim štenarama ili

pak živjeli nepoznati u kutovima kuće, onako kako je živio Toots, japanski mops, ili Ysabel, meksikanska golišavka — čudna stvorenja što su rijetko kad promilila nos van ili nogom stala na zemlju. S druge strane, bijaše ondje foksterijera, dvadesetak u najmanju ruku, koji su strašno štektali na Tootsa i na Ysabel kad bi ovo dvoje gledalo na njih, kroz prozor, pod zaštitom čitave čete sobarica naoružanih metlama i pahalicama.

Ali Buck ne bijaše ni sobni psić ni pas iz štenare. On je vladao na cijelom imanju. Skakao je u bazen za plivanje ili išao u lov sa sučevim sinovima; sučeve kćeri, Mollie i Alice, imahu u njemu pratioca na dugim šetnjama za ljetnih smiraja i ranih jutara; za zimskih noći ležao bi do sučevih nogu, u knjižnici, pred kaminom u kojem vatra bukti; nosio je sučeve unuke na svojim leđima ili se pak s njima valjao po travi i pratio im trag u smjelim pothvatima dolje do zdenca u oboru, i još dalje, tamo gdje su pašnjaci i jagodnjaci. Ponosito je hodio među foksterijerima, a Tootsa i Ysabele nije ni gledao, jer on bijaše kralj — kralj nad svim što mili, puže i leti u kući suca Millera, ubrajajući ovamo i ljude.

Njegov otac, Elmo, golem bernardinac, bijaše nerazdvojan sučev drug, a Buck je nagovještavao da će poći stopama svoga oca. Nije Buck bio tako krupan — težio je svega sto i četrdeset funti¹ — jer njegova majka, Shep, bijaše od škotskih ovčarskih pasa. No ipak, stotinu i četrdeset funti, i uz to dostojanstvo, što dolazi od dobra života i općeg uvažavanja, omogućíše mu da se drži onako kraljevski. U te četiri godine, od vremena kad još bijaše malo štene, provodio je život sitog aristokrata; bijaše divno ponosan, i uvijek ponešto sebičan, kakvi ponekad postaju seoski plemići, zato što se nalaze u izdvojenju položaju. No on se spasio pogibelji da postane običan kućni pas, kojega maze i tove. Lov i lovu slične zabave na slobodnu prostoru očuvaše ga od sala i očvrstiše mu mišiće, a njegova ljubav prema vodi, kao u rasa što se kupaju u hladnu, bila mu okrepom i čuvala mu zdravlje.

Eto, takav pas bijaše Buck u jesen 1897., kad je štrajk u Klondikeu primamio ljude sa svih strana na ledeni Sjever. No Buck nije čitao novine niti je znao da je Manuel — jedan od vrtlarovih pomoćnika — nepoželjan znanac. A Manuel sav zapao u porok — volio igrati na kineskoj lutriji. I u kockanju sav zapao u slabost —

¹ 63.5 kilograma

vjerovao u neki sistem. I stoga njegovo prokletstvo postade sigurno: za igru po sistemu treba novca, a nadnica vrtlarskog pomoćnika ne pretječe preko potreba žene i brojnog potomstva.

Te znamenite noći Manuelove izdaje sudac se nalazio na sastanku Udruženja proizvođača suhvice, dok se dječaci bijahu zaposlili sastavljajući neki atletski klub. Nitko nije vidio Manuela kad je s Buckom prošao kroz voćnjak; Buck je pak mislio da će samo na šetnju kad su stigli na malu signalnu postaju što se zvala College Park, nitko ih nije vidio doli jedan osamljeni čovjek. Taj je čovjek razgovarao s Manuelom, i novac prijede iz ruke u ruku.

— Baš si mogao robu umotati, prije nego što je predaš — zlovoljno će stranac, a Manuel nato udvostruči komad debelog konopa Bucku oko vrata, ispod ogrljaka.

— Stegni, pa ćeš ga dovoljno prigušiti — reče Manuel, a strani čovjek nešto promrmlja u znak potvrde.

Buck je konop dočekaao mirno, dostojanstveno. Bješe to, doista, nešto što još nije doživio — ali je on navikao da ima povjerenja u ljude koje poznaje i da se pouzdaje u njihovu mudrost, što je prelazila njegovu. No kad stranac krajeve konopa uze u svoje ruke, Buck zareža prijeteći. On je samo najavio svoje nezadovoljstvo; mislio je u svome ponosu da najaviti znači i zapovjediti. Ali, na njegovo iznenađenje, konop mu se steže oko vrata te mu poče dah zadržavati. U nastupu bijesa skoči na čovjeka, koji ga preduhitri, čvrsto ga pograbi za gušu i vještim ga okretom baci na leđa. Nato se konop nemilosrdno stegao, a Buck se bijesno otimao, isplažena jezika, dok su mu se široke grudi neznatno nadimale. Nikad, za čitava svog vijeka, nije doživio tako podla postupka, i nikad, za čitava svog vijeka, nije bio tako bijesan. No snaga mu jenjavala, oči mu se prelijevale staklastim sjajem, tako da ništa nije znao kad je dan znak da vlak kreće, i kad su ga dvojica ljudi bacila u vagon za prtljagu.

Prvo saznanje, što mu se mutno javilo u svijesti, bijaše osjećaj da ga boli u jeziku i da se drmusa u nekakvu prijevoznom sredstvu. Prodoran zvižduk lokomotive, što je zapištala na nekom prijelazu, obavijesti ga gdje se nalazi. I odveć je često putovao sa sucem da ne bi poznavao osjećaj vožnje u prtljažnim kolima. Otvori oči, a one zaiskriše neobuzdanim gnjevom ugrabljenog kralja. Čovjek skoči da ga za vrat ščepa, ali Buck bijaše prebrz za njega: njegove se čeljusti sklopiše na šaci i ne popustiše, sve dok mu osjetila ne bijahu

ponovno potisnuta.

— Jest, kadikad ga spopadne — objašnjavaše čovjek krijući ozlijeđenu ruku pred prtljažnikom, koji se pojavio kad je čuo natezanje. — Gospodar mi naredio da ga odvedem u San Francisco; ondje je nekakav proslavljeni veterinar; misli da će ga on izliječiti.

O toj noćnoj vožnji i o svojim dogodovštinama čovjek se raspričao u maloj suši iza neke gostionice na obali San Francisca.

— A za to dobivam svega pedeset — tužio se čovjek — ne bih drugi put ni za tisuću, u gotovu.

Šaka mu bijaše uvijena krvavim rupcem, a desna nogavica razdrta od koljena do gležnja.

— A koliko je zapalo onoga drugog? — upita gostioničar.

— Stotina — bijaše odgovor. — Nije htio ni za paricu manje, svega mi?

— Onda je to stotinu i pedeset — izračuna gostioničar. — I vrijedi toliko, ili sam ja Švabo.²

Lupež odmota krvavi rubac i pogleda ozlijeđenu ruku:

— E, ako ja ne dobijem hidrofobiju...

— Bit će to stoga što si rođen za vješala — dočeka gostioničar smijući se te nadoveza: — Deder mi malo pomози, prije nego što te gore povuku.

Omamljen, podnoseći strašnu bol u grlu i u jeziku, napol ugušen, Buck se pokušavao oprijeti svojim mučiteljima. Ali bijaše bačen na tlo, gdje su ga neprestano davili, dok mu ne uspješe s vrata skinuti mjedeni ogrljak. Odvezaše nato i konop pa ga onda strpaše u neki sanduk što bijaše sličan krletki.

U tom sanduku proležao je ostatak mučne noći, tetošeći svoj bijes i uvrijeđeni ponos. Nije mogao shvatiti što zapravo znači sve to. Zašto su ga strpali u taj tijesni sanduk i zašto ga u njemu drže? Nije znao zašto, ali se ćutio ugnjetenim: neodređeno je predosjećao nesreću što nad njim lebdi. Više se puta za te noći osovio na noge kad bi se uza škripu otvorila vrata na suši; skočio bi na noge u nadi da će vidjeti suca, ili barem dječake. No svaki put bilo to nabuhlo lice gostioničarevo, što bi k njemu zavirilo pri slabašnu svjetlu lojanice. I svaki se put radosni lavež, što bi zadrhtao u Buckovu

² u originalu — *square head*. To ima dva značenja 1. glup ili nesposoban; 2. (*uvredljivo*) osoba njemačkog, nizozemskog ili skandinavskog (posebno švedskog) porijekla.

grlu, pretvorio u bijesno režanje.

No gostioničar ga je pustio s mirom, a kad je zajutirilo, eto ti četvorice unutra: udoše i podigoše sanduk. »Novi mučitelj«, pomisli Buck. A i bijahu to stvorenja strašna obličjem, sva odrpana i razbarušena. On na njih usmjeri gnjev i stade bjesnjeti kroz prečke na sanduku. A oni se samo smijali i bockali ga štapovima, koje je on odmah zubima dočekivao, dok nije naposljetku razabrao da oni to i hoće. Zlovoljan se pružio pustivši da sanduk podignu na kola. Zatim je sanduk, u kojem bijaše zatvoren, počeo prolaziti kroz mnoge ruke. Željeznički službenici vodili su brigu o njemu; prevezli su ga na taljigama i smjestili u drugi vagon; opet su ga na kolicima, s mnoštvom drugih sanduka i prtljage, prenijeli na parnu skelju; odatle ga pretovariše u neko veliko željezničko skladište, a naposljetku ga smjestiše u vagon brzog vlaka.

Dva se dana i dvije noći vukao taj vagon na repu lokomotiva što su pištale; dva dana i dvije noći Buck nije ni jeo ni pio. U svome je bijesu režanjem dočekivao, kad bi mu se prvi put približio koji željeznički službenik; oni pak uzvraćahu držeći ga. Kad bi naletio na prečke, drhteći i pjeneći se, oni bi mu se smijali te ga bockali. Režali bi i lajali kao odvratne psine, mjaukali, kloparali rukama i kukurikali. Sve to bješe veoma glupo, ta znao je, no time se sve više vrijeđao njegov ponos, pa je stoga kiptio sve većim gnjevom. Nije se toliko obazirao na glad, ali ga je strašno mučilo što nema vode, pa mu se stoga jarost razbuktala do vrhunca groznice. Kako bijaše napetih živaca i veoma osjetljiv, zlostavljanje ga je bacilo u groznicu, a oganj joj se podlagao paljenje osušenog jezika i grla.

Jednim se ipak tješio: konopa mu ne bijaše na vratu. A konop o njegovu vratu davaše im nečasnu prednost; sada, kad mu je smaknut, on će im već pokazati. Nikad mu drugi neće na vrat namaknuti. U tome je odlučan. Dva dana i dvije noći nije ni jeo ni pio, a u ta dva dana i dvije noći muke sabralo se u njem toliko gnjeva da je zlo čekalo svakoga onog koji se usudi da mu se s podlošču približi. Oči mu se zakrvaviše, i od njega postade razbjesnjeli demon. Toliko se promijenio da ga ni sam sudac ne bi prepoznao; a željeznički službenici odahnuše kad su ga u Seattleu skinuli s vlaka.

Četvorica ljudi polako iznesoše sanduk iz vagona te ga spustiše u malenu dvorištu, ograđenu visokim zidom. Krupan čovjek u

crvenu sveteru³, što mu se dobroto otobolio oko vrata, iziđe i potpisa dostavljaču knjigu. Buck je slutio da je to sljedeći mučitelj, pa stoga divlje nasrnu na prečke. Lice se onom čovjeku razvuče u strašan osmijeh, te on ode i donese sjekiricu i toljagu.

— Ta valjda ga nećete sada ispustiti? — upita dostavljač.

— Zašto ne bih! — dočeka onaj čovjek te sjekiricom zacijepi sanduk, da ga raskuje.

Četvorica što su donijela sanduk odmah se rastrkaše i posjedaše na vrh zida, da odande, sa sigurnog, promatraju prizor.

Buck je nasrnuo na drvo što je pucalo, zabijao u nj zube, vukao i trzao. Gdje god bi sjekirica zasjekla izvana, on bi se unutra usmjerio na to mjesto, režeći i bijesno navaljujući, u nakani da iziđe, dok čovjek u crvenom sveteru bijaše miran u svojoj nakani da ga pusti van.

— Eto ti, crvenooki vraže! — protisnu čovjek kad je načinio otvor dovoljno širok da se Buck kroza nj provuče. I u isti čas odbaci sjekiricu, a desnom dohvati toljagu.

Buck zaista bijaše crvenooki vrug kad se nakostriješene dlake, zapjenjenih usta i zakrvavljenih očiju, u kojima je zaiskrio luđački sjaj, spremao na skok. Ravno je na čovjeka upravio svojih sto i četrdeset funti gnjeva, pojačana srdžbom zbog muke što ju je pretrpio u ona dva dana i dvije noći. Kad je skočio u vis i baš kad je htio čeljustima dohvatiti čovjeka, pogodi ga udarac od kojega je proturao cijelim tijelom i sklopio zube u smrtni stisak. Okrenuo se u zraku i udario o zemlju poledice i postrance. Za sveg života nije dobio udarca toljagom, pa nije mogao ni zamisliti što se to zbiva. Zareža, a režanje mu bijaše dijelom lajanje, a više urlik, pa se opet osovi i zaskoči. I opet ga pogodi udarac, koji ga baci na zemlju. Sad je znao da mu nevolja dolazi od toljage, ali njegov bijes nije znao za oprez. Dvanaestak se puta ustremljivao, a svaki put dočekala ga toljaga i bacila ga na zemlju.

Pošto ga je dohvatio jedan osobito žestok udarac, jedva je poslije njega stao na noge: bio je isuviše omamljen da bi opet mogao nasrnuti. Teturao je naokolo, krv mu tekla iz nosa, usta i ušiju, a krasno mu krzno bilo poprskano i umrljano krvavom slinom. Čovjek priđe te ga namjerno zahvati žestokim udarcem po njušci. Sva bol,

³ engleski sweater – džemper ili pulover (engleski pullover) – pleteni odjevni predmet od vune, pamučnog ili sintetičkog vlakna, oblači se preko glave.

što ju je podnio, ne bijaše ništa kad se usporedi sa strašnim samrtnim rvanjem što ga je izazvao taj udarac. S urlikom, što bijaše gotovo lavovski u svojoj podivljalošću, opet se usmjeri na čovjeka, ali ga ovaj, pošto je toljagu premetnuo iz desne u lijevu ruku, hladnokrvno pograbi za donju čeljust i u isti ga čas poteže dolje i nazad. Buck u zraku načini cijeli krug, i još pola drugoga, pa glavom i prsima udari o zemlju.

— Još je posljednji put nasrnuo, a čovjek ga dočeka podmuklim udarcem što ga je dotad namjerno otezao: Buck se skvrči i pade — od udarca je sasvim izgubio svijest.

— Taj zna kako se psi ukroćuju, svega mi! — oduševi se jedan između onih što bijahu na zidu.

— Radije bih svaki dan krotio divlje indijanske konje — istisnu dostavljač penjući se na kola, pa potjera svoje konje.

Bucku se vratila svijest, ali ne i snaga. Ležao je gdje je i pao, i odande promatrao čovjeka u crvenom sveteru.

»Čuje na ime Buck«, kazivaše čovjek sam sebi, ponavljajući riječi iz pisma u kojem ga je krčmar izvijestio o pošiljci sanduka sa psom. »Pa dobro, Buck, sokole«, prosljedi čovjek srdačnim glasom, »s našom je malom tučnjavom gotovo, pa nam je sad najbolje da je i zaboravimo. Sada eto nadaš gdje ti je mjesto, a ja znam svoje. Valja slušati, pa će sve biti dobro, a toljaga daleko. Budeš li zao, istjerat ću ja buhe iz tebe. Jesi li razumio? «

Dok je govorio, mirno je, bez straha, tapšao glavu, koju je prije onako baš bezdušno udarao. Buck je bez gundanja podnosio dodir te ruke, premda se i nehotice nakostriješio. Kad mu je čovjek donio vode, požudno je pio, a kasnije je pojeo dobar obrok sirova mesa, komad po komad, uzimajući ga čovjeku iz ruke.

Bijaše potučen — to je znao — ali ne i slomljen. Spoznao je, jednom za svagda, da se ne može mjeriti s čovjekom kojemu je toljaga u ruci. Dobio je lekciju, naučio je, i nikad je više za svoga života nije zaboravio. Ona toljaga bijaše otkriće. Uvela ga je u vladavinu iskonskog zakona, a on je tome uvođenju izašao u susret do pol puta. Činjenice iz života pokazale su suroviji izgled; i dok je začuđen gledao u taj njihov izgled, gledao ga je i s potajnom lukavošću svoje prirode što se probudila. Kako su prolazili dani, stizali su drugi psi, u sanducima ili na uzici, neki poslušno, a neki bjesneći i režeći, kao što je i on bjesnio i režao kad je ovamo stigao; i promatrao ih je jednoga po jednoga kako potpadaju pod vlast

čovjeka u crvenom sveteru. Uvijek nanovo, gledajući surovi prizor, koji se pred njima ponavljao, pamtio je poučak: čovjek s toljagom u ruci zakonodavac je i gospodar, kojega treba slušati, premda se s njime ne mora i pomiriti. A što se tiče pomirenja, Buck nije nikad zapao u tu grešku, premda je imao prilike gledati isprebijane pse kako se umiljavaju čovjeku, pred njim mašu repom i ruku mu ližu. Vidio je i jednoga psa, koji se nije htio ni pomiriti ni pokoriti, gdje ostade ubijen u borbi za gospodarstvo.

Kadikad bi stizali ljudi, stranci, te uzrujano, ulagivajući se, i na sve načine razgovarali s čovjekom u crvenom sveteru. A u takvim prigodama, kad bi novac prelazio iz ruke u ruku, stranci bi sa sobom odvodili po jednoga između pasa ili po više njih. Buck se čudio, kamo to odlaze da se nikad ne vraćaju; strah pred budućnošću bijaše ga toliko prožeo te se svaki put radovao kad nije bio odabran za polazak.

Naposljetku je i na njega došao red kad se pojavio malen, suhонjav čovjek, koji je preklapao iskvarenim engleskim govorom i u riječi miješao mnoge neobične i nezgrapne uzvike što ih Buck nije mogao razumjeti.

— Sto mu gromova! — uzviknu kad mu je pogled pao na Bucka. — Pas i po! Eh! A koliko novca?

— Tri stotine, a i to je gotovo darovano — brzo odgovori čovjek u crvenom sveteru. — I kako je državni novac posrijedi, nemaš se zašto zgražati. Nije li tako, Perraulte?

Perrault se naceri. S obzirom na činjenicu da je cijena psima silno porasla zbog neobično velike potražnje, bijaše to pravedna cijena za tako valjanu životinju. Kanadska vlada neće biti na gubitku niti će se njezini izvještaji sporije otpremati. Perrault bijaše poznavatelj pasa, i kad je pogledao Bucka, znao je da je to jedan među tisuću — »jedan među deset tisuća«, rekao je u sebi.

Buck vidje gdje novac prijeđe iz ruke u ruku: nije se začudio kad je mali suhонjavi čovjek poveo njega i Rudu, dobroćudnu njufaundlandericu. Čovjeka u crvenom sveteru vidio je tada posljednji put, a kad je s Rudom s palube parobroda Narwhal gledao kako na obzoru nestaju Seattle, bijaše to ujedno i posljednje što je vidio od toplog Juga. Perrault povede njega i Rudu na palubu te ih preda tamnoputu divu koji se zvao François. Perrault bijaše crnomanjast francuski Kanađanin, a François melez, dvostruko tamniji. Ta dvojica bijahu za Bucka nova vrsta ljudi (bješe mu

suđeno da se još s mnogima upozna), i mada prema njima nije osjećao nikakve ljubavi, ipak se navikao iskreno ih poštivati. Ubrzo je razabrao, da su Perrault i François valjani ljudi, hladnokrvni i nepristrani kada treba dijeliti pravdu, i previšeiskusni u stvarima što se tiču pasa, a da bi ih psi mogli izigrati.

Na donjoj palubi broda Narwhal Buck i Ruda pridružiše se dvojici drugih pasa. Od tih jedan bijaše golemi, snježnobijeli pas sa Spitsberških otoka: odande ga je doveo zapovjednik nekoga broda kitolovca, a kasnije je pratio neku geološku ekspediciju u Sjevernu Kanadu. On se vladao prijateljski, ali ponešto izdajnički: s jedne se strane smiješio u lice, a s druge pripremao potajno lupeštvo — na primjer, kad je Bucku ukrao nešto hrane za prvog obroka. Kad je Buck skočio da ga kazni, François zapucketa bičem, koji najprije dohvati krivca; tako je Buck opet mogao doći do svoje kosti. François se ponio kako treba, pomisli Buck, i tako je ugled melezov porastao u njegovim očima. Onaj drugi pas nije nastojao učvrstiti poznanstvo, nije primao iskaze prijateljstva, a nije ni pokušavao došljacima krasti hranu. Bijaše to sjetan i neveseo pas, koji je i Rudi jasno pokazao da ne želi ništa drugo doli da ga puste sama, i kako će biti nevolje ako ga ne ostave na miru. Zvao se on Dave, jeo je i spavao, kadikad bi zijevnuo, te ni za što nije pokazivao zanimanja — čak ni onda kad je Narwhal prošao kroz Tjesnac Kraljice Charlotte pa se počeo ljuljati, dizati i spuštati kao da ga đavli nose. Kad su se Buck i Ruda uzbunili, napol podivljali od straha, on samo podiže glavu, nekako dokonu, baci na njih nehajan pogled, zijevnu pa nastavi spavati.

I dan i noć brod je udarao u taktu s neumornim bilom vijka, i premda jedan dan bijaše kao i drugi, Bucku postade očito da vrijeme neprestano biva hladnije. Jednog jutra vijak naposljetku stade, a Narwhal zahvati val uzbuđenja. Buck je, baš kao i drugi psi, osjećao i znao da se zbiva nekakva promjena. François ih odveza i odvede na palubu. Kad prvi put stade na hladno tlo, Bucku šape utonuše u nešto bijelo i kašasto, veoma nalik na blato. On frknu i doskoči nazad. Još više te bijele stvari padalo je odozgo. Stresao se, ali je na nj i dalje padalo. Znatiželjno onjuši pa liznu jezikom. Ujedalo je poput vatre, a učas bi se rastopilo. To ga je dovodilo u zabunu. Pokuša još jednom, a posljedak bijaše isti. Oni koji su ga gledali, bučno se smijahu. Osjeti se postidjenim, ne znajući zašto. Prvi put u svome životu vidio je snijeg.

II.

Zakon toljage i zuba

Buckov prvi dan na obali Dyea bijaše poput more. Svaki je sat donosio novu prepast i novo iznenađenje. Buck se našao iznenada otrgnut iz srži civilizacije i bačen posred stvari iz prapočetka. Ne bijaše to više dokoni život, suncem obasjan, u kome se dosađivalo i dangubilo po miloj volji. Tu sad ne bijaše ni mira ni počinka, niti je bilo sigurnosti ma i za jedan časak. Sve se okrenulo u zbrku i radinost, i svakog trenutka život i udovi bijahu u opasnosti. Neprestana smotrenost bijaše tu neizbježna, jer ti psi i ljudi nisu gradski psi i ljudi. I jedni su i drugi, do posljednjeg među njima, sami divljaci, te ne znaju za drugi zakon doli za zakon toljage i zuba.

Nikad još nije vidio pse da se bore tako kako su se borili ti vučji stvorovi, i već njegovo prvo iskustvo s njima dalo mu je pouku koja se ne zaboravlja. Istina, bješe to iskustvo do kojega je došao na tuđoj koži — ta drugačije ne bi ostao na životu, da bi se njime mogao koristiti. Ruda bijaše žrtva. Bijahu se utaborili kraj gomile posječenih stabala; tu se Ruda, onako sasvim prijateljski, pokušala približiti nekome eskimskom psu, što je bio velik koliko sasvim odrasli vuk, premda ni u pol ne bijaše njezine veličine. Nije tu bilo nikakva upozorenja: samo skok naprijed, brz kao munja, metalno zvocanje zuba, skok nazad iste brzine — i lice Rudino osta razderano od oka do gubice, Zaskočiti pa odmah nazad, takav bijaše vučji zakon borbe; ali to nije bilo sve: spremalo se još i gore. Jedno trideset-četdeset eskimskih pasa dojuri na mjesto, gdje se zapodjela borba; oko boraca sastaviše krug, pažljiv, bezglasen. Buck nije razumio te tihe pomnje niti shvaćao zašto onako revno oblizuju gubice. Ruda je navalila na svog protivnika, a ovaj je opet jurnuo pa odskočio. Prsima je dočekao njezin sljedeći napad, i to nekako posebno, tako da joj se izmaklo tlo pod nogama. Nikad više nije na njih stala. Eskimski su psi to i čekali. Svi se sletješe na nju, režeći i štekćući, i nje nestade u skvici samrtnog rvanja, pod mnoštvom nakostriješenih tjelesa.

Zbilo se to tako brzo i tako nenadano, da se Buck zaprepastio. Vidio je Spitzu gdje je isplazio grimizni jezik nekako na svoj način,

kao da se smije: vidio je François kako razmahuje sjekirom i skače u gomilu pasa. Tri mu čovjeka s toljagama pomognu da ih rastjera. Nije dugo potrajalo. Svega dvije minute pošto je Ruda pala i posljednji njezin napadač bijaše otjeran toljagom. No ona je ležala ne mičući se, bez znaka života u sebi, na krvavu, izgaženu snijegu, gotovo doslovno raskidana na komade, a tamnopusi melez stajaše nad njom i sipaše strašne psovke. Taj je prizor Bucku često dolazio na san i pritiskao ga kao mora. Tako je to dakle. Nema poštene borbe. Kad jednom padneš, gotovo je s tobom. E, pa dobro, gledat će da nikad ne padne. Spitz je isplazio jezik i opet se smijao, i od tog časa Buck ga je zamrzio, planuo na nj strašnom mržnjom.

Prije negoli se sabrao od udarca što mu ga je zadao strašni Rudin svršetak, već ga snađe drugi udarac. François na nj nametnu nekakav splet remenja i pregljica. Bješe to orma kakvu je kod kuće vidio da sluge stavljaju konjima. I kao što je jednom gledao konje u zaprezi, tako se sada sam u njoj našao: vukao je François na saonicama, u šumu na rubu doline, a odande se vraćao s tovarom drveta za ogrjev. Premda mu dostojanstvo bijaše bolno povrijeđeno činjenicom da su ga snizili na životinju za vuču, bijaše i premudar, a da bi se tome opirao. Pokorio se i vukao što je mogao bolje, mada mu sve bijaše novo i neobično. François je bio neumoljiv, tražio je da ga smjesta slušaju; ta mu se »poslušnost« smjesta ukazivala, jer je imao bič u ruci. Kako Dave bijaše iskusan u tegljenju, ujedao je Bucka u butove kad bi ovaj pogriješio. Spitz bijaše vođa, isto tako iskusan; premda nije uvijek mogao dosegnuti Bucka, ipak bi mu kadikad režanjem dobacio oštar prijekor, ili bi u zaprežnom remenju vješto premetnuo svoju težinu da bi tako Bucka potjerao na put kojim trebaju ići. Buck je lako učio, te je pod zajedničkim uputama dvojice svojih drugova i François vrlo brzo napredovao. Prije nego što su se vratili u tabor, već se znao zaustaviti na povik »ho« i krenuti na povik »gi«, znao je naširoko zaokrenuti na okukama i čuvati se rudnjaka, kad bi im natovarene saonice na nizbrdici jurile za nogama.

— Tri izvrsna psa! — reče François Perrault. — Taj Buck vuče ko sam vrag. I sve brzo nauči.

Popodne se Perrault, kojemu se žurilo na put s izveštajima, vratio sa dva druga psa. Zvao ih je Billee i Joe, a bijahu to dva brata, i oba pravi eskimski psi. Iako su potekli od jedne majke, razlikovali su se među sobom kao dan i noć. Billee je imao manu, a ta mu

bijaše u pretjeranoj dobroćudnosti; Joe je bio sama suprotnost: bio je mrzovoljan i uvučen u se, neprestano je režao, a zloćudnost mu iz očiju kapala. Buck ih dočeka drugarski, Dave ih i ne pogleda, a Spitz najprije navali na jednoga pa onda na drugoga. Billee je pomirljivo mahao repom, okrenuo je u bijeg kad je vidio da pomirljivost ne koristi, i skvičao (sveudilj pomirljivo) kad su ga Spitzovi oštri zubi zarezali s boka. Ali Joe bijaše nešto drugo: ma kako da je Spitz obilazio oko njega, Joe se brzo okretao, da ga dočeka, nakostriješene dlake na vratu, unazad poleglim ušaka, s gubicom što podrhtava i reži, s čeljustima što bi zvocnule kad god bi htio ščepati protivnika, dok su mu se oči đavolski iskrile; bješe to, riječju, utjelovljenje ratobornog straha. Taj pas bijaše tako strašna izgleda da se Spitz morao odreći pokušaja da ga podvrgne pod svoju vlast; i tako, da bi prikrio svoj poraz, okrenuo se bezazlenom i plačljivom Billeeu pa ga potjerao do nakraj tabora.

Uvečer je Perrault imao još jednoga psa: bijaše to star eskimski pas, dug, suh i mršav, kojemu na glavi bijahu tragovi bojeva, a u njoj svega jedno oko, ali se u njem, kao za opomenu, iskrila neustrašivost, što je ulijevala poštovanje. Zvao se Sol-leks, a to će reći Srditi. Kao ni Dave, ni on nije ništa tražio, nije ništa davao, nije ništa očekivao: i kad je sporo i oprezno stupio u njihovu sredinu, čak ga je i Spitz pustio s mirom. Imao je on i nešto svoje svojstveno, a Bucka zapade nesreća da to otkrije. Došljak naime nije volio da mu prilaze s one strane na koju ne vidi. Buck je nehotice počinio prijestup, a spoznao je svoju nerazboritost kad se Sol-leks oborio na nj poput oluje i do kosti mu zaderao meso na hrptu, u dužini od tri palca. Uvijek se odonda Buck čuvao njegove slijepe strane, i tako do kraja njihova drugarstva ne bijaše više nikakve neprilike. Jedina mu želja, baš kao i Daveu, očito bijaše u tome da ga puste na miru; ipak, a Buck je to tek kasnije saznao, i jedan i drugi imali su i neku drugu, životniju ambiciju.

One noći Buck se našao pred velikim problemom: gdje i kako da spava. Šator, osvjetljen svijećom, toplo je sijao sred one bijele ravnice, kad je Buck, sasvim naravno, ušao unutra, i Perrault i François dočekaše ga psokama i kuhinjskim predmetinima, dok se nije povratio od zaprepaštenja i postidešen umakao u noć i studen. Puhao je hladan vjetar, što je prolazio kroz kosti, i poput guje otrovnice ujedao ga za ranjeni hrbat. Leže na snijeg pokušavajući zaspati, ali ga mraz ubrzo prisili da cvokoćući skoči na noge. Tužan

i žalostan poče obilaziti između mnogih šatora, da bi saznao kako je na jednom mjestu hladno baš kao i na drugom. Tu i tamo podivljali se psi usmjeravahu na nj, ali bi on nakostriješio dlaku na šiji i režao (ta sve je brzo učio), te bi ga puštali da ide s mirom, svojim putem.

Naposljetku mu nešto pade na um. Vratit će se i pogledati kako su se snašli njegovi drugovi iz zaprege. Zaprepasti se kad opazi da ih nigdje nema i da su nestali. Opet krenu obilaziti velikim taborištem i tražiti ih, i opet se vrati. Zar su pod šatorom? Ne, ne može biti, jer da je tako, ne bi ni njega istjerali. Pa gdje bi onda mogli biti? Spuštena repa i uzdrhtala tijela, zaista napušten od svijui, besciljno je kružio oko šatora, Najedanput mu snijeg ulegnu pod prednjim šapama, te on utonu. Nešto se pomakne pod njegovim nogama. On poskoči natrag, režeći i kostriješeći se, pun straha pred neviđenim i nepoznatim. Ali se na prijateljsko kratko štekatanje opet umiri, pa se vrati da pretraži. Dah topla zraka doprije mu do nozdrva: dolje je, pod snijegom, savijen u meko klupko, ležao Billee. Procvilje, kao da moli, promeškolji se uvijajući tijelom da bi pokazao svoju dobru volju i čiste namjere, te čak pokuša, kao da daje mito za mir, Bucku liznuti lice svojim toplim, vlažnim jezikom.

Još jedna pouka. Tako dakle spavaju? Buck po volji odabra mjesto, te veoma bučno, i suvišno se naprežući, poče kopati rupu za sebe. Začas toplina s njegova tijela ispuni skućeni prostor, i on zaspa. Kako minuli dan bijaše dug i naporan, Buck utonu u dubok san, te je udobno spavao, premda je režao i lajao i borio se s mućnim snovima.

Nije ni oka otvorio, sve dok ga nije podigla buka tabora što se budio. U početku nije razabirao ni gdje se to nalazi. Kako je noću padao snijeg, bijaše sasvim zatrpan. Snježni ga zidovi pritiskali sa svih strana — prože ga golem val straha: bješe to strah divljeg stvora pred zamkom. Bješe to znak što ga je kroza svoj vlastiti život osluhnuo iz života svojih predaka; ta bijaše on civiliziran pas, suviše civiliziran pas, te iz svoga vlastitog iskustva nije znao ni za kakve zamke, pa se prema tome sam po sebi nije mogao zamke bojati. Mišići čitava mu tijela skupiše se grčevito i nagonski, dlaka mu se na šiji i na hrptu nakostriješi, te on u divljem urliku skoči pravo gore, u danju svjetlost, što zasljepljuje, a snijeg se razletje oko njega u svjetlucavu oblaku. Prije nego što se i dočekaio na noge, ugleda bijeli tabor kako se rasprostro pred njim; razabra gdje je, i sjeti se svega što se zbilo od onog časa kad je s Manuelom pošao u šetnju,

pa do rupe što ju je sinoć iskopao, da bi u njoj spavao.

Kad se Buck pojavio, François to pozdravi uzvikom.

— Eh, nisam li ja rekao? — upitao će gonič Perraulta. — Taj Buck vraški brzo uči!

Perrault ozbiljno kimnu glavom. Kao tekliču kanadske vlade, koji nosi važne izvještaje, bijaše mu stalo da za sebe nabavi najbolje pse, pa se osobito radovao što je stekao Bucka.

Zaprezi u jedan sat bijahu dodana još tri eskimska psa, tako da ih ukupno bijaše devet; ne prođe ni četvrt sata, i svi već bijahu upregnuti u saonice, te su vozili po tragu prema kanjonu Dyea. Buck se radovao što su uzeli put pod noge; premda posao nije bio lak, nađe da ga baš i ne mrzi. Začudio se maru što je pokretao cijelom zapregom i što je i na nj prešao; ali se još više začudio promjeni što se zbila u Daveu i u Sol-leksu. Zaprega ih je sasvim izmijenila, bijahu to sada drugi psi. Na njima više nije bilo ni traga nemaru i nehaju. Oživjeli su i postali čili, bijaše im stalo da posao teče kako treba, te su se žestoko ljutili na sve s čega bi se vožnja zadržavala ili usporavala. Rad u ormi, rad u zaprezi, bijaše kanda najviši izraz njihova bića, svrha njihova života, jedini izvor njihove radosti.

Dave bijaše rudnjak, to jest pas što se nalazi tik pred saonicama; pred njim je vukao Buck, a ispred Bucka išao je Sol-leks; ostatak zaprege redao se naprijed, sve jedan pas ispred drugoga, i tako u nizu do čelnog mjesta, koje je zauzimao Spitz.

Bucka su namjerice stavili između Davea i Sol-leksa, da bi od njih učio. On bijaše valjan učenik, a njih dvojica isto tako valjani učitelji; nikad ga nisu ostavljali da dugo griješi, nego su poučak, što mu ga davahu, potkrepljivali svojim oštrim zubima. Dave je bio pravedan i mudar. Nikad nije ugrizao Bucka bez uzroka i nikad nije propustio da ga ugrize kad je trebalo. A kako je pouku podupirao još i Françoisov bič, Buck uvidje kako će ga manje stajati da se popravi negoli da učitelju uzvraća jednakom mjerom. Jednom prigodom, kad se bijahu nakratko zaustavili, Buck se zapleo u ormu i usporio odlazak, a na to se Dave i Sol-leks oboriše na nj te mu dadoše što ga spada. Posljedica bijaše to što se Buck još više zapleo, ali je odonda budno pazio da orma bude u redu; još prije nego što je dan izmakao, Buck je tako znao svoj posao da su ga drugovi prestali ujedati. Prorijedilo se fjukanje Françoisova biča, a Perrault je čak Bucka počastio time što je podigao njegove šape i brižno ih pregledao.

Bijaše to naporan dan puta, uz kanjon, kroz Sheep Camp, mimo

Scalesa, pokraj šuma, preko ledenjaka i snježnih zameta, stotine stopa dubokih, pa preko razvođa Chilcoot, što se nalazi između slane i slatke vode te zlokobno štiti tužni i samotni Sjever. Lijepo su napredovali niz lanac jezera što ispunjuju kratere ugaslih vulkana, a u kasnu noć stigoše u golemi tabor pred jezerom Bennett, gdje su tisuće tražilaca zlata gradile čamce da se njima posluže kad na proljeće popuca led. Buck iskopa rupu u snijegu i zaspao snom izmorena pravедnika, ali ga i suviše rano istjeraše u hladnu tamu, te ga s njegovim drugovima upregoše u saonice.

Toga su dana prevalili četrdeset milja, jer su išli prtinom; ali sutradan, i mnoge dane poslije, valjalo im prtit vlastitu stazu, pa su teže i sporije odmicali. Perrault je redovito išao naprijed, ispred zaprege, i tabao snijeg svojom pletenom obućom da bi psima olakšao put. François upravljaše za rukunicama; kadikad bi se s njime mijenjao, ali ne često. Perrault se žurio, a bio je ponosan na svoje poznavanje leda; to je poznavanje leda bilo i potrebno, jer je jesenji led veoma tanak, a gdje je voda brza, leda i nije bilo.

Iz dana u dan, u beskraj, Buck je teglio u zaprezi. Uvijek su s konačišta kretali još za mraka, i cik zore zatjecao ih na putu, kad za njima već bijahu milje i milje utrte staze. I uvijek bi udarali tabor, tek pošto bi se smračilo, pojeli bi svoj komad ribe pa se odvukli da spavaju pod snijegom. Buck bijaše gladan kao vuk. Funta i po suhog lososa, koliko je iznosio njegov svagdanji obrok, bijaše tek toliko da zavara želudac. Nikad nije imao dosta, mučila ga neprestana glad. A ostali psi, zato što su bili lakši i bili rođeni za onakav način života, dobivali su svega funtu ribe, pa ipak su s time izlazili na kraj i dobro se osjećali.

Ubrzo nestade obilježja gospodstva što ga je resilo u njegovu prijašnjem životu. Nekadašnji sladokusac, što se mogao prenemagati pri jelu, sad je spao na to da mu drugovi, što bi svoje smazali prije nego on, otimaju od obroka što ga još nije pojeo. A nije bilo načina da se od toga obrani. Dok bi se on dohvatio s dvojicom-trojicom, jelo bi već kliznulo niz ždrijelo ostalih. Da bi tome stao na kraj, jeo je brzo, kao i oni; a glad, usto, bijaše takva da nije prezaio ni od onog što nije njemu pripadalo. Motrio je i učio. Kad je vidio Pikea, jednoga između novih pasa, spretna glumca i lupeža, kako vješto krade krišku slanine, dok je Perrault bio okrenut leđima, Buck je sutradan podvostručio pothvat te umakao s cijelim komadom. Nadigla se žestoka graja, ali na njega ne posumnjaše; za Buckovo

nedjelo izvuče svoje Dub, nespretni tupan kojega bi uvijek ulovili.

Ta prva krađa bijaše dokazom da je Buck sposoban za život u neprijateljskoj okolini na Sjeveru. Potvrdila je njegovu moć prilagođavanja, njegovu sposobnost da se podvrgne promjenljivim uvjetima života, a kad u njega ne bi bilo te sposobnosti, čekao bi ga brz svršetak, strašna smrt. Ta je krađa, nadalje, značila da se raspada njegova moralna priroda — ispraznost i zapreka u surovoj borbi za opstanak. Lijepo je i divno na Jugu, gdje vlada zakon ljubavi i drugarstva, poštovati privatno vlasništvo i osobne osjećaje; ali na Sjeveru, pod zakonom toljage i zuba, lud je tko god se na takvo što osvrće, i takav je, koliko je on mogao vidjeti, osuđen na neuspjeh.

Buck nije do toga došao razmišljanjem. On bijaše sposoban, i to je sve: on se i nesvjesno prilagodio novom načinu života. I nikada za svega svog života, bez obzira na ishod, nikad nije ustuknuo pred borbom. A ona toljaga u ruci čovjeka u crvenom sveteru ubila mu je u glavu temeljniji i primitivniji zakonik. Civiliziran, kakav bijaše, mogao je poginuti za volju kakva moralnog obzira, na primjer; za obranu bića što ga je za jahanje nosio sudac Miller. A koliko se odmetnuo od civilizacije svjedočila je sada njegova sposobnost da umakne od obrane moralnih obzira i da tako sačuva svoju kožu. On nije krao iz nekakva zadovoljstva, nego naprosto zato što mu je želudac zavijao. Nije krao otvoreno, nego potajice i lukavo, iz poštovanja prema toljagi i zubima. Riječju, sva djela što ih je činio činjaše zato što ih bijaše lakše učiniti negoli ih ne učiniti.

Napredak mu (ili zadatak) bijaše brz. Mišići mu očvrsnuli, da bijahu kao željezo, a on otvrdnuo prema običnom bolu. Proveo je na sebi krajnje pažljivo gospodarenje izvana i iznutra. Mogao je jesti sve, bez obzira na to koliko bijaše odvratno i neprobavljivo; a kad bi jednom pojeo, sokovi njegova želuca izvlačili bi iz zalogaja i najsitniju česticu hranjivosti, koju bi onda njegova krv raznosila u najudaljenije dijelove njegova tijela, gradeći u njemu najžilavija i najčvršća tkiva. Vid i njuh osobito mu se izoštrio, a sluh mu razvio takvu oštrinu da je i u snu čuo i najmanji šušanj i znao najavljuje li mir ili pogibelj. Naučio je da zubima kida led kad bi mu se skupio između prstiju; kad bi ga mučila žeđ, a na jami se s vodom uhvatila debela kora leda, on bi je razbio udarajući po njoj ukrućenim prednjim šapama. Najvidljivija mu crta bijaše sposobnost da nanjuši vjetar i da ga predvidi noć unaprijed. Ma kako zrak bio miran, kad bi on sebi kopao ležaj kraj drveta ili uz obalu, uvijek bi ga vjetar, što

bi kasnije zapuhao, neizbježno nalazio u zavjetrini, zaklonjena i dobro zaštićena od nevremena.

I ne samo da je učio iz iskustva, nego mu oživješe i nagoni, davno umrtvljeni. Oslobodio se nasljedstva pripitomljenih naraštaja. Neodređeno mu sjećanjem prolazila davna mladost njegova roda, iz onog još vremena kad su divlji psi u čoporima prolazili kroz prastare šume i klali divljač u istom trenu kad bi se na nju i okomili. Ne bijaše mu teško naučiti da se bori ujedanjem, razdiranjem i brzim vučjim ugrizanjem. Tako su se nekoć borili zaboravljeni preci. Oni u njemu probudiše iskonski život, a stari zahvati i vještine, što ih oni utisnuše u naslijeđe svome rodu, postadoše njegovom svojinom. Izbiše na površinu ne iziskujući od njega nikakva napora ni otkrivanja, pojaviše se kao da oduvijek bijahu njegovi. I kada bi tako, za mirnih i hladnih noći, usmjerio njušku prema kakvoj zvijezdi i počeo zavijati dugo i otegnuto, kao što vuci zavijaju, to bi se u njemu javljali mrtvi i u prah pretvoreni preci podižući njušku prema zvijezdi i zavijajući kroza stoljeća i kroza nj. A njegovi glasokloni bijahu njihovi glasokloni — kadence, kojima se glasao njihov bol i javljalo ono što njima bijaše tišina, studen i tama.

I tako, kao u znak da je život pusta bijeda, stara pjesma odzvanjala u njemu, te on opet nađe sebe; našao je sebe zato što su ljudi našli neku žutu kovinu na Sjeveru, i zato što je Manuel bio vrtlarski pomoćnik, čija nadnica nije dostajala za potrebe njegove žene i njegovih nekoliko mališana, što bijahu njegova vjerna slika i prilika.

III.

Golema prazvijer

Golema prazvijer snažno se razmahala u Bucku, a u surovim prilikama skitalačkog života sve je više i više rasla. Ali, taj rast bijaše potajan: lukavost, što se sada u njemu javila, omogućila je Bucku da bude uravnotežen i da vlada sobom. Bio je i odveć zabavljen time da se što prije prilagodi novom životu, a da bi njime mogao ovladati nehaj, pa tako ne samo da nije zapodijevao svađe, nego se nje klonio, kad god se moglo. U njegovu se držanju opažala određena promišljenost. Nije bio sklon nesmotrenosti i prenagljenosti; ni u žestokoj mržnji, što se ispriječila između njega i Spitzza, nije pokazivao nestrpljivosti, nego se, naprotiv, klonio svakog izazova i napadaja.

S druge opet strane, možda zato što je u Bucku naslućivao opasna takmaca, Spitz nikada nije propuštao prilike da pokaže zube. Čak je namjerice zastrašivao Bucka i neprestano nastojao da zametne borbu, koja se mogla završiti jedino tako da jedan ili drugi u njoj pogine. Kad još bijahu na početku putovanja, to se moglo i desiti da se slučajno nije zbio neobičan događaj. Potkraj toga dana valjalo im zanočiti na jadnu i vjetrovitu mjestu na obali jezera Le Barge. Tama, mećava i vjetar, što je rezao poput oštrice, prisiliše ih da potraže noćište i da se utabore. Gore im već nije moglo biti. Za leđima im se uzdizala stijena okomita poput zida, te Perrault i François nisu mogli drugo nego da nalože vatru i da rasprostru posteljinu po ledu samog jezera. Šator su ostavili u Dyei, da im put bude lakši. Nešto malo plavnog drveta priskrbi im varu, što je utonula kako se led pod njom topio, i tako su večerali u mraku.

Buck potraži zaklon tik uza stijenu, i tu sebi iskopa ležaj. Tu mu bijaše tako udobno i toplo da mu se nije izlazilo kad je François dijelio ribu, koju je najprije na vatri otkravio. Pošto je pojeo svoj obrok, Buck se vrati, a kad tamo — ležaj mu zauzet. Režanje, kojim bijaše opomenut, objasni mu da mu je Spitz okrnjio pravo. Dotle se Buck uklanjao svakoj zadjevici što bi je mogao imati sa svojim neprijateljom, ali se sad mjera prevršila. U njem zaurla zvijer. Obori se na Spitzza u žestini koja ih iznenadi obojicu, osobito Spitzza, jer ovome je sve njegovo iskustvo što ga je imao s Buckom govorilo da

je njegov suparnik neobično plašljiv pas, koji se uspijeva održati samo zato što je tako težak i golem.

Izenadi se i François kad ih vidje kako su, uhvaćeni u klupko, izletjeli iz razmetnutog ležaja. Odmah je pogodio uzrok tome sukobu.

— Eh! — povika on Bucku. — Deder mu pokaži, trista mu jada! Pokaži tome prljavcu i lupežu!

I Spitz se nazubio. Skvičao je od same jarosti i jeda, dok je obilazio tamo-amo oko Bucka, kako bi uhvatio priliku da zaskoči. Buck ne bijaše ništa manje nazubljen i oprezan, dok je i sam isto onako obilazio oko svoga neprijatelja i vrebao zgodu za skok. A onda se dogodi nešto neočekivano, nešto zbog čega se njihova borba za prevlast odgodila, pomakla daleko u budućnost, poslije mnogih i mučnih milja puta i truda.

Perrault istisnu kletvu, mlatnu toljaga po mršavu tijelu, začu se prodorna skvika zbog bolna udarca — i započe pakao. Odjednom se otkrilo da su mjestom, gdje su udarili tabor, povrvjele dlakave spodobe što vrebaju — izgladnjeli eskimski psi, kakvih osamdeset do stotinu njih, što su nanjušili taborište iz nekoga indijanskog sela. Prišuljali su se, dok su se Buck i Spitz borili, a kad su dvojica ljudi jurnula među njih s čvrstim toljagama, oni im pokazahu zube i počehše uzvraćati napad. Na miris jela sasvim su izludjeli. Perrault zatekne jednoga kako je zagnjurio glavu u sanduk s hranom. Njegova toljaga teško pade po mršavim bedrima, a sanduk se prevali na tlo. U isti se taj čas dvadesetak izgladnjelih životinja obori na kruh i na slaninu. Toljage po njima zavitlaše nemilice. Skvičale su i tulile pod pljuskom udaraca, ali su se unatoč tome mahnito borile i nisu popustile, sve dok nije otišla i posljednja mrvica.

Međutim su zaprepašteni zaprežni psi jurnuli iz svojih skrovišta — da i sami budu napadnuti od bijesnih upadača. Nikada Buck nije vidio takvih pasa. Činilo se kao da će im kosti probiti van kroz kožu. Bijahu to sami kosturi, prevučeni opuštenom, uprljanom kožom, plamtećih očiju i slinavih zubi. Ali kako su pomahnitali od gladi, bijahu strašni, neodoljivi. Nije bilo načina da im se itko suprotstavi. Već u prvom naletu zaprežni psi bijahu priklješteni uza stijenu. Na Bucka su se oborila tri eskimska psa, i začas mu se glava i pleća išarahu ugrizirna i zaderotinama. Dreka bijaše zaglušna, paklena. Billee je skvičao kao i uvijek, Dave i Sol-leks, kojima je krv tekla iz dvadesetak rana, hrabro su se borili jedan pokraj drugog. Joe je

naokolo grizao, prometnuo se u zloduha. Jednom mu se zubi sklopiše na prednjoj nozi nekoga između eskimskih pasa, i on je zdrobi u koštice. Pike, glumac, jurnu na osakaćenu životinju, pa joj brzim ujedom i trzajem prekide vratni kralježak. Buck je jednog protivnika, što se zapjenio, spopao za gušu, i krv ga popraska kad mu se zubi zarinuše u vratnu žilu kucavicu. Kad je u ustima osjetio topli okus krvi, još je više podivljao. Nasrnuo je na drugoga, a u isti onaj čas osjeti da je i sam zaskočen i da su se neki zubi zarinuli u njegov vrat. To ga je podmuklo, sa strane, napao Spitz.

Kad su Perrault i François raščistili svoj dio taborišta, pojuriše da spase svoje zaprežne pse. Divlji val izgladnjelih pasa ustaknu pred njima, i Buck se oslobodi. No to potraja samo časak. Dvojica ljudi morala su nazad, spasiti zalihe hrane, a na to se eskimski psi okrenu da se opet obore na zaprežne pse. Billee, u kojem se od silnog straha pojavila hrabrost, skoči kroz divlji obruč i umakne preko leda. Pike i Dub jurnuše za njim uzastopce, a za njima potekoše i ostali zaprežni psi. Kad se Buck skupio na skok, da i sam za njima jurne, iskosa pogleda Spitzu i opazi kako se ovaj zaletio na nj, očito u nakani da ga obori. Izgubi li jednom tlo pod nogama, pa se nađe pod tom gomilom eskimskih psa, nema mu više nade. I zato skupi snagu da bi izdržao težinu Spitzova naleta, pa onda pođe za družinom preko jezera. Kasnije se skupilo svih devet zaprežnih pasa i potražilo zaklona u šumi. Premda ne bijahu gonjeni, grдне su ih nevolje pritisle. Nije bilo ni jednoga među njima da nije imao četiri-pet rana, dok neki bijahu i teško ranjeni. Dub imаше tešku ozljedu na stražnjoj nozi; Dolly, posljednji eskimski pas pridodan zaprezi u Dyei, bijaše na vratu gadno razdrt; Joe je izgubio jedno oko, a dobroćudni Billee, kojemu jedno uho bijaše izgrizeno i u trake razdrto, zavijao je i skvičao svu noć. U zoru se oprezno dovukoše u tabor i vidješe da su pljačkaši nestali, a dvojicu ljudi nađoše do zla boga mrzovoljnu. Otišla je polovica njihove zalihe u hrani. Eskimski su psi izgrizli konope na saonicama i pokrivače od šatorskog platna. Baš ništa nisu poštedjeli, makar kako to bilo daleko od svakoga jela. Izjeli su par Perraultovih mokasina od sobove kože, dijelove zaprežnog remenja, pa čak i švigar na donjem kraju Françoisova biča u dužini od dvije stope. François se prenuo od tužnih misli što su ga zaokupile zbog nastale štete, prenuo se da pogleda svoje ranjene pse.

— Eh, prijatelji — reče blago — možda će sada od vas postati

bijesni psi, nakon tolikih ujeda. Možda ćete, sto mu gromova, svi pobjesniti! Što mislite, Perrault?

Glasonoša kimnu glavom, kao da i sam sumnja. Teško bi podnio da među psima izbije bjesnilo kad ga još čitave četiri stotine milja puta dijele od Dawsona. Dva sata psovanja i napora staviše opremu u red, i zaprega krenu. Psi, što su se ukočili od rana, mučili su se i borili preko najgoreg odsjeka na koji su dosad na putu naišli, pa to bijaše najteži dio njihova putovanja do Dawsona.

Thirty Mile River ili Rijeka Trideset Milja bijaše slobodna od leda. Njezin je zahuktali tok prkosio mrazu, pa se led uhvatio samo na dubljim i tihim mjestima. Trebalo je šest dana truda i muke da se prijeđe tih trideset strašnih milja. A bijahu to strašne milje, jer se svaka stopa s tog odsjeka na putu krčila uz životnu pogibelj po psa ili po čovjeka, pipajući stazu Perrault je dvanaestak puta propao kroz led, a spasio se dugačkom motkom, koju je nosio i držao tako da se uvijek ispriječila preko otvora što bi ga njegovo tijelo u ledu provalilo. Kako je bila velika studen (termometar je pokazivao pedeset stupnjeva ispod ništice), to je svaki put kad bi se led pod njim provalio, morao, da život ne dovede u pogibelj, naložiti vatru i sušiti odjeću. Ničega se on nije bojao. I upravo stoga što se ničega nije bojao, bio je izabran za vladina tekliča. Ulazio je u svaku pogibelj, odlučno je, sa svojim sitnim suhonjavim licem, gazio u studen i u borbu, od zore do mraka. Išao je rubom opasnih obala, po ledu što se uhvatio s kraja i što se ugibao i pucao pod nogama, po ledu na kojem se nisu smjeli zaustaviti. Jednom su saonice propale, s Daveom i Buckom, i oni su se napol smrзли i malne utopili. Bijahu dobro prekriveni ledom, pa su ih dvojica ljudi gonili da trče oko vatre, da se znoje i da se otkravljaju, a tako blizu da su se opržili na plamenu.

Drugom je zgodom propao Spitz i za sobom povukao cijelu zapregu sve do Bucka, koji je iz sve snage upeo nazad, s prednjim šapama na kliskom rubu, dok se led ugibao i pucketao svuda naokolo. Ali iza Bucka nalazio se Dave, koji se isto tako odupro nazad, a iza saonica bio François i svom snagom vukao sebi, da su mu žile pucale.

I opet se led na rubu provalio ispred njih i za njima, te se moglo umaći jedino uza stijenu. Perrault se pravim čudom uzverao, dok se François molio da bi se to čudo zbililo; i tek pošto su svaki remen i zaprežni konop i posljednji komadić zaprežne opreme povezali i od

toga načinili dugo uže, mogli su izvući pse, jednoga po jednog, na vrh strmeni. François se uzvera posljednji, poslije saonica i tereta. Zatim potraže mjesto na koje će sići, a kad su ga našli, spuste se pomoću konopa. Omrkoše opet na rijeci, jer su toga dana prevalili svega četvrt milje.

Kad su stigli do Hootalinque i domogli se dobrog leda, Buck bijaše malaksao; ni s ostalim psima nije bilo bolje: ali Perrault, da nadoknadi izgubljeno vrijeme, tjerao ih je od zore do mraka. Prvog su dana prešli trideset i pet milja do Big Salmona ili Velikog Lososa; sutradan daljnjih trideset i pet, do Little Salmona ili Malog Lososa; trećeg dana prevališe četrdeset milja i tako se primakoše mjestu što se zove Five Fingers ili Pet Prstiju.

Buckova stopala nisu bila tako čvrsta i tvrda kakva bijahu u eskimskih pasa. Njegova su omekšala kroz tolike naraštaje od onog dana kad je neki stanovnik iz špilje ili sa sojenice pripitomio njegova posljednjeg pretka. Cio je dan šepesao mučeci muke, a kad su najposlije udarili tabor, legao je kao mrtav, premda je bio gledan, nije htio ni da se makne da bi dobio svoj obrok ribe, pa mu ga je François morao donijeti. Gonič je pasa također trljao Bucku noge po pol sata svake noći poslije večere, a žrtvovao je gornji dio svojih vlastitih mokasina da bi napravio četiri mokasine za Buckove šape. Bješe to veliko olakšanje, pa je Buck čak i suhonjavo lice Perraultovo natjerao da se iskrivi u osmijeh kad je jedno jutro François zaboravio mokasine, a Buck legao poleđice i mašući svim četirima u zraku, kao da moli, odbio krenuti bez svoje obuće. Kasnije su mu stopala očvrsla za vuču, pa su iznošenu obuću odbacili.

Jednog jutra, na rijeci Pelly, dok su zaprezali, Dolly, na kojoj se nije ništa opazalo, najedanput pobjesni. A javila je to dugim vučjim zavijanjem, od kojega se srce kida i od kojega svi psi u strahu nakostriješije dlaku, a onda je skočila ravno prema Bucku. Nikad nije vidio bijesna psa niti je imao ikakva razloga plašiti se bjesnoće, a ipak je znao da u tome ima strahote, pa je jurnuo odande u paničan bijeg. Jurio je ravno naprijed, a svega skok iza njega nādala Dolly, zadahtala i zapjenjena; nije ga mogla doći — toliki bijaše u njega strah, a niti je se on mogao osloboditi — toliko u nje bijaše bjesnilo. Prošišao je kroz šumovitu unutrašnjost otoka, pojurio na donji kraj, preplivao stražnji kanal pun izlomljenog leda, izbio na drugi otok, dohvatio se trećeg, zaokružio nazad prema

glavnom riječnom toku i u očaju zaplivaio preko matice. A za sve to vrijeme, premda se nije obazirao, mogao je čuti njezino režanje svega jedan skok iza sebe. François ga dozva iz udaljenosti od četvrt milje, i Buck požuri nazad; još je uvijek bio jedan skok ispred svoje progoniteljke, sav zasopljen, dok je svu nadu položio u Françoisu, uvjeren da će ga on izbaviti. Gonič pasa držao je u ruci sjekiru, spreman da udari; čim je Buck mimo nj projurio poput zrna, sjekira pobjesnjelu Dolly pogodi u glavu.

Buck se složio pokraj saonica, iscrpljen, zasopljen, bespomoćan. Spitz ne propusti priliku: skoči na Bucka i dvaput svoje zube zarinu u protivnika koji se nije branio; zubi zasjekoše u meso do kostiju. Françoisov bič udari, a Buck je imao zadovoljstvo da vidi Spitzu pod pljuskom batina kakvih još ni jedan zaprežni pas nije izvukao.

— Vrag je taj Spitz — opazi Perrault. — Jednog će dana pregristi grkljan tome Bucku.

— A Buck je vrag i pol — odgovori François. — Promatram ja njega sve to vrijeme, pa znam pouzdano. Jednog će ga dana, vjerujte, spopasti pakleni bijes, da će tome Spitzu pokazati što ga ide. Rasut će mu crijeva po snijegu. Zaista. Znam to.

Odonda se otvori rat među njima. Spitz, kao vođa pasa i priznati gospodar u zaprezi, osjećao je da je taj neobični južnjački pas zaprijetio njegovoj prevlasti. A neobičnim se činio Buck Spitzu, jer se između tolikih pasa s Juga, što ih je vidio, još ni jedan nije pokazao dostojnim, bilo u taboru, bilo na putu. Svi su bili i odveć slabi te su odreda ginuli od napora, studeni ili gladi. Buck bijaše iznimka. Samo je on sve izdržao i uspješno se natjecao s eskimskim psima u snazi, divljini i lukavosti. Zatim, bješe on gospodstven pas, a postao je opasan pošto je toljaga čovjeka u crvenom sveteru izbila iz njega svu slijepu smionost i nepromišljenost što je dolazila iz njegove želje za gospodarenjem. Bješe on veoma lukav pa je znao čekati svoj čas, pokazujući u tome strpljivost koja bijaše upravo iskonska.

Do sukoba oko vodstva moralo je doći; taj sukob bijaše neizbježan. Buck ga je i želio. Htio ga je, jer je tako bilo u njegovoj prirodi i jer ga je silno ponio onaj bezimni, neshvatljivi ponos, što psa obuzima za putovanja i za tegljenja u zaprezi — onaj ponos što pse drži i tjera ih da vuku do posljednjeg daha, mami ih da radosno ginu upregnuti u saonice, a srce im i razdire kad ih iz zaprege

maknu. To bijaše ponos u Daveu, kao psu rudnjaku, i u Sol-leksu, dok je upinjao iz sve snage — ponos koji ih je prožimao kad su ostavljali tabor, i pretvarao ih iz zlovoljnih i sumornih zvijeri u marljiva, hitra i častoljubiva stvorenja; ponos koji ih je poticao za cijelog dana, a obnoć ih, kad bi se utaborili, ostavljao da opet padnu u zlovoljni nemir i u sumornost. Taj je ponos obuzimao Spitzu i tjerao ga da kažnjava zaprežne pse koji bi griješili, zapletali remenje ili se krili izjutra, u vrijeme kad se uprezalo. Od tog ponosa on se i bojava Bucka kao mogućeg prvaka među psima. A taj ponos bijaše i u Bucku.

Buck je otvoreno prijeto Spitzovu vodstvu. Upletao se između Spitzu i krivaca što ih je ovaj imao kazniti. A upletao se navlaš. Jedne je noći snijeg osuo nemilice, a ujutro se Pike, glumac, nije pojavio. Dobro se skrio u svome ležaju, pokrivenu novim snijegom, što bijaše čitavu stopu visok, Uzalud ga je François dozivao i tražio, Spitz je divljao od bijesa. Gnjevan je jurio tamo-amo po taboru, njuškao i kopao na svakome mjestu gdje mu se činilo da se Pike mogao skriti; tako je strahovito režao da je Pike, čuvši ga, zadržao u svome skloništu.

No kad su ga naposljetku otkopali i kad je Spitz na nj jurnuo, da ga kazni, Buck poleti jednako bijesan te se ispriječi između njih. Zbilo se to tako nenadano i toliko je lukavo izveden nalet da je Spitz bio odbačen i preturen. Pikeu, koji je jadno drhturio, ta otvorena pobuna uli snage, te on skoči na svoga oborenog vođu. Buck, kojemu u taj čas časna borba bijaše zaboravljen zakonik, i sam navalio na Spitzu. Ali François, premda se nasmijao na taj događaj, bijaše postojan u dijeljenju pravde, te iz sve snage spusti bič na Bucka. Ovoga to nije otjeralo s njegova oborenog protivnika, tako da je držak biča morao činiti svoje. Napol omamljen udarcem, Buck bijaše odbačen; švigar s biča dohvati ga sveudilj dok je Spitz svojski kažnjavao višestrukog krivca Pikea.

Sljedećih dana, dok su se sve više približavali Dawsonu, Buck se i dalje isprečivao između Spitzu i prestupnika, ali je to izvodio lukavo, kad François nije bio u blizini. S prikrivenim Buckovim opiranjem izbijao je i rastao opći neposluh. Dave i Sol-leks ne bijahu pod tim utjecajem, no ostali psi iz zaprege bivahu sve gori i gori. Nije više bilo kako valja. Nепrestano se redahu svađe i prepirke. Uvijek je dolazilo do kakve neprilike, kojoj začetnik bijaše Buck. Françoisu, goniču pasa, valjalo je neprekidno paziti: znao je

da prije ili kasnije mora doći do borbe na život ili smrt između Bucka i Spitzja; i više negoli jedne noći, kad bi začuo lavež i kavgu drugih pasa, valjalo mu se izvući iz postelje, jer je strahovao da se to nisu dohvatila ona dvojica.

No zgoda im se nije nadala, te su stigli u Dawson jednoga žalosnog dana, tako da je strašni sukob lebdio pred njima. Ondje bješe mnogo ljudi i bezbroj pasa: Buck ih je sve zatekao u poslu. Kao da zakonom bijaše određeno da svi psi moraju raditi. Po cio su dan u dugim zapregama vukli amo-tamo duž glavne ulice, a i noću se još čulo zvoncanje njihovih praporaca. Vukli su debla i drvo za ogrjev, natovareno za rudnike, i radili sve one poslove što ih konji rade u dolini Santa Clara. Tu i tamo Buck bi susreo kojega psa s Juga, no uglavnom psi ondje bijahu divlji vučjaci eskimske pasmine. Svake noći, redovito u devet, u dvanaest, u tri, razlijegao se njihov noćni poj, tajanstveno i stravično zavijanje, kojemu se Buck s užitkom pridruživao.

Dok je sjeverna svjetlost hladno sjala ozgo, ili dok su zvijezde izvodile svoj ledeni ples, a beščutna i smrznuta zemlja počivala pod svojim snježnim pokrivačem, u taj poj eskimskih pasa kao da se slijevao neki prkos životu, samo je bio u molu, s otegnutim jadikovanjem i polujecajima, te više bijaše parba života, glasom izražena bol bitisanja. Bješe to stara pjesma, stara kao sama rasa — jedna između prvih pjesama ranog svijeta, u dane kad pjesme bijahu tužne. U nju se slio jad bezbrojnih pokoljenja, u tu tužaljku što je Bucka tako neobično uzbudila. I dok je stenjao i jecao, Buck je izražavao bol živoga stvora, bol, što su ga u davnini болоvali njegovi divlji preci, a strah i tajanstvenost, što ga prožimala pred hladnoćom i tamom, bijaše strah i tajanstvenost što je i njih u davnini ispunjala. A to što ga je onaj poj uzbudivao, pokazivaše kako je zapravo pomno osluškivao unazad, u prošlost, kroz tisućljeća vatre i krova nad glavom, sve do surovih početaka života, u doba kad se zavijalo.

Tjedan dana poslije dolaska u Dawson spustiše se niza strme padine pokraj Baraka, stigoše na Yukonsku stazu i udariše put Dyea i Salt Watera ili Slane Vode. Perrault je nosio izvješća, možda i prešnja od onih što ih bješe donio. Osim toga, obuzeo ga ponos glasonoše, te je kanio da te godine zabilježi rekord u putovanju. Više mu je činjenica u tom pogledu išlo na ruku. Nakon odmora, što je trajao tjedan dana, psi su se lijepo oporavili te bijahu kako se samo poželjeti može. Putnici, što su nedavno onuda prošli, dobro su

proprtili stazu. Nadalje, redarstvena je služba na dva-tri mjesta uredila skladišta hrane za ljude i pse, pa se sada putovalo bez suvišnog tereta.

Prvog su dana stigli do Šezdeset Milja, a to će reći da su prešli put od pedeset milja; drugi su dan uvelike grabili uz Yukon, na putu prema Pellyju. Ali tako divno putovanje nije moglo proći bez velike neprilike i nevolje po Françoisa. Kovarna pobuna, što ju je poveo Buck, raspršila je uzajamnu odgovornost u zaprezi. Psi se u zaprezi nisu više vladali kao jedan pas. Pomoć, što ju je Buck pružao pobunjenicima, hrabrila ih je da čine svakakve sitne prekršaje. Spitz više ne bijaše vođa kojega se trebalo mnogo bojati. Stari je strah već izišao iz kostiju, i svi se podjednako opirahu Spitzovoj vlasti. Pike je Spitzu jedne noći ugrabio polovicu ribe i smazao je pod Buckovom zaštitom. Druge su se opet noći Dub i Joe poklali sa Spitzom i primorali ga da se okani kazne, koju su zaslužili. Čak je i dobroćudni Billee postao manje dobroćudan, te nije cvilio ni upol onako pomirljivo kao prije. Nikad se Buck nije približio Spitzu, a da ne bi zarežao ili se nakostriješio prijeteći. Buck se zapravo držao kao nasilnik, a znao je i razmetljivo šetati tamo-amo, baš pred nosom Spitzu.

Slabljenje u redu i zaptu imalo je utjecaja na pse i što se tiče njihovih međusobnih odnosa. Među njima je dolazilo do zadjevica i kavga više nego ikad prije, tako da je tabor ponekad bio pravi pakao. Jedino se Dave i Sol-leks nisu promijenili, premda su neprestane kavge i njih dvojicu dražile. François je nizao neobične barbarske kletve jednu za drugom, od pusta bijesa udarao nogom po snijegu i čupao kosu. Neprestano je razmahivao bičem među psima, ali mala bijaše korist od toga. Tek što bi se okrenuo leđima, sve bi iznova započelo. Poticao je Spitzu svojim bičem, a Buck poticaše ostale pse. François je znao da je Buck izvor svih neprilika, a Buck je opet znao da je to François znao; ali Buck bijaše i odveć spretan, a da bi pustio da ga ponovno zateknu na djelu. Predano je vukao i teglio, jer mu rad bijaše na radost; no još mu je veća radost bila izazvati klanje među drugovima i zamrsiti zaprežne konopce.

Na ušću Tahkeene, jedne noći poslije večere, Dub je nanjušio planinskoga zeca, usmjerio se na nj i promašio. U tren oka svi psi zaštektaše i jurnuše. Jedno stotinu jardi dalje nalazio se tabor Sjeverozapadne policije, s pedeset pasa, redom eskimskih, koji se pridružiše hajci. Zec je odmicao niz rijeku, zakrenuo uz neki mali

prtok i dalje se neprestano držao njegova zaleđenog korita. Lako je jurio po snježnoj površini, dok su psi pluzili kroza snijeg upinjući sve sile. Buck je vodio čopor, u kojem bijaše šezdeset pasa, prelazio okuku za okukom, ali nije mogao zeca stići. Nisko je polegao i tako jurio požudno kevući, a sjajno mu tijelo bljeskalo naprijed, skok po skok, u bljedorj mjeseci. Isto tako skok po skok, kao neko bljedorj, ledeno priviđenje, ispred čopora brzao planinski zec.

Sve ono komešanje prastarih nagona, što u određeno vrijeme goni ljude, te ovi ostavljaju gradove i njihovu buku pa idu gorom i dolom, da kemijski tjeranim olovnim kuglama ubijaju stvorove u prirodi — ona požuda za krvlju; ona radost u ubijanju, sve to bijaše u Bucku, ali neizmjerne iskrenije. Brzao je čoporu na čelu, progonoj divljač, jurio za živom hranom, da bi mogao klati vlastitim zubima i da bi njušku do očiju umočio u toplu krv.

Ima neki zanos koji obilježava vrhunac života i iznad kojega se život više ne može uzdići, i eto takav je paradoks življenja: taj zanos izbija onda kad je čovjek najživlji, a dolazi kao potpuno zaboravljanje da čovjek živi. Taj zanos, taj zaborav življenja, javlja se umjetniku, kad ovoga ponese plamen stvaranja; javlja se vojniku, kad ovoga obuzme ratna mahnitost na bojištu, te on ne šteti života; javio se i Bucku dok je, vodeći čopor, zavijao kao vuk i jurio za mesom, što je bilo živo i što je pred njim hitro bježalo u mjeseci. Ispitivao je dubine svoje prirode, dubine dijelova svoga bitka, što bijahu dublji od njega samoga, jer su vodili nazad u utrobu vremena. Njime je ovladalo golo bujanje života, nabujali životni val, posvemašnja radost svakoga pojedinog mišića, zgloba i tetive, jer sve to bijaše opreka smrti, sve zažareno i bujno, sve se izražavalo u pokretu i u klicanju jurilo ispod zvijezda i brzalo površjem mrtve tvari, koja se ne kreće.

A Spitz, hladan i proračunat i u najuzvišenijim časovima, ostavi čopor i okrene poprijeko, kroz uzanu prevlaku gdje je prtok stvarao dugu okuku. Buck toga nije znao, pa kad je obišao okuku, a ledeno priviđenje u obliku zeca sveudilj jurilo pred njim, on spazi drugo, još veće ledeno priviđenje, kako skače s obronka upravo pred zeca. Bješe to Spitz. Zec se više nije mogao okrenuti, i kad su mu bijeli zubi slomili hrptenjaču u zraku, ciknuo je prodorno, kao što bi ciknuo pogođen čovjek. Na taj cik, na taj krik života, što se sa životnog vrhunca ruši u zagrljaj Smrti, cio čopor iza Bucka zaurla u paklenu zboru radosti.

Buck nije pustio glasa od sebe. Nije ni zastao, nego se ustremio na Spitzu, rame uz rame, tako žestoko da je promašio vrat. Zavaljaše se po snijegu sitnu poput praha. Spitz se brzo osovio, gotovo kao da i nije bio oboren, ugrizao Bucka u pleće i odmah odskočio. Dvapat mu zubi zvocnuše poput ocjelnih čeljusti na stupići, dok je uzmicao, da bi zauzeo bolji položaj, a duga mu i zavrčena gubica podrhtavala u režanju.

U tren oka Buck shvati. Kucnuo je čas. Došlo je vrijeme borbe na život i smrt. I dok obilažahu jedan oko drugoga, režeći, položenih ušaka, i dok u napetoj pažnji vrebahu priliku, prizor se Bucku činio poznatim. Bijaše, kao da se svega toga sjeća — bijelih šuma, i zemlje, i mjesečine, i borbene jeze. Posvud bjelina i mir, nad svime se rasprostrla sablasna tišina. Nigdje ni najmanjeg daška u zraku — ništa da bi se pomaklo, ni list da bi zatreptao, samo vidljiv dah pasa, para, što se lagano, oklijevajući diže u studeni zrak. Brzo su bili gotovi sa šumskim zecom ti psi, koji ne bijahu drugo doli loše pripitomljeni vukovi; sada su se poredali naokrug i napeto iščekivali. I oni su utihnuli, samo su im se oči iskrile, a para se od njihova disanja polagano uzdizala uvis. Za Bucka ne bješe ništa novo ni čudnovato u tom prizoru iz drevnih vremena. Bješe, kao da je oduvijek tako, kao da je već takav tijek stvari.

Spitz je bio iskusan borac. Od Spitsberga kroz Arktik, preko Kanade i Barrensa, on je ustrajao među svakovrsnim psima i uspio nad njima vladati. Ogorčen u svome gnjevu, ali nikad slijep. Obuzet strašću da razdire i uništava, nikad nije zaboravljao da je i njegov neprijatelj obuzet istom strašću da razdire i uništava. Nikad nije navalio, dok nije bio spreman da dočeka navalu; nikad nije napao, dok nije najprije za taj napadaj spremio i obranu.

Uzalud se Buck upinjao da zubima zadere u vrat toga velikoga bijelog psa. Gdje god bi njegovi očnjaci pogodili, u potrazi za mekšim mesom, namjerili bi se na Spitzove očnjake. Zubi udarahu u zube, gubice bijahu rasječene i krvave, ali Buck nije mogao prodrijeti kroz obranu svog neprijatelja. Zatim je zapao u vatru i osuo Spitzu vihorom nasrtaja. Toliko je puta pokušao protivnika dohvatiti za snježnobijeli vrat, gdje je život kucao blizu same površine, ali je Spitz svaki put njemu nanio ugriz i odskočio. Onda Buck pokuša navalu, kao da mu je cilj protivnikov vrat, no iznenada uvuče glavu i udari postrance, da bi ramenom gurnuo protivnika u rame i tako ga oborio. No svaki je put sam bio zaderan po ramenu,

dok bi Spitz lako odskočio.

Spitz bijaše neozlijeđen, a Buck sav u krvi i teško je dahtao. Borba je postajala sve očajnija, a za sve to vrijeme tihi vučji krug oko boraca čekao je da bi mogao završiti s onim koji padne. Buck se zasopio, a Spitz počeo napadati, ne dajući mu predaha. Jednom Bucku izmaklo tlo pod nogama, a cio se krug od šezdeset pasa pokrenu; no on se, gotovo u zraku, osovio, a krug se vrati u prijašnji položaj, da čeka. Buck je imao jedno svojstvo koje stvara veličinu — bijaše u njega mašte. Borio se kako mu je kazivao njegov nagon, ali je znao da se bori i glavom. Nasrnuo je kao da će ponoviti varku s ramenom, ali je u posljednji čas plegao po snijegu i onda zahvatio. Zubi mu se sklopiše na Spitzovoj lijevoj prednjoj nozi. Ču se hrsak slomljene kosti, i bijeli pas dočekivaše ga na tri noge. Triput ga je Buck pokušao oboriti, a onda ponovi varku te protivniku prebi i desnu nogu. Unatoč boli i nemoći, Spitz se mahnito borio, da se održi. Vidio je nijemi krug oko sebe, vidio oči što se iskre, isplažene jezike i srebrnasti dah, vidio ga kako se približava i kako se stišće oko njega, kao što je i prije, u prošlosti, gledao slične krugove gdje se stežu oko potučenih protivnika. A ovaj put bijaše on potučeni.

Za nj više nije bilo nade. Buck bijaše neumoljiv. Milosrđe je nešto što je pridržano za blaža podneblja. Buck je spremao konačni napadaj. Krug se suzio toliko da je napadač mogao osjetiti dah eskimskih pasa na svojim bedrima. Mogao ih je vidjeti, iza Spitz a i na obje svoje strane, kako su napol plegli, spremni za skok, a očiju uprtih u nj. Bijaše kao da je nastala stanka. Svaka se životinja zaustavila u pokretu, kao da se okamenila. Samo je Spitz podrhtavao i kostriješio dlaku, posrćući naprijed i nazad, strašno režeći i prijeteći, kao da bi da zaplaši smrt, što nad njim lebdi. Buck jurnu pa odskoči, i najposlije se rame nađe uz rame. Mračni se krug pretvori u nešto sitno na snijegu obasjanu mjesecinom, i Spitz a nestade. Buck, borac pobjednik, golema prazvijer, koja je ubila protivnika i našla da tako valja, stajao je ondje i promatrao prizor.

IV.

Kome pripada vodstvo

— Eh, nisam li rekao! Istinu velim kad kažem da su svi vrazi u tome Bucku.

Tako se oglasi François kad je sutradan izjutra otkrio da je Spitz nestalo i da je Buck sav prekriven ranama. Privuče ga vatri i pokaza ih na njezinoj svjetlosti.

— Taj se Spitz vraški bori — prihvati Perrault gledajući strahovite ujede i derotine.

— A ovaj Buck još vraškije — dometne François. — Sad će barem biti mir. Nema više Spitz, nema više nevolje. To je sigurno. Dok je Perrault kupio logorsku opremu i tovario je na saonice, gonič je uprezao pse. Buck u kasu stiže na mjesto što bi ga Spitz zauzimao kao vođa; ali François, ne opažajući ga, dovede Sol-leksa na to zavidno mjesto. Smatrao je da je Sol-leks najbolji za čelno mjesto u zaprezi, kad nema Spitz. Buck mahnito skoči na Sol-leksa, gurnu ga nazad, a sam zauze njegovo mjesto.

— Eh, eh — veselo će François, potapšavši ga po bedrima. — Vidi ti njega! Zaklao je Spitz, pa bi sad na njegovo mjesto!

— Hoćeš li ići! — podviknu gonič, ali Buck ni da se makne. Nato ga uze za vrat i odvuče u stranu, premda je pas prijeteći režao, te na njegovo mjesto opet dovede Sol-leksa. Starome se psu to nije sviđalo, te je jasno pokazivao kako se boji Bucka. François nije popuštao u svome, no kad se okrenuo, Buck ponovno gurnu Sol-leksa, koji se rado uklonio.

Gonič se razljuti:

— Svega mi, pokazat ću ja tebi gdje ti je mjesto — uzviknu vraćajući se s poteškom toljagom u ruci.

Buck se sjeti čovjeka u crvenom sveteru i polako stade uzmicati; nije više ni pokušao jurnuti kad se Sol-leks ponovno našao na čelu. Ali je sve naokolo obilazio izmičući i ljuto režeći, ogorčen zbog reda uvedena po zakonu toljage; a dok je obilazio, pazio je na toljagu, da joj se ukloni, ako bi je François na njega bacio, jer se Buck umudrio u pogledu toljage.

Gonič se vratio svome poslu, te je pozvao Bucka, kad je došlo na red, da ga stavi na njegovo staro mjesto ispred Davea. Buck

ozmaknu za dva-tri koraka. Nato François pođe prema njemu, a on opet uzmaknu. Malo zatim François odbaci toljagu, jer pomisli da se Buck možda boji batina. No Buck bijaše u otvorenoj pobuni. Nije on uzmicao da bi se uklonio batinama, nego zato što je htio vodstvo. Njegovo po pravu i bijaše. Zaslužio ga je, manjim se neće zadovoljiti. Umiješao se Perrault. On i vodič gonili su ga više od po sata. Bacali su na nj toljage, a on neprestano uzmicao. Psovali su ga, i njega i njegove pretke, i sav njegov rod do najdaljih pokoljenja, svaku dlaku na njegovu tijelu i svaku kap krvi u njegovim žilama; a on im na psovke uzvraćao režanjem i pazio da obojici bude izvan dohvata. Nije on kušao da pobjegne, nego je izmicao naokolo taborom i upozoravao da će doći i biti poslušan kad mu želji udovolje. François sjede i počea se po glavi. Perrault pogleda na uru ne prekidajući kletava. Vrijeme je jurilo — ta već prije jednog sata trebalo je da uzmu put pod noge. Gonič se ponovno počea, pa onda kimnu glavom i u neprilici se osmjehnu pogledavši glasonošu, koji pak sleže ramenima u znak da su pobijeđeni. Nato François ode onamo gdje je stajao Sol-leks i pozva Bucka. Ovaj se smiješio — kao što se već psi smiješe, ali se držao na udaljenosti. François ispreže Sol-leksa i odvede ga na staro mjesto. Psi stajahu upregnuti u saonice, u neprekinutu nizu, spremni da krenu. Za Bucka ne bijaše drugog mjesta doli na čelu. François ga i opet pozva, a Buck se i opet nasmiješi, ali ne pride.

— Odbacite tu toljagu! — viknu Perrault goniču.

François izvrši zapovijed, a Buck nato dokasa, smijući se pobjedonosno, i zauze mjesto na čelu zaprega. Staviše mu remenje, saonice krenuše i jurnuše riječnom putu, dok su dvojica ljudi trčala za njima.

Iako je gonič unaprijed cijenio Bucka i govorio da su vrazi u njemu, još zarana onog dana vidje da ga zapravo bijaše podcijenio. U jednom skoku Buck je preuzeo dužnosti vodstva; i ondje gdje je bio potreban razbor, brzo mišljenje i brza odluka, Buck se pokazao još boljim od Spitzta, kojemu još nikad nije vidio premca.

No Buck se osobito isticao nametanjem zakona i brigom da se njegovi drugovi drže reda. Davea i Sol-leksa nije se ticala promjena u vodstvu. Nisu oni za to marili. Njihovo bijaše da tegle u zaprezi, i to svojski. I sve dok ih u tome nije ništa smetalo, nisu se brinuli za ono što se događa. Što se njih tiče, mogao je voditi i dobroćudni Billee, samo ako bi držao red. Ostali pak psi bijahu se nekako

raspustili za posljednjih Spitzovih dana, pa su se uvelike iznenadili kad ih je Buck počeo tjerati na red.

Pike, koji je vukao iza Bucka i koji nikad nije ni unču svoje težine prenosio na prsni remen više nego što je morao, bijaše više puta prodrman zbog toga što slabo vuče, pa je tako, prije nego što je minuo taj prvi dan, teglio bolje negoli ikad u svome životu. Još prve večeri u logoru mrzovoljni je Joe izvukao dobranu kaznu — nešto u čemu Spitz nije nikad imao uspjeha. Buck ga je svojom većom težinom naprosto oborio i grizao ga, sve dok Joe nije prestao s otporom i počeo skvičati moleći milost. Odmah se među zaprežnim psima popravilo što nije valjalo. Uspostavila se nekadašnja solidarnost, te su se i opet upinjali i teglili kao jedan pas. Kod brzice zvane Rink Rapids bijahu im pridodana još dva eskimska psa — Teek i Koonaa. François se zaprepastio kako ih je brzo Buck u red dotjerao.

— Nikad još ne vidjeh psa kao što je taj Buck! — uzviknu gonič. — Nikad! Svega mi, vrijedi tisuću dolara! Eh, što kažete Perrault? A Perrault kimnu glavom. Nalazio se već pred rekordom i svednevice dobivaše u vremenu. Put bijaše da ne može biti bolji, smrznut i tvrd; nije po njem pao novi snijeg, s kojim bi se trebalo boriti. A nije bilo ni suviše hladno. Temperatura je pala na pedeset stupnjeva ispod ništice, i tako je ostalo za sveg puta. Ljudi su se naizmjenično vozili i trčali, a psi neprestano kaskali, zaustavljajući se samo kadikad.

Rijeka Thirty Mile bijaše prilično ledom pokrivena, pa su u jedan dan prevaljivali, koliko prije u deset. U jedan dan prešli su šezdeset milja od jezera Le Barge do brzice White Horse. Tako su brzo preletjeli Marsh, Tagish i Bennett (sedamdeset milja od jezera), te se onome, na kome bijaše red da trči, valjalo privezati konopom na kraju saonica. Posljednje noći drugog tjedna prešli su klanac White Pass te se spustili niz primorsku kosinu, dok su im svjetla iz Skagwaya i s brodova svjetlucala u nizini.

Bijaše to rekordna vožnja. Kroz dva tjedna danomice su prelazili po četrdeset milja prosječno. Tri su se dana Perrault i François šepurili glavnom ulicom Skagwaya, obasipani pozivima na piće, i zaprežni im psi bili središtem pažnje i divljenja psara i goniča. Onda tri-četiri zla zapadnjaka, kojima je na um palo da opljačkaju grad, bijahu za kaznu izrešetani mecima kao poklopac na soljenki, tako da se pažnja građana okrenula drugim idolima. Nato

dodoše službeni nalozi. François pozva Bucka sebi, zagrli ga i zaplaka nad njim. Otad Buck više nikad ne vidje Françoisa ni Perraulta. I njih dvojica, baš kao i toliki drugi, zauvijek nestadoše iz Buckova života.

Neki škotski mješanac preuze brigu o njemu i o njegovim drugovima, i tako u društvu s dvanaestak drugih psećih zaprega, Buck krenu nazad dosadnom stazom u Dawson. Nije to više bilo lako trčanje, niti postizanje rekorda, nego naporan posao iz dana u dan, mučno tegljenje teškog tereta: bješe to, naime, poštanska zaprega, što je iz svijeta donosila glasove ljudima koji su tražili zlato pod sjenom Sjevernog pola.

Bucku to ne bijaše po čudi, ali je marljivo vršio svoju dužnost, ponosan na nju kao i Dave i Sol-leks, i trudio se da mu drugovi, ponosili se oni svojim ili ne, valjano obavljaju svoj dio posla. Bijaše to jednoličan život, što je promicao pravilno poput kakva stroja. Dan se od dana nije razlikovao. U određeno bi se vrijeme svakog jutra pojavljivali kuhari, ložili vatre, spremao se i uzimao doručak. Zatim, dok bi jedni dizali tabor, drugi bi uprezali pse, i polazilo se na put još za mraka, čitav sat prije zore. Noću se ponovno udarao tabor. Jedni bi postavljali šatore, drugi sjekli drvo za vatru i borove grane za ležaje, dok bi neki opet kuharima nosili vodu ili led. U to bi vrijeme i pse hranili. Bijaše to psima najljepši dio dana, premda je, pošto bi pojeli ribu, bilo ugodno i to da jure naokolo, sat po prilici, s drugim psima, kojih bijaše više od stotine. Bilo je među ovima vatrenih boraca, ali iz tri borbe, što ih je održao s trojicom najžešćih, Buck je izišao pobjednikom i postao gospodarom, tako da mu se micahu s puta svi odreda, kad bi se samo nakostriješio ili pokazao zube.

Možda najviše od svega Buck je volio ležati pokraj vatre: stražnje bi noge skupio poda se, prednje ispružio, podigao glavu i sanjivo žmirkao u plamen. Kadikad se spominjao velike kuće suca Millera u suncem obasjanoj dolini Santa Clara, sjećao se betonskog bazena za plivanje, pred oči mu izlazila Ysabel, meksikanska golišavka, i Toots, japanska pudlica; no još češće sjećao se čovjeka u crvenom sveteru, Rudina svršetka, velike borbe sa Spitzom, lijepih stvari što ih je nekoć jeo ili bi ih rado jeo... Nije njega mučila čežnja za kućom. Sunčana zemlja bijaše daleko, u magli, takva sjećanja nisu njime ovladala. Kudikamo snažnije bijahu uspomene njegovog naslijeda: zbog njih su stvari, kojih nikad nije vidio, bile nekako

znane; instinkti (bjehu to samo uspomene njegovih predaka, što su postale navike), ti nagoni, što bijahu u njemu zadrijemali, probudili su se i oživjeli.

Ponekad, dok bi tako ležao i sanjivo žmirkao u plamen, činjaše mu se da to ližu ognjeni jezici s neke druge vatre i da, dok leži kraj toga drugog ognja, vidi nekoga drugog i drukčijeg čovjeka, a ne toga kuhara mješanca, što je pred njim. Taj drugi čovjek bješe kraćih nogu, a duljih ruku, s mišićama, što prije bijahu žilave i čvornate negoli zaobljene i kao naduvene. U toga drugog kosa bijaše duga i četinjava, a čelo pod njom unazad ukošeno, tako da pri dnu, kod očiju, bješe izbočeno. Taj se glasao čudnim glasovima, a mnogo se više, kanda, bojao mraka, u koji je neprestance zurio, te šakom, što mu je visjela nekako po sredini između koljena i stopala, stezao toljagu, kojoj na jednom kraju bijaše pričvršćen potežak kamen. Bio je gotovo gol; samo dronjavo i na vatri opaljeno krzno visjelo mu niz jedan dio leđa, ali je po tijelu bio veoma kosmat. Ponegdje, poglavito po prsima i ramenima, i s vanjske strane po rukama i bedrima, bijaše pokriven gustim četinama. Nije se držao uspravno, nego se u kukovima saginjao naprijed, a i noge mu bijahu savijene u koljenima. Tijelo je držao tako da uvijek bijaše poput opruge, uvijek spreman na skok, gotovo kao mačka, a svagda je bio na oprezu, kao netko tko živi u neprestanu strahu od stvari viđenih i neviđenih. Drugi put bi taj dlakom obrasli čovjek čučao kraj vatre te bi spavao držeći glavu između nogu. U takvoj prilici lakti bi mu počivali na koljenima, a šake bi držao sklopljene nad glavom, kao da se kosmatim rukama želi zaštititi od kiše. A podalje od ognja, u mraku, što se naokolo stisnuo, Buck mogaše vidjeti kako svjetluca mnoštvo žerave, a sve dvije i dvije, uvijek dvije i dvije: znao je da se to krijese oči golemih grabežljivih zvijeri. Mogao je čuti kako im tjelesa štropoću kroza šiblje, mogao im čuti šumove u noći. I dok bi tako snatrio i drijemao tu na obali Yukona i lijeno žmirkao na vatru, od tih mu se šumova i viđenja iz drugog svijeta kostriješila dlaka na leđima i na šiji, i on bi zacvilio istiha, suzdržljivo, ili bi slabašno zarežao, a onaj bi ga kuhar mješanac prenuo povikom: »Hej , Buck, probudi se!« Nato bi se rasplinio onaj drugi svijet, a pred oči mu izišao pravi, te bi Buck ustao, zijevnuo i protegnuo se, kao da je spavao.

Mučan bijaše to put, napor ih je sve iznurio. Kad su stigli u Dawson, bijahu jadni i kukavni, svi izmršavjeli, pa im je valjalo dati

deset dana odmora, ili tjedan u najmanju ruku. No nakon dva dana sidoše niz obronke Yukona i spustiše se pokraj Baraka, natovareni poštom za one vani. Psi bijahu umorni, goniči mrmljahu, a što je još gore, snijeg padao svednevice. To je značilo da će put biti mekan, dakle veće trenje salinaca, psima napornije tegljenje. Uza sve to, goniči bijahu veoma obzirni, te su činili sve što mogahu da bi pomogli životinjama.

Svake noći psi bijahu prvi zbrinuti: jeli su prije goniča, i nitko se nije mašio svog odijela za spavanje prije nego što bi pregledali noge psima iz svoje zaprege. A ipak im snaga iz dana u dan jenjavaše. Od početka zime prešli su tisuću i osam stotina milja tegleći saonice tolikom i mučnom daljinom; a tisuća i osam stotina milja neizbježno urezuje svoj trag i u život najotpornijih. Buck se držao; tjerao je drugove na posao i održavao poslušnost među njima, premda je i njega samog mučio umor. Billee je redovito, svake noći, cvilio i jecao u snu; Joe je utonuo u mrzovolju više negoli ikad, a Sol-leks postao nepristupačan i sa slijepe i sa zdrave strane.

No Dave je između sviju trpio najviše. Nešto je s njime zlo okrenulo. Postao je mrzovoljast i razdražljiv; tek što bi udarili tabor, odmah bi sebi načinio ležaj ondje gdje bi ga gonič nahranio. Kad već jednom bijaše ispregnut i u svome ležaju, nije ustajao sve do časa kada bi sutradan izjutra ponovno uprezali. Ponekad, kad bi se saonice iznenada zaustavile te ga trgnule, ili kad bi upeo iz sve snage prilikom polaska, znao bi zacviliti od boli. Gonič ga je pregledao, ali nije mogao ništa pronaći. Svi se goniči počеше zanimati za njegov slučaj. Razgovarali su o tome za vrijeme jela i uz posljednju lulu prije odlaska na počinak, a jedne noći i povijecaše. Izvukoše ga iz njegova ležaja, dovedoše do vatre, te ga počеше opipavati i bockati, dok nije nekoliko puta zacvilio. Nešto unutra nije bilo u redu, ali nisu mogli pronaći da je ikakva kost slomljena, niti su išta otkrili.

Kad su dostigli Cassier Bar, Dave bijaše tako iznemogao da je više puta pao u zaprezi. Škotski mješanac viknu psima da stanu, pa ispreže Davea, a na njegovo mjesto stavi Sol-leksa, sljedećeg psa. Htio je Daveu dati odmora tako što će ga pustiti da slobodan trči iza saonica. Iako je bio slab, Dave se s tim nije pomirio, nego je lajao i režao dok su ga isprezali, pa tužna srca zacvilje kad vidje Sol-leksa na položaju što ga je on držao i na njem toliko služio. Ta u njem bijaše ponos zaprežnog psa: premda na smrt bolestan, ne mogaše

podnijeti da drugi pas obavlja njegov posao.

Kad saonice ponovno kliznuše, on se poče s mukom probijati kroz meki snijeg duž utrte staze i zubima navaljivati na Sol-leksa, nasrćući na nj u nakani da ga odgurne sa staze, u meki snijeg na drugoj strani, a sve nastojeći da skokne u zapregu i da se smjesti između nje i saonica; za sve je to vrijeme štektao, lajao i skvičao od tuge i boli. Mješanac pokuša da ga bičem odagna, ali Dave nije mario za švigar, što bode, a čovjeku opet bilo žao da ga jače dohvati. Nije Dave pristao mirno trčati iza saonica, prtinom, gdje kretanje nije bilo teško, nego se i dalje probijao sa strane, kroza snijeg, gdje kretanje bijaše najteže, sve dok nije malaksao. Naposljetku pade te osta gdje je i pao: okrenu u tužno zavijanje, dok je dugi niz saonica klizio pokraj njega.

Skupivši posljednji ostatak svojih sila, uspio je nekako teturati iza povorke saonica do drugoga zastanka, a kad su zastali, dovuče se do svojih i ondje stade usporedo sa Sol-leksom. Gonič se časak zadržao pripaljujući lulu u čovjeka koji mu bijaše za leđima. Pošto je pripalio lulu, vratio se i viknuo psima da krenu. Ovi upadljivo lako jurnuše, ali odmah zabrinutu okrenuše glave pa se začuđeni zaustaviše. Začudio se i gonič: saonice se nisu ni za dlaku pomakle. Pozva drugove da vide prizor. Dave je pregrizao Sol-leksove obje petlje te je pred saonicama stajao na svome pravom mjestu.

U očima mu se caklila molba, da ga tu ostave. Gonič se smeo. Drugovi su mu pripovijedali kako pas može skapati od bola kad ga maknu s posla koji ga ubija; spominjali su slučajeve njima poznate, da su psi, prestari za tegljenje ili pak ozlijeđeni, skapavali što bijahu maknuti iz zaprege. A kako je Dave ionako imao završiti, goniči držahu da mu se ukazuje milost puste li ga da dokrajči u zaprezi, zadovoljan i spokojan. I zato ga opet upregnuše, a on je ponosno vukao kao i nekoć, premda je više negoli jednom i nehotice zacvilio od žiganja, kad bi ga protisla unutarinja ozljeda. Nekoliko je puta pao i bio vučen, a jednom su i saonice na nj naletjele, tako da je poslije šepesao na jednu od zadnjih nogu.

No on je izdržao, sve dok ne udariše tabor, a tada mu njegov gonič načini mjesto kraj vatre. Jutro ga zateče preslaba da bi mogao na put. Kad bijaše vrijeme za uprezanje, pokuša se privući svome goniču. Grčevito se naprežući stade na noge, ali nije se mogao održati, nego pade. Onda se, polako puzeći, dovuče do mjesta gdje su mu drugove uprezali. Pružao je prednje šape i vukao tijelo u

nepравilnim pokretima kad god bi htio ponovno ispružiti šape i pomaknuti se za nekoliko daljih palaca. Napustile ga sile, i njegovi ga drugovi naposljetku vidješe gdje zasopljen leži u snijegu i čežnjivo gleda prema njima. Mogli su ga čuti gdje tužno zavija, sve dok ne izmakoše s vidika, iza pojasa drveća uz rijeku.

Ondje se zaustavio niz saonica. Škotski mješanac polako upravi svoj korak prema taboru, što su ga istom ostavili. Ljudi prestadoše razgovarati. Razliježe se pucanj iz samokresa. Čovjek se žurno vrati. Zapucketaše bičevi, praporci veselo zazvoniše — saonice kliznuše stazom; no Buck je znao, i svaki je pas znao, što se zbilo iza onog pojasa drveća uz rijeku.

V. *Strahote tegljenja i putovanja*

Trideset dana po odlasku iz Dawsona pošta s Buckom i njegovim drugovima na čelu stiže u Skagway. Bijahu u jadnu stanju, iscrpljeni, iznureni. Buckovih stotinu i četrdeset funti spalo je na sto i petnaest. Njegovi drugovi, od njega svi redom lakši, razmjerno su u težini izgubili više negoli on. Pike, glumac, koji se često za svoga prijetvornog razdoblja uspješno prikazivao kao da mu je ozlijeđena noga, sada je zaista šepao. I Sol-leks je šepao, a Duba je pak mučila uganuta lopatica.

Svi su osjećali bol u nogama. U njih više ne bijaše ni skoka ni poskakivanja. Šape im se teško spuštahu na stazu, u tijelu im sve škripalo, a umor se od dnevnog putovanja udvostručavao. Ništa im zapravo nije bilo, osim što bijahu pali od umora. Nisu oni pali od onog umora što je posljedica kratka od pretjerana napora: od takve utrudjenosti eto ti oporavka već nakon nekoliko sati; oni bijahu pali od umora što se javlja kao posljedica polagana ali neprestana iznurivanja kroz mjesece naporna rada. Nije ostalo snage za oporavak, nikakve zalihe u sili, da im bude pomoć. Sve bijaše iscrpljeno, do posljednjeg. Svaki mišić, svako vlakance, svaka stanica u tijelu — sve umorno, na smrt umorno. A nije ni čudo: ta za manje od pet mjeseci prevalili su dvije i po tisuće milja, a za posljednjih tisuću i osam stotina zapalo ih svega pet dana odmora. Kad su stigli u Skagway, bijaše im, što bi rekli, duša na jeziku. Jedva su mogli remenje držati zategnuto, a na nizbrdici tek što su izmicali ispred saonica.

— Naprijed, još malo, jadni moji psi — sokolio ih gonič, dok su klimali niz glavnu ulicu Skagwaya. — Ovo je posljednje. Onda ćemo se dobro odmarati. Eh, zaista. Lijepo se i dugo odmarati.

Goniči su se tvrdo nadali dugu odmoru. I sami su prešli tisuću i dvije stotine milja sa svega dva dana odmora, pa je bilo i pravo i zaslužno da malo besposličare. No toliko ljudi bješe navrlo u Klondike, a toliko je bilo dragana, supruga i rođaka, što nisu onamo navrli, da se pošta nagomilala u cijela brda; a bilo je i službenih naloga. Nove su skupine pasa iz Hudsonova zaljeva imale zamijeniti pse onesposobljene za tegljenje. Nesposobnih se trebalo otrešti, a

kako psi vrijede malo prema dolarima, valjalo ih je dakle prodati. Tri dana minuše, i istom tada Buck i njegovi drugovi vidješe koliko su zapravo umorni i slabi. A onda, četvrtog dana izjutra, eto ti dvojice ljudi iz Sjedinjenih Država: kupiše i njih, i opremu, i sve ostalo, u bescjenje. Ona se dvojica obraćahu jedan drugome nazivajući se »Hal« i »Charles«. Charles bijaše čovjek srednje dobi, plavokos, slabih i vodenastih očiju, i brkova što su, snažno usukani, divlje stršili i tako odudarali od opuštene usne, koju skrivahu. Hal je bio mladac između devetnaest i dvadeset, s velikim samokresom i lovačkim nožem za pojasom, na kojem se nizao naboj do naboja. Taj pojas bijaše najistaknutija stvar na njemu. To je pokazivalo koliko je zapravo bio zelen, neizrecivo zelen. Ni jedan od njih dvojice nije bio prikladan za to mjesto, a zašto se takvi, kao što su njih dvojica, uopće poduhvaćaju pustolovna života na Sjeveru, dio je tajne samog svijeta, tajne koja prelazi poimanje.

Buck je čuo pogađanje, vidio je gdje novac prelazi iz ruke u ruku između čovjeka i vladina službenika, znao je da škotski mješanac i goniči pseće poštanske zaprege nestaju iz njegova života. Odlaze tragom Perraulta i Françoisa, i drugih koji su prije otišli. Kada su ga s njegovim drugovima otjerali u tabor novoga gospodara, Buck vidje nešto jadno i kukavno, nađe nered, šator napol podignut, zdjele neoprane, sve naopako. Vidje i neku ženu: ona je dvojica zvalu »Mercedes«. Bješe to Charlesova žena, a Halova sestra — lijep obiteljski krug.

Buck ih je u strepnji promatrao kad su se primili posla, da saviju šator i da natovare saonice. U njihovu načinu rada bijaše mnogo napora, ali nikakve spretnosti. Šator su smotali u nezgrapan svežanj, tripud veći nego što bi trebalo. Limeno posuđe upakirali neoprano. Mercedes se neprestance motala tamo-amo smetajući onoj dvojici, prigovarajući i dijeleći savjete. Kad su na saonice na prednji kraj stavili vreću s odjećom, ona ih svjetova da je natovare na stražnji kraj; a kad je metnuše ondje i pokriše drugim svežnjima, ona pronade neke predmete što ih bijahu zaboravili i što se, po njezinoj, ne mogahu nigdje spraviti doli upravo u onu vreću — i tako im je valjalo opet skidati tovar.

Trojica ljudi iz nekoga susjednog šatora iziđoše da promatraju prizor: sve se smijuckahu i jedan drugome namigivahu.

— Mnogo je u vas tovara — reći će jedan između njih — ne trebam se miješati u vaš posao, ali da sam na vašem mjestu, ne bih

vukao taj šator.

— Bože sačuvaj! — uzviknu Mercedes raskrilivši ruke kao da se zaprepastila. — Ta kako bih bez šatora!

— Proljeće je, neće više biti hladnoće — uzvratu čovjek.

Ona odlučno odmahnu glavom, a Charles i Hal metnuše posljednje sitnice na vrh tovara što se uzdigao kao brdo.

— Mislite li da će ići? — upitao je jedan između one trojice promatrača.

— Zašto ne bi? — dočeka Charles prilično odsječeno.

— U redu, u redu — požuri onaj dobroćudno. — Samo tako upitah, ništa više. Čini mi se da je ponešto preteško.

Charles okrenu leđa i povuče konope dolje što je mogao bolje, a to nikako nije valjalo.

— I psi će, dakako, moći cio dan tegliti s tim pronalaskom iza sebe — pritvrdi drugi između promatrača.

— Sigurno — odsiječe Hal ledeno uljudno, pa jednom rukom primi rukunicu, a drugom zamahnu bičem.

— Naprijed! — podviknu on. — Naprijed!

Psi potegoše upirući u grudnjak, upeše za nekoliko časaka iz sve snage, a onda popustiše: ne mogahu saonica pokrenuti.

— Pokazat ću ja vama, lijene mrcine! — prodera se Hal i nakani da ih ošine bičem.

No umiješa se Mercedes vičući:

— Oh, Hal, ne smiješ to! — i uhvati ga za ruku te mu iz nje otrgnu bič. — Jadne, drage životinje! Moraš mi obećati da prema njima nećeš biti surov za sveg puta, ili se ne mičem ni za korak odavde.

— Mnogo mi ti znaš o psima! — dočeka je brat podrugljivo. — Pusti me samo na miru. Velim ti, oni su lijeni, pa ih valja bičem želiš li iz njih štogod izbiti. Takvi su ti oni. Pitaj koga hoćeš. Upitaj kojega od tih ljudi.

Mercedes ih pogleda: u očima joj se čitala molba, a na lijepom se njezinu licu vidjelo koliko joj je neizrecivo odvratan taj bolni prizor.

— Slabi su kao sjenke, želite li znati — kaza jedan od promatrača.

— Oni su mrtvi umorni, iznureni. Eto, to je. Njima treba odmora.

— Odmorit će se, kad crknu! — protisnu Hal svojim ćosavim

usnama, a ženi se na te ružne riječi ote bolan uzdah: »Oh!«

No ona bijaše stvorenje s jakom ljubavi prema svome plemenu, i zato smjesta krene braniti brata:

— Ne vodi brige o tom što taj čovjek kazuje — odlučno će ona; — ti goniš naše pse, pa možeš s njima činiti što smatraš da je najbolje.

I opet Halov bič fijukne po psima. Oni se baciše na grudnjake, ukopaše se nogama u sabijeni snijeg, nagnuše se nisko po njemu i upeše iz sve snage. Saonice ni makac s mjesta: kao da i nisu saonice, nego sidro što se čvrsto zakvačilo.

Poslije dva takva naporna pokušaja psi stadoše i tako mirno stajahu teško dišući. Bič je divlje zviždukao, i Mercedes se opet umiješa. Bacila se na koljena pred Bucka i sa suzama u očima ovila mu ruke oko vrata.

— Jadna, jadna stvorenja — govorila je sućutno — zašto jače ne povučete? Onda vas bič ne bi dohvaćao.

Ona se Bucku nije sviđjela, ali se osjećao i odveć jadnim da bi joj se usprotivio: dočekao je to kao dio nevolje što ga zapada u dnevnom radu.

Jedan od promatrača, što je stiskao zube da mu ne izmaknu krupne riječi, naposljetku progovori:

— Nije mi stalo što će s vama biti, ali radi ovih pasa hoću vam reći samo toliko da biste im mnogo pomogli kad biste te saonice makli i oslobodili: ta salinci su se zaledili i tako prikovali. Gurnite svom težinom ručku, maknite lijevo i desno, da ih oslobodite leda.

Pokušalo se i treći put, ali je sada Hal, poslušavši savjet, oslobodio salince što se bijahu zaledili u snijegu. Pretovarene i nezgrapne saonice krenuše s mjesta, a Buck i njegovi drugovi počеше pomamno juriti pod kišom udaraca. Kakvih stotinu jardi dalje staza je zaokretala i strmo se spuštala u glavnu ulicu. Bio bi potreban iskusan čovjek da uspravnima održi one visoko natovarene saonice, a Hal ne bijaše takav. Kad su jurnuli okukom, saonice se izvrnuše i polovica tovara poispada kroz labave konope. Psi nisu stali. Olakšane saonice postrance poskakivahu za njima. Psi bijahu ozlojeđeni zbog lošeg postupka i nepravednog tovara. Buck je bjesnio. Okrenu u trk, a zaprega za njim. »Stoj! Stoj!« vikaše Hal, ali psi nisu marili. Buck se spotaknu, i tlo mu se izmače ispod nogu. Prevrnute saonice prijeđoše preko njega, a ostali psi jurnuše dalje prosipajući ostatak opreme glavnom ulicom, na veselje građana u

Skagwayu.

Ljubazni mještani uhvatiše pse i skupiše razbacane predmete. I svjetovalo je društvance: tovar prepoloviti, a broj pasa udvostručiti, ako im je želja da ikad stignu u Dawson. Hal, njegova sestra i zet nevoljko saslušашe, pa razapeše šator i počеше pregledavati opremu. Kad su se pokazale limenke s konzerviranom hranom, ljudi okrenuše u smijeh, jer je to nešto o čemu se samo sanja na dugom putu na Sjever.

— Pokrivača za čitav hotel! — napomenu neki između ljudi što su se smijali i pomagali. — I polovica toga već je previše: oslobodite se suvišnog tereta. Otarasite se šatora. I svega posuda. Ta tko će vam ga prati? Bože mili, zar mislite da putujete Pullmanovim kolima?

I tako se nastavljalo neumitno odbacivanje svega što je suvišno. Mercedes briznu u plač kad su na tlo spustili vreće s njezinom odjećom i počeli bacati jednu stvar za drugom. Ona je uopće plakala, a osobito za svakom odbačenom stvari. Stezala je pesti na koljenima i slomljena srca njihala se naprijed i nazad. Tvrđila je da neće ni stopu dalje, ni za cijeli tucet Charlesa. Pozivala se na svakoga i na svašta, dok naposljetku ne otra oči i ne poče sama bacati i odjeću koja joj bijaše prijeko potrebna. A kad je bila gotova sa svojom, u svojoj se žestini poput vihora oborila na odjeću dvojice ljudi.

Kad se sve suvišno odbacilo, oprema je, premda prepolovljena, sveudilj činila golemu hrpu. Charles i Hal uvečer izadoše i kupiše šest pasa, što ne bijahu domaći. S njima, sa šestoricom pasa iz prvotne zaprege, s Teekom i Konom — eskimskim psima što su nabavljeni kod Rink Rapidsa, za rekordnog putovanja — zaprega je sada imala četrnaest pasa. Ali novi psi, iako su se od samog dolaska nalazili u tom poslu, nisu mnogo vrijedili. Trojica bijahu ptičari kratke dlake, jedan bijaše njufaulnder, a ostala dvojica mješanci neodređene pasmine. Činilo se da ti došljaci ništa ne znaju. Buck i njegovi drugovi gledali su ih gnušajući se; premda ih je Buck brzo naučio gdje im je mjesto i što ne smiju činiti, nije ih mogao naučiti što im valja raditi. Izuzevši onu dvojicu mješanaca, svi bijahu u čudu i očaju zbog divlje okoline u koju su zapali, a loš postupak sasvim ih je slomio. Dvojica mješanaca uopće nisu imala duha: samo su se kosti mogle u njima slomiti.

S došljacima, koji bijahu jadni i očajni, i sa starom zapregom,

koja bijaše iznurena nakon dvije tisuće i pet stotina milja neprekidnog putovanja, izgledi nisu bili nimalo sjajni. Dvojicom je ljudi, međutim, vladalo posvemašnje veselje. Oni su se i ponosili, ponosili se time kako valjano vrše posao — sa zapregom od četrnaest pasa! Vidjeli su gdje druge saonice prolaze kroz klanac na putu za Dawson, ili se vraćaju odande, ali još nikad ne vidješe saonica u koje bi bilo upregnuto četrnaest pasa. Sama priroda arktičkog putovanja objašnjavala je zašto četrnaest pasa ne treba vući jedne saonice: ne valja tako naprosto stoga što jedne saonice ne mogu nositi hranu za četrnaest pasa. No Charles i Hal nisu to znali.

Oni su s olovkom u ruci napravili račun za čitav put: toliko i toliko na jednog psa, toliko pasa, toliko dana Q. E. D.⁴ Mercedes im je gledala preko ramena i mudro odobravala klimajući glavom — ta sve bijaše tako jednostavno.

Kasno idućeg jutra Buck je vodio dugu zapregu uz ulicu. Nigdje ni traga veselju, u Bucka i njegovih drugova ni trunka žustrosti ili pak hitrine. Polazili su umorni, na smrt umorni. Četiri je puta Buck prevalio udaljenost između Salt Watera i Dawsona, a sad se pred njim, izmorenim i iznurenim, nalazio isti put još jednom... Znao je to, i zato bijaše ogorčen. Posao mu sad nije bio drag, a niti je bio po čudi i jednome između njegovih drugova. Psi došljaci bijahu bojažljivi i zastrašeni, a domaći nisu imali povjerenja u svoje gospodare.

Buck je nekako neodređeno osjećao da se ne može pouzdati u tu dvojicu ljudi i u tu ženu. Ništa oni nisu znali, i dok dani promicahu, postajahu sve očitije da nema ni nade da bi što naučili. Bijahu nemarni i neuredni u svemu i bez ikakve discipline. Natezali bi se do pol noći dok bi udarili tabor, jadan i kukavan, a jutro bi već prepолоvilo dok bi oni stigli da dignu tabor i dok bi natovarili saonice, tako nemarno da bi ostatak dana provodili zaustavljajući se i nanovo uređujući tovar. Bilo je dana kad ne bi prevalili ni deset milja. U druge opet dane nisu uopće mogli poći. A ni jednoga jedinog dana nisu uspjeli prevaliti više od polovice udaljenosti što su je dvojica ljudi u svom proračunu u pogledu prehrane pasa postavila kao osnovu.

Neizbježno je bilo da će im nestati hrane za pse. I oni su to još i

⁴ Q. E. D. Kratica za latinski quod erat demonstrandum, »Što je trebalo dokazati« — *Prev.*

pospješivali; hranili su pse prekomjerno i tako se približavali danu kada će početi nedovoljno hranjenje. Psi došljaci, u kojih probava nije bila izvježbana dugotrajnim gladovanjem da bi od malog činila veliko, bijahu proždrljivi, i kad su, pokraj toga, iznureni eskimski psi slabo teglili, Hal je mislio da je određeni obrok premalen, pa ga zato udvostruči. Kruna svemu bijaše kad je Mercedes — ne mogavši suzama u svojim lijepim očima i drhtavim glasom u grlu navesti brata da im daje još više — počela krišom uzimati ribu iz vreća i potajice hraniti pse. Ali Bucku i eskimskim psima nije trebalo hrane, nego odmora. Iako su za puta sporo napredovali, teški tovar, što su ga za sobom teglili, strašno im je snagu iscrpljivao.

Zatim dođe nedovoljna ishrana. Hal se zaprepasti kad jednog dana vidje da je već otišla polovica hrane za pse, a tek su za sobom ostavili četvrtinu puta; uz to, ni za kakve se novce nije mogla naknadno kupiti hrana za pse. I tako je skresao određeni obrok, a gledao da se poveća pruga prevaljena u jednom danu. U tome mu pomagahu sestra i zet, ali se prevariše u nadi: zbog njihove teške opreme i zbog njihove nesposobnosti želja im se izjalovi. Jednostavno je bilo da se psima daje manje hrane; ali nije bilo moguće nagnati ih da idu brže kad gospodari nisu bili sposobni da izjutra polaze ranije: ta im je nesposobnost oduzimala dragocjene sate. Nije bila nevolja samo u tome što nisu znali upravljati psima: oni nisu znali ni kako bi sami sobom upravljali.

Prvom žrtvom pade Dub. Taj jadnik i nespretni lupež, kojega bi uvijek ulovili i kaznili, ipak bijaše pošten radnik. S ozlijedenom mu lopaticom, onako bez njege i odmora, bivaše sve gore, tako da ga je Hal naposljetku morao ubiti metkom iz velikoga Coltova samokresa.⁵ Poslovicom je u onoj zemlji da drugi pas s obrokom jednoga eskimskog psa crkava od gladi, pa je tako i šest pasa došljaka, što ih je vodio Buck, s polovicom onakva obroka moglo samo crknuti. Prvo je otišao njufaundlander, za njim podlegoše tri ptičara kratke dlake, dok su se dva mješanca jače uhvatila života, ali su najposlije i oni otišli.

U putnika i u putnice nestade prijaznosti i uljudnosti južnjačke. Bez čari i romantike Juga, arktičko im se putovanje prometnulo u zbilju, i odveć krutu kako za njezinu ženstvenost, tako i za njihovu muškost. Mercedes nije više plakala nad psima, jer nije stizala od

⁵ Tip revolvera, nazvan tako po imenu izumitelja Samuela Colta. — *Prev.*

plača nad samom sobom i od svađe sa svojim mužem i bratom. Svađa bješe jedino u čemu ne bi nikad posustali. Njihova je osjetljivost dolazila od njihove nevolje, s ovom je i rasla, njome se udvostručila, nju i pretekla. Divna strpljivost putovanja, što no prožima ljude koji teško rade i teško pate, te su puni uljudnosti i blagih riječi, ta se strpljivost nije navratila onoj dvojici ljudi, nije se navrnula onoj ženi. O takvoj strpljivosti oni nisu ni slutili. Bili su kruti, trpjeli su; boljeli ih mišići, boljela ih kosti, bol im i na srce pala; stoga im govor postade oštar, a teške im riječi bijahu prve na usnama izjutra, i posljednje noću.

Charles i Hal zapadahu u zadjevice kad god bi im Mercedes za to pružila zgodu. I jedan i drugi bijaše tvrdo uvjeren da radi više nego što ga zapada, i ni jedan ne propuštaše ni jedne prilike da to svoje uvjerenje i izrazi.

Ponekad se Mercedes u takvim objašnjavanjima nalazila uz muža, ponekad opet bila na bratovoj strani. A posljedak bi bio divna porodična svađa bez kraja i konca. Prepirka bi se počela oko toga tko će iscijepati nešto drva za potpaljivanje vatre (prepirka koja se ticala samo Charlesa i Hala), te bi odmah u prepirku umiješali rodbinu i svojtu, očeve, majke, ujake i stričeve, stričeviče — svijet što je tisuću milja daleko, čeljad u kojoj bijaše i pokojnih. Neshvatljivo je kako Halovi pogledi na umjetnost, ili pak kazališni komadi što ih je pisao njegov ujak, mogahu imati ikakve veze sa sitnjenjem triješća za vatru; a ipak je svađa lako mogla početi tim pravcem, a isto tako i u pravcu Charlesovih političkih predrasuda. I da dugački jezik Charlesove sestre može imati išta zajedničko s podlaganjem vatre na obali rijeke Yukona, bijaše nešto što je mogla vidjeti samo Mercedes, koja nije štedjela riječi da iznese svoje mišljenje o tom predmetu, a usput još o nekim drugim neugodnim značajkama na pojedinim članovima iz obitelji njezina muža. I dok bi tako išlo, vatra se ne bi ni naložila, šator bi se tek napol podigao, a psi ostali nenahranjeni.

Mercedes se jako žalila zbog osobite jedne uvrede — uvrede njezina ženskog roda. Bila je lijepa i razmažena, i za sveg njezina života ljudi su se prema njoj odnosili udvorno. A sadašnje vladanje njezina muža i brata bijaše sve drugo prije negoli viteško. U njezinoj je navadi već bilo da bude bespomoćna. Njih su se dvojica na to žalili. I zbog toga njihova žaljenja na nešto što je ona držala za najbitniju povlasticu svoga roda, činila im je život nesnošljivim.

Nije više svraćala pozornost na pse, a kako je bila osjetljiva i umorna, vozila se ne silazeći nikako sa saonica. Bila je lijepa i razmažena, ali je njezina težina iznosila stotinu i dvadeset funti — ne baš laka posljednja slamčica na tovaru, što su ga teglile iznurene i izgladnjele životinje. Vozila se dane i dane, dok psi nisu popadali u zaprezi, a saonice stale. Charles i Hal molili su je da siđe i da ide pješke, molili je i kumili, dok je ona plakala i zazivala nebesa da vide njihovu okrutnost.

U nekoj je zgodi silom skinuše sa saonica. I nikada više nisu toga učinili. Omlitavila je noge, kao da je kakvo raspušteno dijete, i sjela na stazu. Oni prosljediše svojim putem, ali se ona i ne maknu. Pošto su prevalili tri milje, oni skinuše teret sa saonica, vratili se po nju i opet je silom staviše na saonice.

Prevelika bijaše njihova vlastita nevolja, pa su postali neosjetljivi za stradanje svojih životinja. Halova teorija, što ju je on iskušavao na drugima, kazivaše da čovjek mora otvrdnuti. Poče da je propovijeda svojoj sestri i zetu. Kad je s njome u njih promašio, toljagom ju je utuvljavao u glavu svojim psima. Kad su dosegli Five Fingers, hrane za pse bijaše nestalo, pa im nekakva stara krezuba Indijanka ponudila nekoliko funti smrznute konjske kože u zamjenu za Coltov samokres, što je Halu o boku činio društvo golemome lovačkom nožu. Jadna je zamjena za hranu bila ta koža što su je stočari prije šest mjeseci oderali s uginulih konja. Onako smrznuta, bijaše više nalik na ploče galvanovana željeza, i kad bi je pas s mukom progutao, u želucu mu se kravila u tanke i nehranjive kožne trake i u dlaku, mnogu i kratku, što je samo palila i nije se mogla svariti.

I kraj svega toga Buck je teturao na čelu zaprege i probijao se naprijed kao u mori. Teglio je kad je mogao; kad više nije mogao, padao je na tlo i ondje ležao, sve dok ga ne bi digli udarci biča ili toljage. Nestalo je sve čvrstine i sjaja s njegova nekoć divnog krzna. Dlaka je visjela, opuštena i zamazana, ili pak umrljana osušenom krvlju gdje bi mu Halova toljaga ostavila ozljedu. Mišići mu se pretvorili u čvornata vlakna, mišice spale i nestale, svako rebro i svaka kost njegova kostura jasno se isticala kroz omlitavljelu kožu što se nabirala u prazninama. Bilo je to da ti srce pukne, samo Buckovo srce bijaše neslomljivo. Posvjedočio je to čovjek u crvenom sveteru.

Kako s Buckom, tako i s njegovim dugovima. Bijahu to živi

kosturi, njih šestorica, s Buckom sedmorica. U svojoj prevelikoj bijedi postali su neosjetljivi prema udarcima biča što ujedaju, ili udarcima toljage što nanose ozljede. Bol od batina bijaše mukao i dalek, upravo kao što se muklima i dalekima činjahu stvari što su ih njihove oči vidjele i njihove uši čule. Malo je reći da su bili samo napol živi, ili samo četvrtinom živi: oni naprosto bijahu vreće kostiju, u kojima se život blijedo iskri. Kad bi se zaustavljali, padali bi u zaprezi kao mrtvi, a iskra života blijedjela i nestajala — Činilo se da gasne. I kad bi se na njih spustio bič ili toljaga, iskra bi slabašno zasvjetlucala, te bi na jedvite jade ustali i teturali naprijed.

I onda jednog dana pade dobroćudni Billee, pade i ne uzmože dalje. Kako Hal bijaše zamijenio svoj samokres, sada dohvati sjekiru i njome Billeea mlatnu po glavi dok je jadan još ležao upregnut; zatim oslobodi truplo iz zaprega i odvede ga u stranu. Vidje to Buck, vidješe njegovi drugovi: znali su da i njih uskoro čeka isto. Sutradan podleže Koono — ostade ih svega pet: Joe, i odveć iznuren da bi mogao biti zao; Pike, ozlijeđen i šepav, samo napol svjestan, a nikako toliko da bi se i dalje mogao pretvarati; Sol-leks, ćorav, ali sveudilj vjeran stazi i zaprezi, i žalostan stoga što je malaksao te nema snage vući; Teek, koji te zime nije prevalio toliki put i kojega su sada udarali više negoli druge, jer bijaše svježiji; i naposljetku Buck, uvijek zaprezi na čelu, ali više nije tjerao druge na posluh niti ih je nastojao prisiliti, nego se napol obnevidio od slabosti, držao staze, kako se ukazivala i kako ju je mogao nejasno napipati svojim šapama.

Bješe krasno proljetno vrijeme, no ni psi ni ljudi nisu toga opažali. Što koji dan dalje, sunce se radalo sve ranije, a zapadalo sve kasnije. Zora bi prosvjela već u tri izjutra, dok bi suton trajao sve do devet u noći. Sunce je sjalo po cijeli božji dan. Sablasna je zimska tišina ustuknula pred velikim proljetnim žuborom života, što se budio. Žubor se čuo sa svih strana, dopirao iz cijele zemlje, ispunjen radošću živih. Dolazio je od stvari, što su oživjele i opet se kretale, stvari koje bijahu zamrle te se nisu micale za dugih ledenih mjeseci. Mezgra se dizala u borovima, propupale vrbe i jasike, povijuše i grmovi i zaodjeli se svježim zelenilom, popci cvrčali u noći, a po danu sve što puže i mili šušalo na suncu. Jarebice uzlijetale, žune udarale u šumi, vjeverice čavrljale, ptice pjevale, a visoko gore gakale divlje guske, što su na svom putu s juga letjele sijekući zrak u vješto sastavljenim klinovima.

Sa svakoga brijega tekla voda i romonila — glazba nevidljivih izvora. Sve kopnilo, sve se kravilo, savijalo i napinjalo. Rijeka Yukon upinjala se da razbije led što ju je sapinjao: ona ga rastakala ozdo, sunce ozgo. Načinile se rupe sa zrakom, nastajale propukline, širile se i rasprostirale, led se tanjio, list mu za listom padao u vodu. Sred tog pucanja, kidanja i udaranja probuđenoga života, pod blistavim suncem i uz blago čarlijanje lahora, kao putnici što putuju u smrt, teturahu dvojica ljudi, žena i psi.

Psi su padali, Mercedes plakala na saonicama, Hal uzaludno opsova, Charlesove se zamišljene oči rosile, i eto tako doteturaše do logora Johna Thorntona, na ušću White Rivera ili Bijele Rijeke. Kad su se zaustavili, psi padoše kao mrtvi. Mercedes obrisa oči i pogleda Johna Thorntona. Charles sjede na neki panj, da se odmori. Kako mu se sve tijelo ukočilo, spustio se mučno i polako. Hal uze da govori. John Thornton djeljao je držak za sjekiru, načinjen od komada brezovine; u taj je čas upravo dovršavao posao. Rezuckao je i slušao, odgovarao jednosložnim riječima i dao svoj kratki savjet, kad se od njega zatražio. Kako je znao s kime ima posla, dao je svoj savjet, a bio uvjeren da ga oni neće poslušati.

— Tamo nam rekoše da led popušta i da bismo najbolje učinili kad bismo sve odložili — uzvratil Hal na Thorntonovu opomenu da se više ne izvirgavaju pogibljivi zbog tankog leda. — Rekoše nam kako nećemo stići ni do Bijele Rijeke, a evo nas tu.

U tim Halovim posljednjim riječima bijaše zajedljiva prizvuka pobjede.

— Istinu su vam rekli — dočeka Thornton. — Svakoga časa može led krenuti. Jedino su luđaci, sa slijepom srećom luđaka, mogli taj put prijeći. Velim vam najiskrenije, ja se na tom ledu ne bih izvirgnuo pogibli, ne bih ni za sve zlato Aljaske.

— Ne biste vi, valjda zato što niste ljudi — procijedi Hal. — A mi ćemo ipak prema Dawsonu!

I pošto je odmotao bič, podviknu:

— Na noge, Buck! Ustaj tamo! Naprijed!

Thornton nastavi djeljati. Znao je da nema smisla stavljati se između glupana i njegove gluposti; dva-tri glupana više ili manje, sve isto, stanje se u svijetu neće izmijeniti.

Psi ne ustadoše na zapovijed. Oni su davno došli do onog stupnja kad su potrebni udarci da bi se digli. Bič je fijukao dohvaćajući na sve strane i nemilosrdno udarajući, John Thornton

stisnu usne. Sol-leks se prvi s mukom podiže. Teek za njim. Poslije njih Joe, štekćući od boli. Pike se bolno naprezao; dvaput je pao, kad se napol digao, te je tek nakon trećeg pokušaja uspio stati na noge. Buck nije ni pokušao ustati; mirno je ležao gdje se i složio. Švigar je s biča sve nanovo po njem šibao, a on ni da zacvili ni da se makne. Nekoliko je puta Thornton htio nešto reći, ali je prešutio. Oči mu se orosiše. Kako se šibanje nije prekinulo, on ustade i neodlučan se ushoda gore-dolje.

Buck je eto prvi put iznevjerio — samo po sebi dovoljan razlog da Hala natjera u bjesnilo. Odloži bič, a dohvati, po navadi, toljagu. Ali Buck se ne htjede ni maknuti, premda su po njemu pljuštali žestoki udarci. I on bi, kao i njegovi drugovi, mogao s mukom ustati, ali za razliku od njih, on je odlučio da ne ustane. Nekako je nejasno predosjećao da ih nešto kobno čeka. Taj je osjećaj njime ovladao čim su izbili na obalu, i više ga nije ostavljao. Cijeli je taj dan pod nogama osjećao tanak ispucao led; činilo se da predosjećea blisku nesreću baš tamo, dalje na ledu, kamo ga je gospodar htio potjerati. Odbio je krenuti. Toliko je podnio i tako bio iznuren da ga udarci više nisu jako boljeli. I dok su i dalje po njem pljuštali, iskra je života u njemu trnula i gasnula. Još malo pa bi se sasvim ugasila. Prožela ga čudna neka zamrlost. Kao iz neke goleme udaljenosti, bijaše svjestan da ga tuku. Nestade i posljednjih osjećaja boli. Ništa više nije osjećao, premda je sasvim potmulo mogao čuti udarce toljage po svome tijelu. Ali to više ne bijaše njegovo tijelo — tako se činilo dalekim.

A onda, sasvim iznenada, bez prethodne opomene, istisnuvši nerazgovjetan životinjski krik, skoči John Thornton na čovjeka koji je razmahivao toljagom. Hal ustuknu, kao da se oboreno stablo na nj rušilo. Mercedes vrisnu, Charles ogleda zamišljeno, obrisa ovlažene oči, ali ne ustade, jer mu se noge bijahu ukočile od umora.

John Thornton stade iznad Bucka; borio se da se svlada, i odveć obuzet bijesom da bi mogao prozborit.

— Samo li još jednom udariš toga psa, ubit ću te! — progovori naposljetku, a glas mu bijaše kao da se guši.

— Ovo je moj pas — odgovori Hal, brišući krv s usta i vraćajući se na staro mjesto. — Ukloni mi se s puta ili ćeš vidjeti svoje. Ja ću u Dawson.

Thornton je stajao između njega i Bucka ne pokazujući namjere da se ukloni. Hal isuka svoj dugi lovački nož. Mercedes je u

kaotičnim nastupima histerije vrištala, plakala i smijala se. Thornton drškom sjekire udari Hala po zglobu, i nož ispade. Udari ga još jednom kad je Hal pokušao da ga podigne s tla. Onda se sam prignu, uze nož i u dva poteza presječe Buckovo remenje.

Hala je napustila borbenost; osim toga, imao je pune ruke posla oko sestre, a što se tiče Bucka, taj bijaše i suviše blizu smrti da bi mogao dalje biti od kakve koristi u zaprezi. Nakon nekoliko časaka krenuše s obale i podoše niz rijeku. Buck je čuo kako odlaze, pa je podigao glavu da vidi. Na čelu zaprege nalazio se Pike, Sol-leks bijaše rudnjak, a između njih dvojice išli su Joe i Teek. Šepali su i teturali. Mercedes se vozila na natovarenim saonicama. Hal je upravljao kraj rukunice, a Charles klimao iza svih.

Dok je Buck gledao za njima, Thornton kleknu kraj njega i svojim otvrdlim ali blagim rukama počeo tražiti nije li koja kost slomljena. Dok je on pregledavao — prijeloma nije našao, ali je otkrio mnoge ozljede i strahovitu izglednjelost — saonice bijahu odmakle četvrtinu milje. Pas i čovjek gledahu kako saonice mile preko leda. Najedanput opaziše kako stražnji kraj saonica nestade, kao da propade u neku rupu, a rukunica, s Halom, što se za nju držao, iskoči uvis. Mercedes vrisnu, a vrisak doprije do njih. Vidješe Charlesa gdje je zakoračio korak unazad da bi umakao propasti, a onda čitava ploča leda popusti, te i ljudi i psi nestadoše. Mogla se vidjeti samo rupa kako zjapi. Led je pucao.

John Thornton i Buck zgledahu se.

— Jadniče moj — reče John Thornton, a Buck mu liznu ruku.

VI.

Od ljubavi prema čovjeku

Kad su se minulog prosinca Johnu Thorntonu smrzle noge, njegovi su ga drugovi smjestili na sigurno, da se oporavi, a oni su krenuli uz rijeku, da bi u Dawson spustili splav građevnog drveta. Još je uvijek malo hramao kad je spasio Bucka, ali je i to iščezlo otkako je vrijeme otoplilo. I Bucku se malo pomalo vraćala snaga dok je ležao na obali rijeke, za dugih proljetnih dana, gledao kako voda teče i lijeno slušao ptičje cvrkutanje i pjesmu prirode.

Nakon prevaljenih tri tisuće milja odmor uvijek dobro dolazi, i Buck je, valja priznati, lijepo ljenčario i oporavljao se, dok su mu rane zacjeljivale, mišići se nadimali, a meso se opet javljalo i pokrivalo kosti. Uostalom, svi su oni besposličarili — Buck, John Thornton, i Skeeta i Nig — čekajući splav kojom su se trebali spustiti u Dawson. Skeeta bijaše irska prepeličarka; odmah se sprijateljila s Buckom, koji, malne na umoru, nije mogao da se odupre njezinu približavanju. U nje je bila neka vidarska crta što je imaju neki psi; i kao što mačka mije svoje mačiće, tako je i ona mila i čistila Buckove rane. Svakog jutra redovito, pošto bi on bio gotov sa svojim doručkom, ona bi vršila dužnost što ju je sama sebi odredila, dok se nije navikao na njezine usluge i očekivao ih kao i Thorntonove. Nig, isto prijateljski sklon, premda je to manje pokazivao, bijaše golem crni pas, napol vižle, napol hrt, s očima, što su se smiješile, neizmjereno dobroćudan.

Bucku na iznenađenje, ti psi nisu prema njemu pokazivali nimalo ljubomore; činilo se da sudjeluju u Thorntonovoj ljubaznosti.

Kako se Buck pridizao i jačao, mamili bi ga u svakovrsne smiješne igre, a ni sam Thornton nije mogao propustiti da u njima sudjeluje.

I tako je Buck kroza svoje oporavljanje prešao u nov život. Ljubav, prava strasna ljubav, prvi put ga eto prožela. Toga nije nikad osjetio u kući suca Millera, dolje u suncem obasjanoj dolini Santa Clara. To što je sa sučevim sinovima išao u lov i s njima naokolo obilazio, spadalo je u neku vrstu poslovnog združivanja; sučevi mu unuci bijahu povjereni kao u kakvo sjajno skrbništvo; a sa samim sućem nalazio se u nekom otmjenom i dostojanstvenom

prijateljstvu. Ali ljubav, grozničavu i žarku, koja bijaše obožavanje, koja bijaše ludilo, pobudio je u njemu jedino John Thornton.

Taj mu je čovjek spasio život, a to jest nešto; nadalje, bio je gospodar kakav se samo može zamisliti. Drugi su se ljudi skrbili za svoje pse, iz osjećaja dužnosti i iz poslovnih potreba; a Thornton se o svojim brinuo, kao da su mu djeca, brinuo se za njih naprosto zato što drukčije nije mogao. I ne samo to. Nikad on ne bi propustio ljubazan pozdrav ili veselu riječ što sokoli, nije zaboravljao sjesti kraj njih i s njima lagano razgovarati (nazivao je to »preklapanjem«), i u tome za nj bijaše isto toliko radosti koliko i za njih.

Znao bi grubo staviti Buckovu glavu među svoje dlanove i onda ga, prislonivši svoju glavu uz njegovu, potresati tamo-amo obasipajući ga pogrđnim imenima, što za Bucka bijahu puna ljubavi. Za Bucka nije bilo veće radosti od toga grubog zagrljaja i zvuka progundanih onih riječi: svaki put kad bi ga dirnuo, Bucku se činilo da će mu srce iskočiti iz grudi — toliki bješe njegov zanos. A kad bi ispušten skočio na noge, onako nasmijane njuške, rječitih očiju, dok bi mu u grlu treperio neizučeni glas, John bi Thornton zadivljen uskliknuo: »Gospode! Ti samo još da progovoriš!«

Buckovo izražavanje ljubavi bijaše srodno ranjavanju. Često bi Thorntonovu šaku zahvatio ustima i tako je stisnuo da su se poslije na njoj još neko vrijeme vidjeli otisci njegovih zubi. I kao što je Buck poimao da su one ružne riječi znak ljubavi, tako je i čovjek razumijevao da je taj tobožnji ujed zapravo milovanje.

Buckova se ljubav, međutim, ponajviše javljala u obožavanju. Dok je divljao od sreće kad bi ga Thornton pomilovao ili mu štogod govorio, on tih znakova ljubavi nije tražio. Za razliku od Skeete, kojoj bješe u navadi da tura njušku u Thorntonovu šaku, sve dok je on ne pomiluje, i za razliku od Niga, koji je prilazio i svoju veliku glavu naslanjao Thorntonu na krilo — Buck se zadovoljavao da obožava izdaljeg. Sate bi i sate znao ležati do Thorntonovih nogu, revan, budno motreći, pogleda uprta u njegovu lice, proučavajući ga i s najvećim zanimanjem prateći svaki časoviti izražaj, svaki pokret ili promjenu na crtama. Događalo se te bi legao podalje, sa strane, i promatrao obrise čovjeka i trenutačne pokrete njegova tijela. A često — takvo je bilo zajedništvo u kojem su živjeli — snaga Buckova pogleda bijaše takva da bi Thornton okrenuo glavu i uzvratilo mu pogled, bez ijedne riječi, a u očima mu se isknilo što srce osjeća, kao

što se iskrilo i u Buckovim.

Dugo poslije svog izbavljanja Buck nije volio da Johna Thorntona gubi s očiju. Od časa kad bi ovaj izašao ispod šatora, pa sve dok ponovno ne bi onamo ušao, Buck ga je pratio sustopice. Otkako je došao na Sjever, njegovi su se gospodari smjenjivali, i otud se u njem rodila bojazan da nijedan gospodar nije stalan, nego da su svi prolazni. Bojao se da će i Thornton nestati iz njegova života, kao što su nestali Perrault i François, kao što je iščezao Škotski mješanac... Čak i noću, u snovima, progonio ga taj strah. Tada bi se trzao oda sna i kroza studen se provlačio do šatorskoga krila, gdje bi zastajao i osluškivao kako mu gospodar diše.

No unatoč toj velikoj ljubavi što ju je osjećao prema Johnu Thorntonu, a štono se činila da pokazuje blagi utjecaj civilizacije, zov divljine, što ga je Sjever u njemu potaknuo, ostao je živ i djelatan. Vjernost i odanost, te osobine što su rođene kraj vatre i pod krovom, živjele su u njemu; no uza sve to zadržao je divljinu i lukavost. Bijaše on plod divljine, iz divljine je i došao, da čuči kraj Thorntonove vatre — bješe više to negoli pas s blagog Juga, pas u kojega je civilizacija urezivala svoj pečat kroz pokoljenja i pokoljenja. Zbog svoje istinske, velike ljubavi, nije mogao okradati toga čovjeka, ali je krao od svakog drugog, u svakom drugom logoru, i ni časka se nije skanjivao; lukavstvo mu je pomagalo da ga u krađi nisu otkrivali.

I po glavi i po tijelu zarezali su ga zubi mnogih pasa, a borio se žestoko kao i uvijek, i još lukavije. Skeeta i Nig bijahu i odveć dobroćudni da bi se s njima zapodijevala kavga, a osim toga pripadahu Johnu Thorntonu; ali strani pas, ma kakve bio pasmine i ma kako hrabar, brzo je priznavao Buckovo prvenstvo, ili mu se valjalo sa strašnim protivnikom boriti na život i smrt. A Buck ne poznašao milosti. Dobro je naučio zakon toljage i zuba, te nikad nije zanemario kakvu prednost niti je ustuknuo pred protivnikom, s kojim se na smrt zakvačio. Učio je on u Spitzu i u prvih policijskih i poštanskih pasa, koji su iskušali borbu, te je znao da nema nikakva srednjeg puta: morao je ili biti gospodar, ili se pomiriti s tim da drugi njime gospodari; a pokazati samilost — slabost je.

Milosrđa nije bilo u iskonskom životu. Ono se krivo uzima kao strah, i takve greške vode u smrt. Ubij ili će te ubiti, pojed i ili će te pojediti — to je bio zakon; a toj zapovijedi iz davnine vremena Buck se pokoravao.

Bio je stariji nego što to pokazuju dani, kojih je svjetlost vidio, i dasi, što ih je udahnuo. On je vezivao prošlost sa sadašnjošću, a vječnost, što bijaše za njim, kucala je kroza nj silno udarajući, u ritmu po kojem se on upravljao, kao što su se upravljale plime i godišnja doba. Sjedio je kraj Thorntonove vatre, on, pas širokih grudi, bijelih zubi i duge dlake; ali iza njega bijahu sjene svih mogućih pasa, poluvukova i divljih kurjaka, što navaljuju i kušaju ukus mesa koje on jede, i žedaju za vodom koju on pije, njuše vjetar zajedno s njime, osluškuju i kazuju mu šumove, što ih proizvodi divlji život u šumi, određuju mu čud i raspoloženje, upravljaju njegove korake, liježu na počinak zajedno s njime, snivaju s njime i bez njega, postaju i sami tvarju njegovih snova...

Tako su ga te sjene uporno dozívale da se sa svakim danom ljudi i njihovi zahtjevi udaljavahu od njega. Duboko u šumi odlijegao je neki zov, tajanstveno prodoran i zamamljiv, tako da je Buck osjećao da mu valja okrenuti leđa vatri, ostaviti utabanu zemlju oko nje i jurnuti u šumu, i dalje, sve dalje, ne znajući ni sam kamo i zašto; nije ni bio rad znati kamo i zašto, jer je zov odjekivao zapovjedno, duboko u šumi. No kad god je stigao do meke i neugažene zemlje u šumi i do zelenog hlada u njoj, ljubav prema Johnu Thorntonu opet ga vraćala vatri.

Samo ga je Thornton zadržavao. Ostalo čovječanstvo nije mu ništa značilo. Putnici, što bi slučajno onuda navratili, mogli su ga hvaliti ili milovati; on je to podnosio hladno, ali kad bi ga tkogod više tetošio, Buck bi ustao te se udaljio. Kad su Thorntonovi drugovi, Hans i Pete, stigli nadugo očekivanoj splavi, Buck ih ne htjede ni pogledati dok nije vidio da su bliski Thorntonu; otad ih je nekako podnosio ne opirući se i primajući njihovu miloštu, kao da je sam prema njima pokazuje time što je od njih prima. Bijahu to ljudi plemeniti kao i Thornton, bliski zemlji, ljudi koji misle jednostavno, a vide jasno; još prije nego što su se na splavi spustili kraj pilane u Dawsonu, shvatili su Bucka i njegove postupke, te nisu bili uporni u tome da s njime uspostave usrdno prijateljstvo, kakvo održavaju sa Skeetom i Nigom.

Buckova ljubav prema Thorntonu kao da je sve viša rasla. Thornton, jedini između njih, mogao mu je staviti tovar na leđa za ljetnog putovanja. Ništa Bucku ne bijaše previše kad je Thornton zapovijedao. Jednog dana (bijahu se dogovorili da dobit od splavi dijele sa zajmodavcem, pa su iz Dawsona pošli put gornjeg toka

rijeke Tanane) ljudi se i psi nalažahu na vrhu strmeni što se trista stopa okomito rušila u kameno podnožje. Thornton je sjedio blizu ruba, a Buck mu bio kraj ramena. Pade mu na um besmislen hir, te Hansa i Petea upozori na pokus što ga je naumio.

— Skoči, Buck! — zapovjedi i mahnu rukom pa je ispruži iznad prosjekline.

Časak kasnije na samom se rubu rva o s Buckom, koji je pošao da izvrši zapovijed, dok su ih Hans i Pete vukli nazad, u sigurnost.

— Strašno! — izusti Pete pošto je sve prošlo i pošto im se povratio dah.

Thornton odmahnu glavom i reče.

— Ne! To je divno, a i strašno. Znete, ponekad se upravo bojim.

— Nisam rad niti bih se usudio na te ruku spustiti kad je on u blizini — zaključi Pete pokazujući glavom prema Bucku.

— Ni ja, svega mi! — potvrdi Hans.

U Circle Cityju, još prije nego što je godina minula, Peteovo se mišljenje pokazalo opravdanim. Burton, zvani Crni, čovjek zločudan i opak, zapodijevao je u krčmi svađu s nekim došljakom nenaviklim na nevolje, a Thornton je dobroćudno stao među njih. Buck je, kao i obično, ležao u kutu, s glavom na šapama, i promatrao svaki pokret svoga gospodara. Burton ga bez ikakve opomene udari trgnuvši rukom ravno iz ramena. Thornton zaglavinja, te bi i pao da se nije primio za ogradu na tezgji.

Svi koji su se ondje nalazili čuše nešto, što ne bješe ni lavež ni kevtanje, a najbolje bi se moglo opisati kao rika; čuše riku i vidješe kako je Buckovo tijelo skočilo uvis kad se odbio od poda da Burtona ščepa za gušu. Čovjek je umakao smrti tako što se nagonски zaklonio rukom, ali je bio bačen na leđa; strovalio se na pod, s Buckom na sebi. Buck ispusti ruku, koju bijaše zubima ukliještio, pa opet jurnu na grlo. Sad je čovjek uspio da se samo djelomično zaštititi, pa mu vrat ostade dobro zaderan. Prisutni navališe na Bucka te ga otjeraše; no dok je liječnik zaustavljao krv, Buck je obilazio gore-dolje, strahovito režeći, nakan da opet jurne, sve dok ga ljudi, u bojnom redu, s toljagama u rukama, ne prisiliše da uzmakne.

Odmah se održao rudarski sastanak na kojem se ustanovilo da je pas bio zaista izazvan, pa su tako Bucka oslobodili. Ali je time Buck stekao glas, i odonda mu ime spominjahu u svakome logoru na

Aljaski.

Kasnije, te iste jeseni, spasio je Thorntonu život sasvim drukčije. Trojica drugova spuštahu dug i uzak čamac niz opasan odsjek na brzicama rijeke Forty Mile. Hans i Pete idahu obalom i od stabla do stabla zadržavahu čamac lakim i čvrstim konopom, dok je Thornton ostao u njem te pomoću čaklje upravljao spuštanjem i drugovima na obali dovikivao upute. Buck je trčao obalom usporo s čamcem, sav u tjeskobi i u sto muka, ni za čas ne skidajući oka sa svoga gospodara.

Na jednom osobito teškom odsječku, gdje se podvodni greben pomolio na površini, Hans je otpustio konop i držeći mu kraj u ruci potrčao obalom da zaustavi čamac, kad ovaj prođe mimo grebena. Čamac prođe pokraj grebena i već je jurio niz vodu maticom, što je tekla brzo kao voda u mlinskom jazu, kad ga je Hans zaustavio, ali preneglo. Čamac zatitra, prevrnu se, pa se onako izvrnut, s dnom okrenutim gore, poče primicati obali, dok je Thorntona, izbačenog iz čamca, matica povukla prema najgorem dijelu brzaca, gdje se u mahnitom rušenju vode ni jedan plivač ne bi spasio.

Buck je istog časka skočio u vodu i poslije trista jarda, posred divljeg kovitlanja vode, prestigao Thorntona. Kad je osjetio da mu se gospodar uhvatio za rep, Buck se okrene obali plivajući svom svojom divnom snagom. No primicanje obali bijaše sporo, a odmicanje nizvodno začudo brzo. Kobna huka dopiraše odozdo, gdje je divlja matica bivala još mahnitija, i razbijala se u mlazeve i rasprskavala nadirući kroza stijene kao kroza zupce kakva golemog češlja. Voda se na početku posljednjeg brzaca strahovito slijevala; Thornton je znao da se ne može dokopati obale. Stoga bijesno zagrebe preko jedne stijene, ozlijedi se o drugu i snažno udari o treću. Objema se uhvatio njezina klizavog vrha, pustio Bucka pa mu iznad huke zapjenjene vode viknuo:

— Bježi, Buck? Bježi!

Buck nije mogao da se uhvati i zadrži: struja ga povuče, a on se očajno poče boriti, da se otme, ali nije bilo moguće vratiti se. Kad je čuo kako Thornton ponavlja zapovijed, on dijelom iskoči iz vode i visoko podiže glavu, kao da ga želi vidjeti još posljednji put, a onda poslušno okrenu prema obali. Plivao je snažno, te ga Pete i Hans izvukoše na obalu upravo na onom mjestu gdje je prestajala mogućnost plivanja, a počinjala propast.

Thorntonovi su drugovi znali da je vrijeme koliko se čovjek

može držati one klizave stijene, a protiv onako silne struje samo stvar minuta, pa su pojurili uz obalu što su mogli brže do mjesta podaleko iznad stijene, za koju se Thornton uhvatio. Konop, kojim su usporavali kretanje čamca, privezaše Bucku oko vrata i ramena, oprezno, da ga ne bi ugušio i da mu u plivanju ne bi smetao, pa ga gurnuše u rijeku. Buck hrabro zapliva, ali nije dovoljno usmjerio u struju. Razabrao je grešku kad već bijaše kasno: Thornton se nalazio udaljen još svega pet-šest zamaha, a njega je, Bucka, voda nosila dalje i tu nije ništa mogao.

Hans je odmah pritegao konop, kao da je čamac posrijedi. Kako se konop zategnuo usred struje, Buck bijaše povučen pod vodu i tako ostade ispod površine, sve dok tijelom nije naletio na obalu, gdje ga izvukoše. Bio se napol zagušio, pa Hans i Pete prionuše da iz njega izliju vodu i da mu povrate dah. Pokušao je ustati, ali je zateturao i pao. Slabašan zvuk Thorntonova glasa dopre do njih; premda nisu mogli uhvatiti riječi, znali su da je na izmaku snage. Na Bucka je glas njegova gospodara djelovao poput električnog udara. Skočio je na noge i zagrabio uz obalu ispred ljudi, do mjesta s kojega je prvi put pošao.

Opet mu privezaše konop pa ga pustiše, a on i opet zapliva, ali sada ravno u maticu. Jednom je krivo izračunao, neće greške ponoviti. Hans je popustio užu, ali je pazio da više ne bude onako olabavljeno, a Pete je vodio brigu o tome da se ne zamrsi. Buck je plivao dok nije dostigao pravac u kojem se nalazio Thornton, a onda se okrenu i poput brzovlaka pojuri niz vodu prema njemu. Thornton ga je vidio gdje dolazi, i čim je Buck poput kakve bijače udario o nj, sa svom snagom matice iza sebe, on ispruži ruke i objema objumi kudravi vrat. Hans je zategao konop omotavši ga oko drveta, a pas i njegov gospodar biše povučeni pod vodu. Dušili su se i davili, sad jedan ozgor, sad opet drugi, vučeni po stjenovitu dnu i udarajući o kamenje i panjeve, dok ih ne izvukoše na obalu.

I Thorntona su dvojica drugova valjano trljala, položivši ga, okrenuta želucem naniže, preko nekoga debla što ga je voda nanijela. Čim je otvorio oči, najprije pogleda u Bucka, nad čijim je opuštenim i kanda beživotnim tijelom Nig počeo zavijati, a Skeeta mu lizati mokro lice i sklopljene vjeđe. Thornton i sam bijaše sav izubijan i pun ozljeda, ali je, kad su ga povelu psu, pomno pregledao Buckovo tijelo te našao da su mu slomljena tri rebra.

— Odluka je tu — najavi on. — Upravo ćemo ovdje udariti

tabor. I utaboriše se ondje, i ostadoše ondje, dok Bucku rebra nisu zarasla i dok se opet nije za put osposobio.

Te zime, u Dawsonu, Buck bijaše junak novog pothvata, možda i ne onako slavnog, ali pothvata kojim mu se ime još više uznijelo na totemskom stupu aljaskanske slave. Taj je pothvat bio na osobitu radost trojice ljudi; njima je naime trebala oprema, do koje su tako došli, pa su se mogli otisnuti na odavno priželjkivan put na djevičanski Istok, gdje se kopači još ne bijahu pojavili. Sve je nastalo tako što se u krčmi Eldorado čavrljalo i o svačem preklapalo, pa su se neki razmetljivo hvalili svojim psima ljubimcima. Buck, o kojem se glas svuda pronio, bijaše im na nišanu, pa je Thorntonu trebalo valjano ga braniti. Nakon jedno po sata neki čovjek poče uvjeravati kako njegov pas može povući saonice sa pet stotina funti tereta i s njima poći dalje; drugi se hvalio da bi njegov pas mogao krenuti sa šest stotina; treći povisi teret na sedam stotina funti.

— Da velika mi čuda! — prezirno će na to Thornton. — Buck može krenuti s tisuću funti.

— I da pokrene zaleđene saonice i da ih tegli stotinu jarda — priupita Matthewson, kopač zlata koji se obogatio, onaj štono se hvalisao sa sedam stotina.

— I da pokrene zaleđene saonice i da ih tegli stotinu jarda — hladno potvrdi John Thornton.

— Dobro je — prihvati Matthewson polako i promišljeno, tako da ga svi mogahu čuti; — hajde u tisuću dolara da ne može. Evo ih!

To reče pa na stol baci vrećicu zlatnih zrnaca, a bijaše ona kao kakva povelika kobasica.

Nitko ni da progovori. Thorntonovu hvalisanju, ako to bijaše hvalisanje, bačen je izazov. Čutio je kako mu topla krv nadolazi u lice. Jezik ga je povukao. Nije zaista znao može li Buck povući tisuću funti tereta. Ta to je pol tone! Strahovitost toga tovara prestravila ga. Njegova je vjera u Buckovu snagu bila velika, i često je mislio da Buck može povući toliki tovar; ali se još nikad nije našao naprama takvoj mogućnosti, kao evo sada, kad su u nj uprti pogledi kakve dvanaestorice ljudi, što nijemo čekaju. A po vrhu: nije imao tisuću dolara; nisu ih imali ni Hans ni Pete.

— Moje su saonice vani; na njima je dvadeset vreća brašna, svaka vreća pedeset funti — prosljedi Matthewson surovo neposredno; — neka te dakle ništa ne smeta.

Thornton ne uzvrat. Nije znao što bi odgovorio. Išao je

pregledom od jednog lica do drugoga, nesabrano, kao čovjek koga je ostavila moć mišljenja i koji sada negdje traži ono što bi ga opet pokrenulo. Pogled mu se zaustavi na licu Jima O'Briena, koji bijaše jedan od kraljeva zlatnih rudnika i stari Thorntonov drug. To mu bijaše mig i znak, koji ga kanda pokrenu da učini nešto što ni u snu ne bi pomislio.

— Možeš li mi uzajmiti tisuću? — upita gotovo šapćući.

— Dakako? — odgovori O'Brien i lupnu nabijenom vrećicom pokraj Matthewsonove. I nadoveza: — Eto ih, premda, Johne, ja malo vjerujem da životinja može izvesti taj pothvat.

Eldorado učas opustje: svi iziđoše na ulicu da gledaju taj pokus. Ostaviše stolove, a trgovci i lugari stupiše naprijed, da vide ishod oklade i da se i sami klade.

Nekoliko stotina ljudi, u krznu i u rukavicama, natislo se oko saonica na maloj udaljenosti. Matthewsonove saonice, natovarene s tisuću funti brašna, stajahu vani već dva sata, pa su se na žestokoj studeni (bijaše šezdeset ispod ništice) salinci čvrsto zaledili za tvrdo ugaženi snijeg. Naokolo se nudile oklade od dva prema jedan da Buck neće pokrenuti saonice. Nastade raspravljanje o tome što se ima razumjeti pod riječju »pokrenuti«. O'Brien kazivaše da Thornton ima pravo salince osloboditi leda, a onda Buck treba »pokrenuti« saonice, »maknuti ih s mrtve točke«. Matthewson je tvrdio da se pod onom riječju podrazumijeva i oslobađanje salinaca — sam ih pas mora osloboditi leda. Većina ljudi, što su pribivali okladi, izjasni se u njihovu korist, a na to se oklade naokolo popeše na tri prema jedan protiv Bucka.

Nudile su se takve oklade, ali ih nitko nije prihvaćao, jer nitko nije vjerovao da je Buck kadar izvesti onaj pothvat. Thornton se zaletio kad je prihvatio tu okladu, pa je zapao u sumnju. Sada, kad je gledao teške saonice, tu голу zbilju pred očima, s potpunom zapregom od deset pasa, savijenih u snijegu ispred saonica, Buckova mu se zadaća činila još nemogućnijom. Matthewson se pobjednički sjao.

— Tri prema jedan! — objavi on. — Domećem još tisuću na okladu, Thorntone. Što veliš?

Thorntonu se na licu odražavala sumnja, ali je u njemu bio izazvan borbeni duh — borbeni duh, što se uzvija iznad svake nejednakosti, ne poznaje nemogućnosti, oglašuje se o sve osim o bojni poklik. On pozva Hansa i Peta. Njihove vrećice bijahu tanke;

trojica drugova mogahu sastaviti svega dvije stotine dolara. To im je bio sav imutak, u to vrijeme, kad ih sreća nije služila. Ali se nisu skanjivali da tih dvjesto dolara stave pokraj Matthewsovih šest stotina.

Ispregoše onu desetericu pasa, a na njihovo mjesto dođe Buck, s vlastitom opremom. Uzbuđenost, što je sve obuzela, prešla je i na njega; osjećao je da mu sad nekako valja izvesti golem pothvat za Johna Thorntona. Romor divljenja popratila njegovu sjajnu pojavu. Bijaše sasvim čio, ni unče suvišna mesa, a stotinu i pedeset funti, koliko je sada težio, bijahu stotinu i pedeset funti čvrstine i snage. Krzno mu se prelijevalo sjajem, kao da je svileni, napol nakostriješena dlaka, niza šiju i po plećima, podizala se kanda sa svakim pokretom, te se činilo da svaka vlas naprosto oživljuje od obilja snage i jedrine. Široka prsa i snažne prednje noge bijahu u razmjeru s ostalim tijelom, na kojem se mišići ocrtavahu u čvrstim klupcima ispod kože. Ljudi opipavahu te mišiće i kazivahu da su tvrdi poput željeza, i oklade protiv Bucka počеше sa tri prema jedan padati na dva prema jedan.

— Eh, svega mu, gospodine — poče jezikom zapletati neki član najnovije dinastije, neki kralj u trgovini psima. — Evo vam osam stotina za nj, gospodine; osam stotina, tako kako stoji.

Thornton na to samo odmahnu glavom i stupi Bucku sa strane.

— Treba da se makneš od njega — stade prosvjedovati Matthewson.

— Pošteno valja igrati, s dosta mjesta.

Mnoštvo ušutje; mogahu se čuti jedino glasovi kartaša kako utaman nude dva naprema jedan. Svatko je priznavao da je Buck divna životinja, no ipak — dvadeset vreća brašna, svaka po pedeset funti, previše je opsezalo u njihovim očima da bi odriješili kese. Thornton kleknu Bucku sa strane. Uze mu glavu među dlanove i prisloni svoje lice uz njegovo. Nije ga veselo zatresao, kako mu bijaše u navadi, niti ga je karao odmila; ali mu jest na uho šaptao. »Kao što me voliš, Buck, kao što me voliš« — to mu je prošaptao. Buck zaskviča od suzdržanog žara i odanosti.

Skupljeni gledaoci radoznalo promatrahu. Stvar postajaše tajanstvenom. Činila se kao kakva čarolija. Kad je Thornton ustao, Buck mu čeljustima uhvati ruku u rukavici, stisnu je zubima i polako pusti, napol oklijevajući. Bješe to odgovor, izražen ne riječima, nego ljubavlju. Thornton dobrano koraknu nazad.

— Naprijed, Buck! — reče Thornton.

Buck zategnu konope, pa ih popusti za koji palac. Tako bijaše navikao.

— Gi! — oštro se razliježe Thorntonov glas u napetoj tišini.

Buck zaokrenu desno i onda se baci naprijed, na što se zateže konopac, a Buckovih se stotinu i pedeset funti zaustavi u naglom trzaju. Tovar se na saonicama potrese, a ispod salinaca začu se hrskanje i pucketanje.

— Lijevo, naprijed! — podviknu Thornton.

Buck ponovi manevar, ali sad ulijevo. Pucketanje prijede u pucanje, saonice se zakrenuše, a salinci kliznuše i zadrmaše nekoliko palaca u stranu. Saonice sad bijahu oslobođene leda. Gledaocima zastade dah, ali nisu toga bili svjesni.

— A sada mush!⁶

Thorntonova zapovijed odjeknu kao pucanj iz samokresa. Buck se bacio naprijed i zategao konope naglim udarcem, od kojega sve zaškripje. Cijelo mu se tijelo skupilo u strahovit napor, mišići se previjali i grčili kao kakva živa stvorenja pod svilenastim njegovim krznom. Široka mu prsa nisko polegla tlu, glavom zapeo toliko naprijed da i ona bijaše ponisko, noge mu mahnito grebale i noktima zadirale u tvrdo zaleđeni snijeg, ostavljajući u njemu uspooredne brazde. Saonice se zanjhaše i potresoše, napol pokrenute. Jedna mu se noga okliznu, a jedan čovjek glasno uzdahnu. Onda saonice krenuše — činilo se da se pokreću u nizu brzih trzaja, premda više nikako nisu sasvim zastale... pol palca... palac... dva palca... Trzaji se očito umanjuše; kako su saonice dobivale pokretnu silu, Buck zape, dok se pomicanje najposlije ne pretvori u postojano kretanje.

Gledaoci zinuše i opet počеше disati, i nesvjesni toga da im se na časak zaustavio dah. Thornton je trčao za saonicama i bodrio Bucka kratkim riječima. Udaljenost bijaše izmjerena, i kad se Buck primicao hrpi ogrjevnog drva, što je označavala udaljenost od stotinu jarda, radosni usklici postadoše sve češći i jači, dok se naposljetku ne prolomiše u opće klicanje, kad je Buck prošao pokraj hrpe i na zapovijed stao. Svaki je čovjek bučio od veselja, čak i Matthewson. Šeširi i rukavice poletješe uvis. Ljudi se rukovahu, svejedno tko s kime, sve kipteći od radosti što se pretvorila u opći

⁶ Mush — povik kojim u Kanadi i na Aljaski zapovijedaju psima, upregnutim u saonice, da krenu. Bit će da dolazi od francuskog *marche*. — *Prev.*

žamor. Thornton kleknu pokraj Bucka. S glavom uz njegovu, poče ga tresti tamo-amu. Gledaoci, što su onamo pobrzali, čuše ga gdje Bucka kara dugo i žarko, nježno i s mnogo ljubavi.

— Svega mu, gospodine, tako mu svega — zaplete jezikom onaj kralj u trgovini psima — evo vam tisuću za njega, gospodine, tisuću, gospodine, tisuću i dvije stotine...

Thornton ustade. Oči mu se orosile, a suze, kojih nije krio, potekle mu niz obraze.

— Nipošto gospodine — reče on kralju. — Idite dovraga, gospodine. To je najbolje što vam mogu kazati.

Buck uze među zube Thorntonovu šaku. Thornton ga drmaše tamo-amu. Gledaoci, kao da su svi nadahnuti istim poticajem, ukloniše se na pristojnu udaljenost; nisu više bili nepažljivi, nisu više htjeli smetati.

VII

Zov divljine

Kad je Buck u pet minuta Johnu Thorntonu donio tisuću i šest stotina dolara, omogućio je svome gospodaru da podmiri neke dugove i da s drugovima ode na Istok, da traga za nekim izgubljenim rudnikom zlata, o kojem su se nametale priče, a povijest mu bila stara koliko i povijest one zemlje. Mnogi su išli u potragu za onim rudnikom, ali ga je malo njih našlo, a mnogi se nisu nikad vratili s onog pothvata.

Taj izgubljeni rudnik, oko kojega se zbilo mnogo tragedija, bijaše obavijen tajnom. Nitko nije ništa znao o prvome čovjeku. Najstarija predaja završavala se prije nego što je stigla do njega. Od početka bješe ondje neka prastara i trošna koliba. Ljudi se na samrti zaklinjahu njome i rudnikom, kojemu ona označavaše položaj, zaklinjahu se i u dokaz pokazivahu guke zlata, što se razlikovahu od svake druge vrste na Sjeveru.

Nitko živ nije oplijenio onu riznicu, a mrtvi bijahu mrtvi; i zato John Thornton, Pete i Hans, s Buckom i šestoricom drugih pasa podoše na Istok, nepoznatim putem, da izvrše što nisu mogli psi i ljudi koji bijahu isto onako valjani. Išli su sedamdeset milja uz rijeku Yukon, krenuli nalijevo, uz rijeku Stewart, prešli Mayo i Mac Question, pa dalje; sve dok se rijeka Stewart ne suzi u potočić, a onda udarili preko vrhova što su se kočili i označavali hrptenjaču kontinenta.

Thornton malo zahtijevaše od čovjeka ili od prirode. Nije se strašio divljine. Sa šakom soli i s puškom mogao je zaći u pustoš i divljinu i kretati kamo hoće i koliko mu drago. Kako mu se nije žurilo, on je, na indijanski, lovio za večeru za samoga dnevnog putovanja; nije li uspio, on je, baš kao Indijanac, putovao dalje, siguran u svome znanju da će prije ili kasnije doći do hrane. I tako im se, na tom dugom putu na Istok, jelovnik sastojao od divljači, streljivo i alat bijahu njima glavni tovar na saonicama, a knjiga odlaska i dolaska bijaše ispisana u neizmjernej budućnosti.

Na golemu radost bješe Bucku taj lov, to ribarenje i beskonačno lutanje onim neobičnim krajevima. Kadšto su tjedne i tjedne bez prekida išli naprijed, iz dana u dan, a ponekad su opet

tjedne i tjedne logorovali ovdje-ondje, psi bi besposličili, a ljudi, vrućinom vatara, pravili otvore u zamrznutoj truleži i u pijesku i ispirali bezbrojne lonce blata na toplini ognja. Nekad bi gladovali, nekad bogato gozbovali, već prema obilju divljači i prema lovačkoj sreći.

I ljeto je došlo pa su ljudi i psi nosili svoj tovar, splavarili preko modrih gorskih jezera, ili se pak spuštali ili uzlazili nepoznatim rijekama u lakim čunovima što bi ih načinili u obližnjoj šumi.

Mjeseći dolazili i promicali, a oni išli tamo-amoo kroz neznanu golemu prostranost, gdje ne bijaše ljudi, a gdje su ljudi ipak bili, hoćemo li vjerovati priči o Izgubljenoj kolibi. Išli su preko razvođa za ljetnih vijavica, drhtali pod ponoćnim suncem, na golim vrletima između krajnje točke biljnog svijeta i područja vječitog snijega, spuštali se u ljetne doline posred rojeva i rojeva komaraca i muha, a u sjenci ledenjaka brali cvijeće i jagode — cvijeće tako divno, a jagode tako zrele da bi se i Jug mogao njima ponositi.

U jesen te godine dopriješe u neku tajanstvenu krajinu punu jezera, kraj sasvim žalostan i tih, u kojem nekoć bijaše divljih gusaka i pataka, a sada ni traga životu: samo su studeni vjetrovi kroza nj fijućali, led se hvatao po zakloništima, a na pustim obalama tužno žuborili valovi.

Zađoše i u drugu zimu lutajući istrtim tragovima ljudi, koji su prije njih onuda prošli. U nekoj se prilici namjeriše na stazu kroza šumu, stari put obilježen zarezima u drveću, i Izgubljena koliba kao da bijaše veoma blizu. Ali se toj stazi nije znao ni početak ni svršetak, ostala je ona tajnom, kao što je tajnom ostao čovjek koji ju je načinio, i razlog zašto ju je načinio. Drugi put naiđoše na ostatke lovačke kolibe, koju je vrijeme istrošilo, te između odrpina sagnjilih biljaka Thornton nađe dugu kremenjaču. Znao je da je ta puška proizvodnje Hudson Bay Company, iz ranih dana Sjeverozapada, kad je takva puška vrijedila u dabrovini koliko je visoka kad se krzna naslažu jedno na drugo. I to bješe sve — ni traga čovjeku koji je davno sagradio tu kolibu i ostavio pušku među gunjevima.

I opet osvanu proljeće, a oni na kraju svog lutanja otkriše ne Izgubljenu kolibu, nego plitku naslagu u širokoj dolini, gdje se zlato na dnu posude za ispiranje žutjelo poput masla. Nisu dalje ni tražili. Svaki dan rada donosio im je u zlatnom prahu i u gukama tisuće dolara, a radili su svednevice. Spravljali su zlato u vreće od sobove kože, pedeset funti u jednu, i slagali ih kraj kolibe od omorikova

granja, slagali ih, kao što se slažu cjepanice. Radili su kao divovi, a dan jurio za danom susljedice, kao u snu, dok se blago gomilalo.

Za pse ne bijaše nikakva posla, osim što su kadikad dovlačili divljač što bi je Thornton ubio; Buck je provodio duge sate snatreći kraj vatre. Utvara runjavog čovjeka kratkih nogu izlazila mu češće pred oči sada kad je bilo malo posla; i često, žmirkajući tako pokraj vatre, Buck lutaše s njime onim drugim svijetom kojega se prisjećao.

Istaknuta crta onog svijeta kao da bješe strah. Kad je Buck gledao u onoga dlakom obraslog čovjeka kako spava pokraj vatre, s glavom među koljenima, a šaka skloplj enih nad njom, vidio je da taj čovjek spava nemirno, često se trza i budi, pa sav u strahu bulji u mrak i podlaže vatru. Jesu li išli morskom obalom, po kojoj bi kosmati čovjek skupljao školjkaše i odmah ih jeo, očima bi strijeljao na sve strane tražeći skrivenu pogibelj, a noge napinjao, da zagrebe i da pojuri poput vihora tek što bi se pogibao pojavila. Kroza šumu prolazahu bez ikakva šušnja, čovjek naprvo, Buck za njim. Obojica bijahu oprezni do krajnosti, obojica su ćulili uši i njima kao strigli, dok bi im nosnice podrhtavale, jer i u čovjeka bijaše sluh i njuh oštar ko u Bucka. Kosmati se čovjek mogao penjati na drveće i odmicati brzo, baš kao i po zemlji, bacajući se i hvatajući se rukama od grane do grane, što bi ponekad bile i po dvanaest stopa jedna od druge; znao ih je puštati i novih se hvatati, a da nikad ne padne i nikad ne promaši. Zaista se činilo da je na drveću jednako vješt kao i na zemlji; Buck se prisjećao noći što ih je probdio pod drvećem, dok se kosmati čovjek, koji se gore uzverao, čvrsto držao grane i tako spavao.

Vrlo srodan tim utvarama, u kojima se javljao dlakom obrasli čovjek, bijaše zov, što je sveudilj odzvanjao dubinama šume. Unosio je taj glas silni nemir u Bucka i svega ga ispunjao neobičnim žudnjama. Od njega mu dolazaše nejasna nekakva milina, te bijaše svjestan da ga nešto pobuđuje i da divlje čezne za nečim — za čim, to ni sam nije znao. Ponekad je išao za tim zovom u šumu, odlazio i tražio ga, kao da je to nešto što se može dodirnuti; pa je lajao blago ili prkosno, kako mu već raspoloženje kazivaše. Zavlačio bi njušku u svježu šumsku mahovinu, ili u meku crnicu, iz koje niču duge trave, te bi na miris masne zemlje frktao od radosti; ili bi pak, kao u skrovištu, čučao iza oborenih stabala, što bijahu gljivama prekrivena, te širom otvorenih očiju i dobro načuljenih ušiju

promatrao i osluškivao sve što se oko njega kreće ili od sebe daje glasa. Tko zna, možda se, dok je tako ležao, nosio nadom da će uloviti taj zov što ga on nije mogao razumjeti. Ali nije znao zašto se to čini. Morao je tako, pa o tome nije ni razmišljao.

Neodoljivi su ga nagoni obuzeli. Ležao bi u logoru, drijemajući za danje topline, te bi najedanput uzdigao glavu i načulio uši, pažljivo osluškujući, a onda bi skočio na noge i zagrebao u daljinu, jurio sve dalje i dalje, sate i sate tako, prolazio šumom i širinom. Volio je bježati niza suha korita presahlih rijeka, šuljati se za pticama i uhoditi im život u šumi. Po cio dan znao bi ležati u kakvu šibljiku, gdje je mogao promatrati kako jarebice lepeću krilima, slijeću i ulijeću. Osobito mu se omiljelo juriti u sumračju ljetnih ponoći i slušati kako šuma prigušeno i sneno šapuće, odgonetati i čitati znakove i glasanja, kao što čovjek čita knjigu, i tražiti ono nešto tajnovito, što ga zove — zove ga, bio u snu ili budan, svagda, zove ga da dođe.

Jedne noći trže se od sna; iz očiju mu izbijala žestina, njuška podrhtavala i njuškala, a šija mu se nakostriješila. Iz šume dopirao zov (ili njegov preljev, jer taj glas imaše mnogo tonova), razgovijetan i određen kao nikad prije — otegnuto zavijanje, slično zavijanju eskimskih pasa, slično a ipak različito. I razabra ga kao nešto znano i blisko, poznade ga kao glas koji je već prije čuo. Pojurio je kroz tabor, što je počivao u snu, prošao kroza nj brzo i tiho i nestao u šumi. Što se više primicao onome zavijanju, sve je više usporavao hod, oprezan u svakome svom pokretu, i sve tako, dok se ne primaknu nekoj čistini između drveća, gdje ugleda duga i mršava šumskog vuka: sjedi vuk na stražnjim nogama, a njušku nebu podigao.

Buck nije ni šušnuo, a ipak vuk prestade zavijati te pokuša nanjušiti njegov dolazak. Buck iziđe na čistinu, napol polegao, čvrsto skupljena tijela, kruta i opružena repa, dok je šape spuštao neobično pažljivo. Svaki mu pokret najavljavaše istodobno i prijetnju i ponudu prijateljstva. Bješe to primirje što prijeti, kakvo se već javlja kad se susretnu grabežljive zvijeri. Ali vuk uteče, čim ga opazi. Buck jurnu za njim, u divljim skokovima, u pomamnoj želji da ga prestigne. Natjerao ga je u čorsokak, suho korito nekakva presahla potoka, gdje su oborena stabla priječila dalji put. Vuk se vrtio naokolo, obrćući se na zadnjim nogama, kako bi se okretao Joe i svaki drugi eskimski pas u škripcu, režao je i kostriješio se, i

neprestano brzo zvocao zubima.

Buck nije napadao, nego je oko njega obilazio i opkoljavao ga prijateljski mu se približavajući. Ali vuk bijaše sumnjičav i prestrašen: ta Buck je težio koliko tri onakva kurjaka, a u vuka je glava jedva dopirala Bucku do ramena. Čim je uhvatio zgodu, umače ko strijela, i trka se nastavi. Više puta bijaše natjeran u tjesnac, pa se ponavljala stara igra, premda je vuk bio u jadnu stanju; ta inače ga Buck ne bi mogao tako lako dostizati. Jurio bi, dok mu Buckova glava ne bi došla izrebar, a onda bi se u nevolji brzo okrenuo, da bi opet prvom prilikom umaknuo.

Naposlijetku, Buckova upornost bijaše nagrađena: kad je vuk razabrao da mu nikakvo zlo ne prijeti, na koncu se s njime onjuši. Onda se sprijateljiše, pa zaigraše naokolo, strašljivo i nesigurno, kako već zvijeri prikrivaju svoju divljinu. Nakon nekog vremena vuk krenu lakim kasom, jasno pokazujući da nekamo odlazi. I Bucku je dao znak da i njemu valja poći, pa su kaskali usporedno, u sivom svitanju, koritom potoka, i tako do izvora, pa onda preko sumornog razvođa, gdje počinje uspon.

S druge strane razvodnice siđoše u ravan kraj, gdje su se sterale goleme šume i vijugale mnoge rječice; neprestano su trčali tim prostranim krajem, sunce sve više odskakalo, a dan bivao topliji. Buck je mahnitao od radosti. Znao je da se eto konačno odaziva onome zovu, trči eto usporedno sa svojim šumskim bratom, ide onamo gdje je sigurno izvir tome zovu. Brzo su ga obuzimale stare uspomene, pa se uzbudio kao što se nekoć uzbudio zbog stvarnosti, od koje su ostale te uspomene, što bijahu samo njezine sjenke. Tako je s njime bilo davno nekoć, negdje u drugom svijetu, kojega se nejasno prisjećao, i s njime je evo opet tako: juri slobodan slobodnim prostranstvom, pod nogama mu neutrta zemlja, a prostrano nebo nad njim.

Zaustaviše se kraj potoka, da se napiju, i tu, zastavši, Buck se sjeti Johna Thorntona. Sjede. Vuk usmjeri onamo, odakle je sigurno dolazio zov, ali se vrati njemu, onjuši ga po nosu, pa ga onda stade pokretima poticati. No Buck se okrenu i polako pođe onamo odakle je i došao. Više od po sata divlji mu je brat trčao sa strane i tiho cvilio. A onda sjede, podiže njušku uvis i poče zavijati. Bješe to tužno zavijanje, što se činilo sve slabije i slabije kako je Buck sve više odmicao, dok najposlije ne zamre u daljini.

John Thornton nalazio se za ručkom kad je Buck munuo u

tabor; kako stiže, odmah pojuri gospodaru i u svojoj ga ljubavi obori te se poče oko njega vrtjeti, jezikom cjelivati lice i ruku mu zubima stiskati — »kao da je pošasavio«, kako govoraše Thornton drmajući Bucka tamo-amu i karajući ga od milja.

Dva dana i dvije noći nije Buck odlazio iz tabora, niti je za časak puštao Thorntona s očiju. Slijedio je gospodara sustopice, dok je ovaj radio, pazio na nj za objeda, pratio ga uvečer na počinak, izjutra ga dočekivao. No nakon dva dana zov iz šume poče dopirati zapovjednije negoli ikad prije. Buck opet zapade u nemir, počeše ga progoniti sjećanja na divljeg brata, na ljupki kraj s onu stranu razvođa, na jurenje preko šumskih daljina. I opet poče da luta šumama, ali divljeg brata više ne bijaše; premda je za dugih bdjenja pomno osluškivao, nikad mu više do ušiju ne dopre ono tužno zavijanje.

Počeo je noću spavati vani, a ponekad je dane i dane izbivao izvan tabora; jednom je prešao razvođe, tamo gdje je izvirao potok, i sišao u onaj kraj, što obiluje šumom i vodom tekućicom. Čitav je tjedan dana onuda lutao, uzalud tragajući za novim znakom svoga divljeg brata i usput loveći divljač, i kaskao dugim, laganim kasom što kanda nikad ne umara. Lovio je losose u nekoj širokoj rijeci, što se negdje u more izlivala, i pored te rijeke razderao je velikog mrkog medvjeda, kojega su golemi komarci oslijepili, pa je bespomoćan i strašan bjesnio šumom; zaklao ga je tu, kad se medvjed i sam nalazio u ribolovu. Iako medvjed bijaše slijep, borba nije bila laka, te je probudila i posljednje skrivene ostatke Buckove divljine. A kada se nakon dva dana vratio do trupla i našao dvanaestak vukolikih proždrljivaca kako se otimaju o plijen, raspršio ih je kao pljevu; iza onih koji su umakli, ostala su dvojica što se više neće otimati.

Obuzela ga krvožednost kakve prije nije znao. Klao je, prometnuo se u grabežljivca što živi od živih stvorova, bez ičije pomoći, sam, zahvaljujući svojoj snazi i neustraivosti, pobjedonosno nadživljujući u neprijateljskoj okolini, gdje samo jaki nadživljuju. Sve je to probudilo u njem silnu oholost, što je prešla na cijelo njegovo biće i svega ga prožela. Taj se osjećaj pokazivao u svim njegovim pokretima, nalazio se u igri svakog mišića, jasno izbijao u njegovu držanju, te njegovo sjajno krzno činilo još sjajnijim, ako je to moguće. Da nije imao mrke mrlje na njušci i poviše očiju, i pruge bijele dlake sredinom prsa, mogao bi se lako

zamijeniti za kakva golema vuka, većeg i od najvećeg u tom rodu. Od svog oca bernardinca naslijedio je uzrast i težinu, ali je njegova mati, ovčarski pas, tome uzrastu i težini dala oblik. Njuška mu bješe velika vučja njuška, ali veća nego u ikojeg vuka, a glava, nešto šira, bješe vučja, ali teža i krupnija.

I lukavost mu bijaše vučja, divlja lukavost, a njegovo shvaćanje — shvaćanje ovčarskoga psa i bernardinca; sve ga je to, uz iskustvo stečeno u najsurovijoj školi, činilo strašnim, kao što je strašna svaka druga zvijer što prolazi pustinjom. Mesožder, što se hrani samo divljači, bijaše on u punom cvijetu, na najvišoj plimi svog života, te je pucao od snage i krepkosti. Kad bi ga Thornton pomilovao po hrptu, za rukom bi mu sve pucketalo, jer je od dodira svaka dlaka ispuštala magnetizam, što se u njoj nagomilao. Svaki dio, tijelo i mozak, staničje i živčano tkivo, sve bijaše nabijeno do vrhunca, sve savršeno napeto; a između svih dijelova divna skladnost, potpuna uravnoteženost. Čim bi što opazio ili čuo, čim bi se što dogodilo, a to tražilo da se nešto učini, odgovorio bi munjevito brzo. I koliko god eskimski pas mogao brzo skočiti na obranu ili u napad, Buck bi skočio dvaput brže. Čim bi opazio pokret ili čuo šušanj, već bi na nj i odgovorio, i to u kraćem vremenu nego što je drugom psu trebalo dok okom uhvati pokret ili uhom zvuk. U istom je trenutku opažaja donosio odluku i djelovao. Zapravo su te tri radnje opažanje, odluka, djelovanje — dolazile jedne za drugom, ali je vremenski razmak među njima bio tako neizmjereno sitan, te se činilo kao da se događaju istodobno. Mišići mu bijahu puni puncati životne snage, pa su oštro poigravali, poput ocalnih pera. Život je strujao kroza nj u divnom izobilju, radostan i nabujao, te se činilo, sad će ga, od silnog zanosa, raznijeti na komade i obilno poteći svijetom.

— Nikad nije bilo takva psa — reče jednog dana John Thornton dok su drugovi gledali Bucka kako odlazi iz tabora.

— Razbio se kalup pošto su njega izlili — napomenuo je Pete.

— Svega mi, i ja bih to rekao — potvrdio je Hans.

Vidjeli su ga gdje odlazi iz tabora, ali nisu vidjeli kako se odmah strašno preobrazio, čim se našao u tajnovitosti šume. Nije više išao običnim korakom. S onih se stopa prometnuo u zvijer, pa se tiho šuljao, poput mačke, postao sjenka, što se javljala i iščezavala među sjenkama. Znao je kako mu valja iskoristiti svaki zaklon, znao puzati na trbuhu kao zmija, znao skočiti poput zmijske udariti. Mogao je skinuti sniježnicu iz gnijezda, zaklati zeca na

spavanju, zgrabiti u zraku male prugaste vjeverice, što bi samo trenutak zakasnile da pobjegnu uz drveće. Ribe, na širim mjestima u rijeci, ne bijahu mu prebrze, ni odveć oprezni dabrovi dok bi popravljali svoje jazove. Ubijao je da jede, a ne iz objesti; ali je volio jesti ono što je sam ubio. U nekim mu pothvatima bijaše prikrivene šale; uživao je u tome da se prišulja vjevericama: kad bi ih gotovo već zgrabio, pustio bi ih da nasmrt preplašene umaknu na drveće.

Jesen došla, sobovi se javljali u većem broju, polako silazili da dočekaju zimu u nižim i blažim dolinama. Neko zalutalo, napol odraslo lane već je palo žrtvom Bucku; no ovaj je htio domoći se krupnije i strašnije divljači, pa je jednog dana na nju i naišao kod razvođa, na izvoru potoka. Stado od dvadeset sobova prešlo iz onoga šumovitog i tekućicama bogatog kraja, a vođa u stadu bio neki veliki mužjak. Bješe taj divlje ćudi, više od šest stopa visok, strahovit protivnik, kakva je Buck mogao poželjeti. Velikim je lopatastim rogovima razmahivao tamo-amo; na njima imaše četrnaest parožaka, što su se od vrška do vrška razgranali na sedam stopa. Sitne mu se oči opako i gnjevno krijesile, dok je bijesno rikao gledajući Bucka. Iz sobova bedra virio vršak pernate strijele, a to bijaše razlogom njegove podivljalosti. Vodeći se nagonom, što je potjecao iz prastarih dana prvobitnog svijeta, Buck je išao za tim da sobu spriječi povratak u stado. Nije to bio lak posao. Skakao je ispred soba i lajao, tek toliko udaljen da ga ne mogu zahvatiti njegovi golemi rogovi i strahoviti rašireni papci, koji bi mu život dokrajčili jednim udarcem. Nemoćan da se otarasi zubate opasnosti i da okrene svojim putem, sob je zapadao u najveće bjesnilo. U tim je časovima jurio na Bucka, koji se vješto povlačio: gradio se kao da ne može pobjeći i time mamio protivnika. A kad bi se sob odvojio od stada, na Bucka bi navalila dva-tri mlađa mužjaka i tako bi ranjenome omogućili da opet priđe stadu.

Ima neko strpljenje divljine — tvrdokorno, neumorno, uporno kao i sam život — strpljenje što nebeskrajne sate drži pauka nepokretna u njegovoj mreži, zmiju smotanu u klupko i panteru u zasjedi; to je strpljenje poglavito svojstveno životu kad ovaj lovi svoju živu hranu; njime bijaše naoružan Buck kad se uhvatio stada, zadržavajući ga u njegovu napredovanju, izazivajući mlade mužjake, zabrinjavajući ženke s napol odraslom lanadi, a ranjenog soba tjerajući u bjesnilo od nemoćnog gnjeva. To se nastavljalo pol

dna. Buck se nalazio svuda, napadao sa svake strane, obasipao stado vihorom prijetnja, odvajao svoju žrtvu čim bi prišla stadu, iscrpljivao strpljivost životinja na koje je navaljivao, jer je znano da je manje strpljivosti u napadnutog negoli u onoga koji napada.

Dan se primicao kraju, sunce se spustilo na počinak na sjeverozapadu (tama se vratila, a jesenske su noći trajale šest sati); što je dan više odmicao, mladi su mužjaci pokazivali sve manje volje da priskaču u pomoć svome vođi. Bliska zima tjerala ih u niža područja, a taj dosadni stvor, što ih zadržava u kretanju, toliko bijaše nametljiv te se činilo da se te napasti nikad neće riješiti. Osim toga, u pogibli nije bio život stada ni mladih mužjaka; zahtijevao se život samo jednog člana, a taj nije bio toliko važan koliko životi čitava ostalog stada, tako da naposljetku bijahu pripravnici da plate danak.

U sumrak stajaše stari sob oborene glave i gledaše svoje drugove ženke, koje je poznavao, lanad, koju je očinski volio, mlade mužjake, koje je poučavao — gledao ih kako brzo promiču kroza svjetlost što gasne. Nije mogao za njima, jer mu je pred nosom skakala ta nemilosrdna zubata napast što ga nikako ne ostavlja. Težio je pol tone i još tri stotine funti, po vrhu; proživio je dug i snažan život, pun borbe i okršaja, a sad eto ga licem u lice sa smrću, što mu prijeti od zubi nekoga stvora, kojega glava ne doseže ni iznad njegovih velikih i koščatih koljena.

Odonda ni obdan ni obnoć nije Buck napuštao svoj plijen, nije mu davao ni časka počinka, nije mu dopuštao da brsti lišće s drveća ni izdanke mladih breza i vrba. Nije ranjenom sobu ostavljao prilike da utaži strašnu žeđ vodom iz potočića, što su ih prelazili. Često bi se sob, očajan, dao u trk i podugo bježao. Buck ne bi ni pokušao da ga zaustavi, nego je lagano kaskao za njim, zadovoljan takvom igrom, te bi legao kad bi sob zastao, a žestoko bi ga napadao čim bi pokušao da se hrani ili da pije.

Golema se glava obarala sve niže i niže pod spletom rogova, a nespreni kas bivao sve slabiji. Od vremena do vremena znao bi sob podugo stajati, njuške priklonjene zemlji, obješenih ušiju, a Buck bi time dobivao sve više vremena da se sam napoji i da počine. U takvim časovima, daščući, s isplaženim crvenim jezikom i s očima uprtim u golemog soba, zastao bi Buck, a sve mu se pričinjalo da svaka stvar mijenja lice. Mogao je osjetiti neko novo gibanje na zemlji. Kao što su sobovi dolazili u onaj kraj, tako su dolazile i druge vrste života. Od njihove nazočnosti sve je brujalo: i šuma, i

voda, i zrak. Nije to saznao ni vidom, ni sluhom, ni njuhom, nego drugim nekim osjetilom, koje bijaše istančanije. Ništa nije čuo, ništa vidio, a ipak je znao da se kraj nekako promijenio, da se u njem događaju neobične stvari; i odlučio je da to istraži, čim završi posao što ga je započeo. Naposljedku, četvrtoga dana, oborio je golemoga soba. Dan i noć ostao je pokraj plijena, jedući i spavajući naizredice. A onda, odmoran, osvježen i okrijepljen, okrenu prema logoru i Johnu Thorntonu. Lagano je kaskao, sat za satom, neprestance išao, a nikad nije bio neodlučan ili u sumnji zbog zamršenog puta, uvijek grabio ravno prema taboru, a tako siguran u pogledu pravca da bi se čovjek sa svojom magnetskom iglom mogao postidjeti.

I dok je tako brzao, postajao je sve više svjestan novoga gibanja što je ispunilo zemlju. Život se tu razlikovao od života kakav bijaše preko ljeta. Nije više tu činjenicu osjećao nikakvim profinjenim ni tajanstvenim čulom: ptice su o tome cvrkutale, vjeverice čavrljale i sam lahor šaputao. Zastao je više puta i udisao svježi jutarnji zrak, njuškao i čitao poruku, koja bi ga onda tjerala da poskoči i da brže grabi. Mučan ga osjećaj pritiskivao, slutio je da se nekakva nesreća zbiva, ako se već nije dogodila; a kad je za sobom ostavio posljednje razvođe i sišao u dolinu prema taboru, približavao se opreznije.

Prešavši tri milje, namjeri se na svjež trag, od kojeg mu se nakostriješila dlaka na šiji. Trag je vodio ravno prema taboru i Johnu Thorntonu. Buck je jurio naprijed brzo, a krišom, svaki mu živac bio napregnut i napet u silnoj pažnji nad mnoštvom pojedinosti što su sastavljale i otkrivale cijelu priču — cijelu, jedino je još svršetak nedostajao. Njegov mu njuh raznoliko opisivao prolazak života, za kojim je išao. Razabrao je da je šuma utihnula, a to ne bješe bez razloga. Pobjegle su ptice, posakrivale se vjeverice. Od potonjih vidje samo jednu — okretno sivo stvorenjce, priljubljeno uza sivu suhu granu, tako da bijaše kao njezin dio, drvenasta izraslina na samome drvetu.

Dok je Buck prolazio dalje poput tamne sjene, što nečujno klizi, nos mu najedanput trgnu u stranu, kao da ga je povukla kakva opipljiva sila. Slijedio je novi trag do neke guštare i ondje naišao na Niga. Ležao je porebarce, uginuvši tu, dokle se dovukao, naskroz proboden strijelom: s jedne strane tijela izvirio vrh, a s druge se vidjela pera.

Nekih stotinu jarda dalje Buck naiđe na jednoga od zaprežnih

pasa, što ih je Thornton kupio u Dawsonu. Taj se pas trzao u samrtnoj borbi, baš na stazi; Buck ga zaobiđe ne zastajući. Od tabora dopiraše slabi šum mnogih glasova, što su se dizali i spuštali u jednoličnu pjevanju. Pužuci dovukao se do ruba čistine, i ondje našao Hansa kako leži ničice, načičkan perima mnogih strijela kao dikobraz. U isti čas Buck upravi pogled onamo gdje je stajala koliba od omorikova granja, i ugleda nešto od čega mu se nakostriješila dlaka po vratu i po plećima. Zapljusnu ga val strahovita bijesa. Nije ni znao da je zaurlao, a jest zaurlao prodorno, strahovito, divlje. Po posljednji put u svome životu dopustio je da strast nadvlada nad lukavošću i nad razborom, no to bješe od prevelike ljubavi što ju je osjećao prema Johnu Thorntonu.

Jihati igrahu oko ostataka kolibe od omorikova granja, kad začuše strahovit urlik i ugledaše kako se na njih obara zvijer kakve još nikad nisu vidjeli. Bješe to Buck, živi vihor bijesa, koji se bacio na njih u mahnitij želji da uništava. Skočio je na najbližega (bio to poglavica Jihata), pa mu razdro grlo širom, tako da je iz kucavice krv mlazom šiknula. Nije se zaustavljao da razdire žrtvu, nego se požurio dalje, pa je u idućem skoku raskinuo grlo drugom čovjeku. Ne bijaše nikoga tko bi mu se mogao oduprijeti. Zapao je u samu njihovu sredinu i razdirao, trgao, uništavao, u neprestanom i strahovitom pokretu, prkoseći strijelama što su ih na nj odapinjali. Neshvatljivo brzi bijahu mu pokreti, a Indijanci toliko zbunjeni da su jedan na drugoga strijele odapinjali; neki mladi lovac, potegavši kopljem na Bucka, pogodi njime grudi drugog lovca tako žestokim udarcem da je vršak koplja probio kroz kožu na ledima te izvirio van. Na to Jihate spopade takva strava da su u silnu strahu umakli u šume i u bježanju objavljivali dolazak Nečastivog.

A Buck zaista bješe utjelovljeni đavo, što je bjesnio iza njih, obarajući ih kao srne, dok su bježali između drveća. Bješe to koban dan za Jihate. Raspršili se oni nadaleko i naširoko onim krajem, i tek poslije tjedan dana u nekoj se dolini skupiše preživjeli, pa izbrojiše gubitke. Što se tiče Bucka, on se, sit gonjenja, vratio u opustošeni tabor. Našao je Petea, ondje gdje je bio ubijen, pod gunjevima, u prvom času iznenađenja. Thorntonova očajnička borba bijaše sveže ispisana na zemlji, pa je Buck pronjušio svaku pojedinost o njoj, sve do ruba dubokog vira. Tu na rubu, s glavom i prednjim nogama u vodi, ležala je Skeeta, vjerna do posljednjeg. A sam taj vir, kaljav i mutan zbog zajazivanja, krio je ono što se u njem nalazilo — tijelo

Johna Thorntona; Buck je naime slijedio trag sve do vode, a ondje je trag prestajao.

Cio dan Buck je sjedio kraj vira i snatrio, ili je nemirno prolazio taborom. Smrt kao prestanak kretanja, kao odlazak iz života živih, Buck je poznavao, te je znao da je John Thornton mrtav. To je u njemu ostavilo veliku prazninu — nešto što bijaše slično gladi, ali što neprestano boli i što se ne može hranom utoliti. Kadikad bi, zaustavivši se da promatra mrtva tijela Jihata, zaboravljao tu bol, i tada bi osjećao jak ponos — ponos veći od kojeg što ga je prije osjetio. Ta zaklao je čovjeka, najplemenitiju divljač, ubio ga unatoč zakonu toljage i zuba. Radoznalo je prilazio da njuši tjelesa. Kako li su lako otišla jedno za drugim! Teže bijaše ubiti eskimskoga psa negoli njih. Ne bi bili za nj nikakvi protivnici, da nije njihova strijela, koplja i toljaga. Odsad ih se neće bojati, osim kad u rukama nose svoje strijele, koplja i toljage.

Noć se raskrili, a pun mjesec uzdiže se na nebu, visoko iznad drveća, obasjavajući zemlju, dok se sva ne okupa u njegovoj sablasnoj svjetlosti. Buck, koji je ležao i tugovao kraj vira, oživje kako noć pade; oćutje gibanje novog života u šumi, a taj se razlikovao od života što ga Jihati bijahu donijeli. Buck ustade i počeo osluškivati i njušiti. Iz daljine dopiraše slab odjek prodorna zavijanja, što ga je pratio čitav zbor sličnih glasova. Što su časovi više promicali, glasovi bivahu bliži i jači. Buck ih opet prepozna kao nešto što je čuo na drugome svijetu, koji je postojano živio u njegovu sjećanju. Primaknuo se na sredinu čistine i osluškivao. Bio je to onaj zov, onaj višeglasni zov, ali je mamio više negoli ikad prije, i upravo bijaše kao da prisiljava. A Buck je više negoli ikad prije bio spreman da mu se odazove. Ta John Thornton bješe mrtav. I posljednja je veza bila prekinuta. Čovjek i njegovi zahtjevi nisu ga više obvezivali.

Loveći svoju živu hranu kako su je Jihati lovili, napadajući s bokova sobove, koji su se selili u niže predjele, čopor vukova naposljetku je prešao iz onoga kraja, što je bogat šumom i vodom, te provalio u Buckovu dolinu. U čistinu, polivenu mjesečinom, jurnuše poput srebrne bujice. Na sredini čistine stajao Buck, nepokretan poput kakva kipa, stajao očekujući im dolazak. Prestraviše se, kako je stajao nepomičan i golem, te časak nastade stanka, dok najsmjeliji ne skoči ravno na nj. Buck udari poput munje i slomi mu šiju. Onda stade, ne mičući se, baš kao i prije, dok se, iza njega, pogođeni vuk

previjao u samrtnim mukama. Još trojica pokušашe napasti, hitro jedan za drugim, pa su se i povukli jedan za drugim, dok im je krv tekla iz vratova ili ramena.

To bijaše dovoljno da cio čopor pojuri naprijed, u neredu, zbijeni u gomilu, tako da su nasrtali jedan na drugoga u pomami da obore plijen. Buckova začudna brzina i okretnost dobro mu pokoristi. Vrteći se na stražnjim nogama, grizući i zasijecajući, bio je svuda u isti čas, čineći frontu što kanda bijaše neprobojna — toliko se brzo okretao i udario s jedne strane na drugu. Ali da bi ih spriječio da mu dođu s leđa, valjalo mu se povući, dolje niže vira pa u samo korito, dok se nije privukao uz neki visoki obronak od sitna šljunka. Dokopao se pravog kuta u obronku što su ga ljudi načinili kad su tu kopali; tu se ispriječio, zaštićen sa tri strane: ostalo mu da se bori samo na jednoj, sprijeda.

Tako se žestoko borio da su se vukovi, poraženi, nakon pola sata povukli. Svi su isplazili jezike, a bijeli im se zubi koljači grozovito caklili na mjesecni. Neki ležahu uzdignute glave i naprijed načulениh ušiju; drugi stajahu pazeći na Bucka, a neki opet lokahu vodu na viru. Jedan između njih, dug i siv mršonja, oprezno priđe, nekako prijateljski, i Buck u njem prepozna divljeg brata s kojim je trčao jednu noć i jedan dan. Vuk je prigrušeno kevtao, pa kad je i Buck zakevtao, dodirnuše se njuškama.

Na to iziđe naprijed neki stari vuk, suh, pun ožiljaka stečenih u borbi. Buck iskesi zube, kao da će zarezati, no ipak onjušiše noseve. Onda stari vuk sjede, podiže njušku prema mjesecu i počе zavijati, dugo, vučji. I ostali posjedaše i okrenuše zavijati. Sada zov dođe Bucku čist i razgovijetan. I on sjede pa stade zavijati. Poslije toga iziđe iz svoga kuta, a čopor se natisnu oko njega pa ga počе onjuškavati, napol prijateljski, napol divlje. Vuci predvodnici zakevtaše i pojuriše u šumu, a za njima ostali vukovi, štekćući u zboru. I Buck je s njima kaskao, štekćući i jureći usporedno sa svojim divljim bratom.

*

Tu bi se mogla završiti pripovijest o Bucku. Nije mnogo godina prošlo, a Jihati opaziše neku promjenu u pasmini šumskih vukova; vidali su naime neke vukove s mrkim mrljama po glavi i njuški i s bijelom prugom na prsima. A što je još čudnovatije, Jihati pripovijedahu o nekoj sablasti u spodobi psa, što juri čoporu na čelu.

Strahuju od te sablasti, jer je u nje veća lukavost negoli u njih; pustoši ona po njihovim taborima, kad stegne zima, pljačka ih, kolje im pse, prkosi njihovim najboljim lovcima.

Pričaju se još i gore stvari. Događa se da ponekih od lovaca nema nazad u tabor; neke su lovce njihovi suplemenici našli okrutno zaklane, a oko njih se u snijegu vidjeli vučji tragovi veći od tragova ikakva vuka. Svake jeseni Jihati slijede kretanje sobova, ali ima jedna dolina u koju nikad ne ulaze. Ima žena što se odmah rastuže čim se kraj vatre započne govor o tome kako je pseća sablast nadošla na to da baš onu dolinu izabere sebi za nastan.

A onu dolinu svakog ljeta obilazi jedan posjetitelj, o kojem Jihati ne znaju. To je golem vuk, s divnim krznom, sličan svima drugim vukovima, a ipak različit. Sam prelazi iz nasmijanog, šumom bogatog kraja, i silazi na čistinu među drvećem. Žut curak curi tu iz sagnjilih vreća od sobove kože, teče i ponire u zemlju, obraslu visokom travom, dok biljni nanos pada po njem i skriva ga od sunca; tude on, posjetilac, snatri neko vrijeme i zavija, otegnuto i tužno, prije negoli ode.

No nije on svagda sam. Kad nadođu duge zimske noći, te vukovi krenu za svojom hranom u niže doline, eto ga gdje čoporu na čelu, po blijedoj mjeseci ili u svjetlucanju sjeverne svjetlosti, u golemim skokovima skače ispred svojih drugova, a iz snažnog mu se grla izvija pjesma iz ranijeg svijeta, pjesma čopora.

Copyright

© Dubravko Deletis

e-izdanje pripravili:
Dubravko Deletis i Mima Goacher

website: www.josiptabakknjige.org

15/04/2013

